

Jon Paulien

**ŠTO BIBLIJA KAŽE
O VREMENU SVRŠETKA**

Nakladnici
Adventistički teološki fakultet
i ZNACI VREMENA
www.znaci-vremena.com

Izvornik
What the Bible Says About the End-time
by Jon Paulien, Ph.D.
ISBN 0-8280-1400-0

Copyright © 2009.
Adventistički teološki fakultet
Maruševec 82, 42243 Maruševec
Sva prava pridržana.

Urednik
Josip Perišić

Prijevod
Darko Pirija

Lektura
Marijan Malašić

Korektura
Ljiljana Đidara

Prijelom
Miroslav Vukmanić

Tisak
TIPOMAT
Zagreb 2009.

Dr. Jon Paulien

ŠTO BIBLIJA KAŽE O VREMENU SVRŠETKA

*Ako nije drukčije naznačeno, svi biblijski tekstovi
navedeni su iz prijevoda Kršćanske sadašnjosti.*

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 715464

ISBN 978-953-6033-16-4
(Adventistički teološki fakultet)

Uvod

UPOZORENJE:

RAZMIŠLJANJE O SVRŠETKU SVIJETA MOŽE BITI OPASNO ZA VAŠE ZDRAVLJE

Datum: 28. veljače 1993.

Mjesto: Waco, američka savezna država Teksas

“Danas je buknuo rat između službenika federalnih vlasti SAD i do zuba naoružanih pripadnika vjerskog kulta, sljedbenika čovjeka koji zahvaljujući vlastitom tumačenju Biblije tvrdi da je Krist i da je kraj svijeta na pragu. Vođa kulta, koji se predstavlja kao David Koresh, vjeruje za sebe da je ‘janje dostojno da otvori sedam pečata’ iz Otkrivenja. Po njegovim izjavama, knjiga Otkrivenja naučava kako samo on ima punomoć da ‘otvori pečate’ i time pusti uzde katastrofalnim događajima koji će učiniti kraj cijelome svijetu. Gotovo 100 odraslih osoba je, kako izgleda, spremno položiti svoj život za njegova tumačenja.”

Ovakav novinski izvještaj je početkom 1993. godine zapanjio ljude širom svijeta. Na kraju je uzajamno držanje na odstojanju federalnih službenika i pripadnika kulta na imanju Branch-Davidian, završilo gubitkom mnogih života. Tragedija u Wacou potvrdila je opravdanost naslova ovog uvoda koji sam – kakve li ironije – napisao samo nekoliko dana prije tog događaja: *Razmišljanje o kraju svijeta može biti opasno za vaše zdravlje!* Te opasnosti

se umnožavaju kada ljudi koji razmišljaju o kraju svijeta, čine to u ambijentu mase – u uvjetima kada iskrivljene metode tumačenja Biblije daju gotovo neograničene ovlasti pogrešivom ljudskom biću.

Dok razmišljamo o prethodnim riječima, možda će nam izgledati najrazumnije da zanemarimo i Bibliju i njezin nauk o svršetku svijeta. Međutim, stvarnost nam poručuje da danas sve više i više ljudi razmišlja o kraju svijeta, a da ih na to uopće nije pokrenulo proučavanje Biblije.¹ A ako Biblija – pravilno shvaćena – sadrži istinite informacije o kraju svijeta, zanemarivanje njezinog nauka podjednako je opasno kao i iskrivljavati je na način kako je to činio Koresh.

Uvjeren sam da nas Biblija, ako je pravilno razumijemo, može poučiti kako da razmišljamo o kraju svijeta, a da ne gubimo glavu. Možemo očekivati da će se pojaviti još mnogo ljudi kakav je bio David Koresh; ali pravilno razumijevanje biblijskog nauka može nas sačuvati da nas ne povuče kulturna mreža pogrešnih tumačenja Biblije.

Neke štetne alternative

U današnje vrijeme adventisti i drugi kršćani zastupaju tri glavna stava u odnosu na svršetak svijeta. Iako veoma rašireni, nijedan od tih stavova nije duhovno ispravan.

Prvi od njih zastupaju ljudi koji ne žele slušati propovijedi ili čitati knjige o kraju svijeta. Nekima je muka od događaja poput onog što se odigrao u Wacou. Drugi su jednostavno umorni od naoko beskrajnog iščekivanja kraja. Sjećam se prvog starješine crkve u New Yorku u kojoj sam prije gotovo dvadeset godina služio kao pastor. Bio

¹ Vidi 2. poglavlje.

je triput stariji od mene i u toj je crkvi više od 25 godina, kao običan vjernik, bio jedan od vođa. Jednoga mi je dana rekao:

“Mladiću [uvijek mi je bilo mrsko kada bi me nazvao “mladiću”], nikada nisam pomišljao da ću ostarjeti.” Nakon 50 godina iščekivanja, počeo se osjećati umornim od čekanja.

Vidite, živjeti s uvjerenjem da je svršetak na pragu, to je kao trčanje na 100 metara. Eksplozivno trčanje svom raspoloživom snagom, bez poštode, nije nikakav problem ako se utrka odmah završava! Ali ako se ispostavi da je utrka u kojoj sudjelujete maraton, naći ćete se u nevolji! Kršćani koji crpe snagu od neprekidnog iščekivanja kraja moraju se jednom umoriti. Više ne žele slušati o kraju. Uzbudenje ih je napustilo; sagorjeli su do dna. To se odnosi čak i na pastore.

Odgovarajući na očite znakove “dogorijevanja” u iščekivanju kraja, druga skupina kršćana pokušava prikupiti i pokrenuti svježe uzbudenje, zasnovano na postavljanju datuma kraja svijeta. Do kalkulacija o točnom datumu svršetka može se doći kreativnom uporabom biblijskih tekstova, usmjeravanjem pozornosti na elementarne katastrofe i druge nesreće ili proračunima uz pomoć logaritama temeljenih na piramidama! Bez obzira na to je li razmišljanje ispravno, pretkazivanja budućnosti praktično je nemoguće opovrgnuti. Pretkazivači se mogu pohvaliti i velikim duhovnim interesom koji pobuđuju takve njihove prognoze. Problem je u tome što, kada prođe i posljednji pokušaj određivanja datuma kraja svijeta, duhovna “dogorjelost” postaje još gora nego prije.

Treći stav usredotočuje se na pitanje na koga bi se mogla svaliti krivnja za odgađanje Kristovog ponovnog dolaska na Zemlju. To bi mogli biti “zbunjeni” mladi i “teološki liberali”, koji su uzrok kašnjenja dolaska zbog toga što u

vrijeme svršetka ne žive na primjeren način. Prst se upire u ljude koji ne svetkuju subotu kako treba; koji imaju drugačiji stav o Kristovoj ljudskoj naravi ili koji u crkvena bogoslužja uvode suvremene oblike glazbe. Razlog što svršetak još nije došao jest i taj što se otpad uvukao u crkvu. Dok pretkazivači datuma dolaska pokušavaju stvaranjem uzbuđenja vratiti ljude k usrdnom očekivanju kraja, ovi izrugivači trude se da ih na to navedu svojim porugama.

Pristup ove knjige

Postoji zdraviji način razmišljanja o kraju svijeta. To je način kojem nas uči Biblija, posebno u Novome zavjetu. Vjerujem da nam *novozavjetno razumijevanje svršetka vremena daje protusredstvo ne samo za gubitak zanimanja, nego i za lažno uzbuđenje i izvrgavanje sramu*. Kada u potpunosti shvatimo novozavjetnu sliku svršetka svijeta, mi ćemo pronaći metodu očekivanja Kristovog dolaska u kojem nema “dogorijevanja”, metodu trčanja maratona bez padanja u očaj. *Zadaća je ove knjige da nam na takav način objasni biblijski nauk da ljudi u sekularnim devedesetim godinama mogu razmišljati o kraju svijeta ne “gubeći glavu”*.

Zbog ograničenog prostora, ova knjiga ima više ozbiljnih ograničenja. Ja nisam nastojao istražiti brojne izvanbiblijske (što ne znači nebiblijske) spise o svršetku vremena, uključujući djela Ellen White, koja je svojim oštro umnim zapažanjima utjecala na milijune ljudi. Oni koji su zainteresirani za viđenje kraja iz pera Ellen White, rado će čitati knjigu Marvina Moorea *Kriza posljednjeg vremena*.

Iako u ovoj knjizi skrećem pozornost na značajne događaje iz naše skorašnje prošlosti, u njoj nema iscrpnog,

opsežnog pregleda povezanosti između sadašnjih događaja i svjedočanstva Biblije. Međutim, zanimljiva nedavno objavljena perspektiva sadašnje političke, religijske i ekonomske scene nudi se u knjizi Dwighta Nelsona *Countdown to the Showdown*.

U ovoj knjizi namjeravam posebno istaknuti biblijski tekst umjesto da komentiram postojeći proturječni vrtlog suvremenih događaja. Čvrst temelj onoga što Biblija govori o svršetku vremena može nam pomoći da o kraju svijeta razmišljamo ne gubeći glavu. Ellen White nas potiče da više pozornosti posvetimo Riječi, a manje aktualnim događajima i upiranju prsta u bilo koga i bilo što.

“Čuvajte se. *U objavljivanju vijesti klonite se osobnih napada na druge crkve, pa i na Katoličku crkvu.* U različitim vjerskim zajednicama Božji anđeli vide mnoge kojima se može pristupiti jedino uz maksimalan oprez. *Budimo stoga oprezni u pogledu svojih riječi.* Neka se naši propovjednici ne povode za vlastitim pobudama javno koreći i razotkrivajući ‘tajnu bezakonja’. *Kad su u pitanju takve teme, šutnja je najrječitija.* Mnogi su zavedeni. *Govorite o istini tonom i riječima ljubavi.* Uzvisujte Krista Isusa. Držite se samo istine. Nikada se ne udaljavajte od prave staze koju je Bog zacrtao, da biste nekoga napali. Jedan takav napad može donijeti mnogo zla, a nimalo dobra. On može ugušiti osvjedočenje u mnogim srcima. *Neka Riječ Božja, koja je istina, progovori o nedosljednosti onih koji su u zabludi.*” (Ev, str. 433.434; kurziv naknadno dodan)

“Postoji potreba za znatno temeljitijim proučavanjem Božje riječi. Posebno bi Danielu i Otkrivenju trebalo posvetiti pozornost kao nikada do sada u povijesti našega djela. *Možda će biti potrebno da o nekom predmetu govorimo manje, na primjer o rimskoj sili i papinstvu; no treba skretati pozornost na ono što su pisali proroci*

i apostoli pod nadahnućem Svetog Božjega Duha.” (TM, str. 112; kurziv naknadno dodan)

I kad je riječ o biblijskom istraživanju, ova knjiga je prostorno ograničena. Moglo bi se mnogo, mnogo više govoriti o tome kako adventisti razumiju Bibliju i eshatološke događaje. Imam prednost da na Adventističkom teološkom seminaru predajem najmanje četiri predmeta koji se izravno odnose na biblijsku sliku svršetka vremena. Ova knjiga obuhvaća samo dvadesetak posto tog materijala i zato moja zapažanja o mnogim drugim obilježjima kraja svijeta moraju pričekati na objavljivanje.

Ova knjiga ima specifično trostruko žarište. Prvo, usredotočuje se na veliku sliku biblijskog gledanja na kraj svijeta, nastojeći time izbjeći upadanje u gomilu detalja koji bi mogli odvući pozornost od srži biblijskog teksta. Ovo što se ovdje nalazi treba poslužiti kao svojevrsan udžbenik koji će čitatelju podastrijeti pravi biblijski temelj za proučavanje ovog predmeta.

Drugo žarište posebno je okrenuto utjecaju koji su biblijski tekstovi izvršili na čitatelje u svakoj pojedinoj fazi nastajanja Biblije. Taj pristup u cijelosti objašnjava mnoge “problematične tekstove” i baca novo svjetlo na pitanje o tome kako danas treba misliti na svršetak.

Treće, knjiga je izravno usmjerena na *svršetak vremena*, na stvarno posljednje događaje u povijesti Zemlje. Zato ona razmjerno malo govori o mnogim dijelovima Biblije koje bi normalno trebalo proučiti u okviru istraživanja biblijske eshatologije. Vremenska proročanstva iz Daniela i prve polovine Otkrivenja, primjerice, više se usredotočuju na širok segment ljudske povijesti koji upućuje na svršetak vremena, nego što se bave samim krajem svijeta.² I-

² Mnogi kršćani, i neki adventisti, tumače pečate i trube kao stavke koje se u cjelini bave događajima posljednjih dana. Ja se s

ko su u ovoj knjizi do određenog stupnja opisani starozavjetni i židovski pogledi na kraj svijeta, posebna pozornost posvećena je Novom zavjetu koji o kraju svijeta govori u najužoj vezi s Isusom Kristom.

Autorova je molitva da ova knjiga čitateljima ulije sigurnost kako bi se bez straha suočili s budućnošću. Ta vrsta sigurnosti može se zasnovati jedino na živom odnosu s Onim koji budućnost drži u svojoj ruci. Ohrabruje podatak da nam je Onaj koji u svojoj ruci drži budućnost, iznio u Bibliji sve što je *potrebno* da znamo o toj budućnosti.

time ne slažem. Zainteresirani čitatelji mnoga od mojih objašnjenja o tome mogu naći u 10. i 11. poglavlju publikacije *Symposium on Revelation*, knjiga 1.

Prvi dio

Kako izgubiti glavu

Kada će biti kraj?

Nikada neću zaboraviti trenutak kad su mi prvi put rekli da će doći kraj svijeta. Bilo je to pedesetih godina, a meni je bilo oko 8 ili 9 godina. Netko me je podsjetio na biblijske riječi: “Kao što je bilo u Noino vrijeme, tako će biti za dolaska Sina Čovječjega.” (Matej 24,37) Budući da je Crkva kojoj sam pripadao učila da nas je 1844. godina uvela u posljednje vrijeme, govorilo se da će, ako posljednje vrijeme bude trajalo koliko i Noini dani (koji je propovijedao 120 godina), Isus doći 1964. godine i tada će biti svršetak povijesti ovoga svijeta.

Kako sam mogao osporiti takvo zaključivanje? Godina 1964. bila je zasnovana na logičkoj analogiji i jednom biblijskom tekstu. Izgledalo mi je razumno, i zato sam se odlučio početi pripremati za Kristov ponovni dolazak ... i to tek negdje oko 1962. godine! Tako je 1962. godina došla i prošla, pa je i 1964. godina došla i prošla, a ja nisam znao što da o svemu tome mislim.

Negdje oko 1967. godine prvi put sam čuo priču o nekim mladim ljudima koji su se zaustavili da povezu autostopera pustivši ga na stražnje sjedalo automobila. Tijekom vožnje autostoper je rekao: “Čovječe, pa vas ljude stvarno zaluduju. Isus će doći prije nego što bilo tko od vas misli.” Prema priči, kad su se ti mladi ljudi okrenuli da ga pogledaju, autostopera više nije bilo. Uobičajen za-

ključak onih koji su širili takve priče bio je da je autostoper morao biti andeo s Neba, koji vjerne na Zemlji upozorava da je kraj na pragu.

Tu priču sam do danas čuo više puta, obično prilagođenu u pogledu pojedinosti.

Da budem otvoren, 1967. godine ne bih ni sanjao da će Isus čekati još 10 godina. A dosad ih je prošlo već 25. Je li Isus došao prije nego što sam ja zamišljao? Nije, a to znači da andeo, ma tko to bio, i autostoper, tko god da je bio, nisu bili u pravu. Ili to možda nije bila samo stvar vjerske fantastike?³ Bilo kako bilo, smatram da se Isusov ponovni dolazak i kraj svijeta neće ubrzati širenjem glasova, pa makar to bili i andeoski.

Ekonomске i političke krize u svijetu često su pobuđivale zanimanje za kraj svijeta. Primjera radi, *Waal Street Journal* pouzdan je izvor vijesti i informacija. Problem je samo u tome što ćete, ako s 12 ekonomista razgovarate o kretanju aktivnosti na burzi, dobiti 13 mišljenja! I tako, ako neki propovjednik želi da povjerujete da je velika katastrofa kraja svijeta na pragu, neće mu biti teško da vam radi potvrde citira *Waal Street Journal*.

Sjećam se čovjeka koji je 1982. godine došao u grad u kojem živim i propovijedao iz *Waal Street Journala*.

³ Knjiga autora Jana Brunvanda, *The Vanishing Hitchhiker* (Autostoper koji nestaje), izašla je iz tiska 1981. godine. On u svojoj knjizi raspravlja o takozvanim "urbanim legendama", među kojima je i priča o autostoperu koji objavljuje da Isus uskoro ponovno dolazi, a onda nestaje. Varijacije ove priče (od kojih mnoge ne spominju Isusov dolazak) mogu se pratiti unatrag sve do prvog desetljeća 19. stoljeća. One među njima s religijskim porukama bile su popularne među mormonima. Istraživač Lydia M. Fish s Državnog sveučilišta države New York u Buffalou katalogizirala je oko 60 priča o autostoperu koji nestaje, koji je najavio skori drugi Kristov dolazak (str. 24–40).

Najveću crkvu u gradu napunio je do posljednjeg mjesta. Na osnovi *Journala* i mnogih drugih izvora, jasno je izložio da će velika ekonomska katastrofa nastati oko ožujka 1983. godine i vjerojatno voditi k završnim događajima zemaljske povijesti. Prava je ironija što je ožujak 1983. bio početak, a ne slom ekonomskog procvata koji je trajao do kraja desetljeća.

Pet godina poslije dobio sam pismo u kojem pošiljalatelj tvrdi kako je predsjednik Reagan antikrist, budući da u svakom od svoja tri imena ima po šest slova: Ronald Wilson Reagan. Nije imao sreće sa svojom teorijom, jer je taj "antikrist" u međuvremenu odjahao u – mirovinu.

Prije samo tri godine nekoliko divnih i iskrenih adventista, koje osobno poznajem, došlo je na temelju svojeg proučavanja Biblije do zaključka da će Vlada SAD-a u ožujku 1991. godine izglasovati državni nedjeljni zakon. Količko je meni poznato, ništa slično nije se dogodilo.

Čak ćete i u Rimu naći ljude koji pokušavaju izračunati kada će nastupiti kraj svijeta. U katedrali Sv. Pavla duž cijele stropne razine crkve nalaze se slike na platnu, kružnog oblika, koje prikazuju pape iz različitih razdoblja unatrag sve do osobe po imenu Petar. Prije dvadeset pet godina tamo sam izbrojio 15 praznih mjesta za slike. Vodič koji nas je vodio kroz crkvu pokazao nam je rukom na ta mjesta i rekao: "Mi vjerujemo da će Gospodin doći kada budemo popunili svih tih 15 mjesta slikama naših papa."

Učinilo mi se da bi to moglo biti zanimljivo, sve dok nisam otišao u Katedralu sv. Petra. Tamo se, nedaleko od oltara, nalazi veliki komad mramora s uklesanim imenima svih papa, a ostalo je mjesta za još šest imena. Već pogađate, vodič je rekao: "Mi vjerujemo da će Gospodin doći kada sav prostor na ovom kamenu bude popunjen imenima papa."

Pouka iz adventističke prošlosti

Kao adventist, moram priznati da su mnogi od moje braće i sestara vjernika već dugo gotovo opčinjeni izračunavanjem kada će Isus doći. Uz pomoć svojeg dobrog prijatelja sa seminara, dr. C. Mervyna Maxwella, sakupio sam dokaze iz adventističke povijesti za preko 20 pokušaja određivanja datuma drugog dolaska. Razumije se, prvi takav pokušaj odnosio se na Dan pomirenja 1844. godine. Isus nije došao! Naši pioniri su plakali, plakali, sve dok nije osvanuo 23. listopada.

Jedan od tih pionira, Joseph Bates, puno je razmišljao nakon što je 22. listopada 1844. godine došao i prošao. *Možda je Dan pomirenja u stvarnosti godina pomirenja?* Ako je to točno, onda će Isus doći na Dan pomirenja 1845. godine. To je, s Batesovog motrišta, bilo nesumnjivo vrlo logično, pa čak i kao da je bilo utemeljeno na Bibliji. Da sam ja bio tamo te 1844. godine, prilično sam siguran da bi to i za mene bilo uvjerljivo. U ono vrijeme živjela je djevojka imenom Ellen Harmon, za koju je to također bilo uvjerljivo, sve dok nije dobila viđenje u kojem joj je Gospodin rekao da ne dolazi 1845. godine. Sedam posljednjih zala tada se još nisu počela izljevati na Zemlju. Ona je, dakle, odbacila postavljen datum – 1845. godinu i, po onome što znam, nikada više nije odredila ni potvrdila nijedan datum drugoga Kristovog dolaska.

Ipak, to nije zaustavilo Josepha Batesa. Palo mu je na um da je veliki svećenik, kada bi na Dan pomirenja ušao u Svetinju nad svetinjama, sedam puta poprskao krvlju pred Kovčegom saveza. Bates je pretpostavio da bi se izraz “*sedam puta*” trebao odnositi na sedam godina. Ako je to tako, onda će Gospodin doći na Dan pomirenja 1851. godine!

To je izgledalo vrlo prihvatljivo. Teorija je, kako se činilo, bila utemeljena na Bibliji i biblijskim proračunima.

Međutim, našavši se s Josephom Batesom na jednom željezničkom peronu izvjesno vrijeme prije isteka tog datuma, Ellen White ga je tiho upozorila da neće biti nikakvog dobra od njegovih pokušaja da izračuna datum svršetka vremena. Pohvalno za njega, on se više nikada nije bavio određivanjem datuma Kristovog ponovnog dolaska.

Adventisti ranog razdoblja vidjeli su sebe kao suvremeni Izrael koji putuje u nebesku obećanu zemlju zemaljskom pustinjom. Prirodno je, dakle, što su neki pretpostavljali da će se Izraelovih 40 godina lutanja po pustinji u duhovnom smislu ponoviti u njihovom životu. I tako su se usredotočili na 1884. godinu.

I ponovno je pokušaj izgledao logički prihvatljiv i utemeljen na Bibliji. A onda je, 1884. godine, objavljena knjiga *Velika borba* spisateljice Ellen White. Ona je u toj knjizi napisala da je razlog odgode Gospodnjeg dolaska taj što se ljudi nisu na odgovarajući način pozabavili viješću istine. A ako je Gospodnji dolazak odgođen zbog ponašanja vjernika, koliko je onda koristi bilo od proračuna da će Krist doći 1884. godine? Ili od bilo kojeg drugog proračuna do toga vremena? Prema tome, bez obzira na to što je naizgled bio utemeljen na Bibliji i Duhu proroštva, proračun o 1884. godini bio je neuporabljiv.

U godinama nakon 1888. među adventistima je nastalo veliko evangeosko buđenje. To oživljavanje došlo je u trenutku kada je američki senator po imenu Blair u zakonsku proceduru SAD-a uvrstio prijedlog koji će voditi izglasavanju državnog nedjeljnog zakona. Veliko buđenje, uz istodobnu pojavu sablasti državnog nedjeljnog zakona, uvjerilo je mnoge adventiste da je kraj svijeta na pragu. Međutim, Ellen White u rujnu 1891. godine reagira na takav razvoj događaja i kaže: "Ne trebamo se [kao kršćani] hraniti uzbuđenjima određivanja vremena. ... Nitko ne može pretkazati kada će to vrijeme doći. ... *Ne možeš reći hoće*

li On doći za jednu, dvije ili pet godina, ali ne trebaš ni prestati misliti na Njegov dolazak niti govoriti da možda neće uslijediti ni za deset ili dvadeset godina.” (SM, knjiga 1, str. 189; kurziv naknadno dodan)

Zapazimo ravnotežu u prethodnim riječima. Nitko za Kristov dolazak neće moći reći: evo, bit će za samo dvije ili tri godine. Ali isto tako, nitko ne bi trebao odgađati datum Gospodnjeg dolaska za sljedeću generaciju. Očekivanje je prikladno i potrebno, ali se trebamo kloniti vezivanja za bilo koji utvrđeni vremenski period.

Negdje u to vrijeme jedan ugledni propovjednik izradio je vrlo opsežne proračune koji su ga naveli da tvrdi kako će Isus doći 1894. godine. Ellen White se oglasila na tu tvrdnju. “On je pripremio grafikon ... i, koristeći se Biblijom, došao do zaključka da će Gospodin doći u određeno vrijeme, mislim da je to 1894. godina. U očima mnogih ljudi njegovo razmišljanje izgledalo je besprije-korno.” (*Isto*, knjiga 2, str. 113)

Vrlo često proračuni o kraju svijeta izgledaju nam besprije-korni. Tijek misli i zaključivanje tako su skladni da kažemo kako to *mora* biti točno. Ali prije nego što prođe naznačeno vrijeme, doslovno je nemoguće pokazati da tvrdnja ne može biti istina.

Ali Ellen White nastavlja i kaže: “Riječi koje mi je Gospodin uputio glasile su: “To nije istina i odvest će ljude na nepoznate staze; zbog tih tvrdnji neki će se naći u nedoumici i odreći će se vjere.” (*Isto*)

Imajući pred očima lošu stranu određivanja datuma, prirodno je ako pitamo zašto bi uopće netko bio u kušnji da izračunava blizinu Isusovog dolaska. Zašto? Zato što je to vrlo efikasan način da se ljudi pokrenu. Ako biste vjerovali da će Isus doći sljedećeg utorka, bi li to promijenilo vaš današnji način života? Svakako! Ali što će se dogoditi kada taj utorak prođe? Prema navodima Ellen

White, postoje dvije mogućnosti – ljudi dolaze u nedoumicu, zauzimaju ciničan stav i počinju govoriti: “Na temelju Biblije možeš dokazati što god hoćeš. Možda je *sve* ono što vjerujemo laž.”

Nedoumice i cinizam visoka su cijena za kratko razdoblje uzbuđenja i buđenja. A kada uzbuđenje prođe, ljudi su u lošijem stanju nego prije toga.

Buknuo je Prvi svjetski rat. Turci i Britanci sudarili su se 1918. godine u bitci u dolini Megido. Tom prigodom su mnogi, a među njima i neki sjajni evanđelisti, propovijedali kako ta bitka sigurno ima veze s harmagedonskom bitkom. Očekivalo se da Gospodin dode. Ali kad je bitka u dolini Megido prošla i vrijeme nastavilo teći, ljudi nisu znali što da misle. A pošto je Ellen White umrla 1915. godine, više nije bilo nijednog autoritativnog glasa da upozori: “Nemojmo stvarati umjetna uzbuđenja određivanjem kraja vremena.”

Jedna od vodećih ličnosti Generalne konferencije najavila je 1928. godine, za vrijeme molitvenog tjedna u Misio-narskoj školi “Emanuel”, da će Gospodin doći te godine. A zašto? Zato što je od 1888. godine prošlo 40 godina! Vremena su se promijenila, ali ne i pristup.

Tridesetih godina dvadesetog stoljeća pozornost je bila usmjerena na tekst: “Ovaj naraštaj neće proći dok se sve to ne zbude.” (Matej 24,34) Kružili su glasovi prema kojima je na području Hunza i u dijelovima Jugoslavije još uvijek bilo živih ljudi koji se sjećaju “padanja zvijezda”, meteorske kiše iz 1833. godine. Budući da su ti ljudi bili vrlo, vrlo stari, neki adventisti su smatrali da je vrijeme – dospjelo.⁴

⁴ Dodatna istraživanja kao da su pokazala da ti ljudi nisu bili ni približno stari koliko se u početku tvrdilo.

Neposredno prije i tijekom Drugoga svjetskog rata, neki adventisti su u Japancima gledali “kraljeve s Istoka” (Otkrivenje 16,12), pogotovo stoga što je na njihovoj zastavi prikazano sunce koje izlazi. To je neke adventiste navodilo na pretpostavku da je harmagedonska bitka na pragu.

Ubrzo po završetku rata, na naslovnoj stranici časopisa *Bulletin of the Atomic Scientists* (pokrenutog 1945. godine) objavljena je slika čuvenog Big Bena. Mala kazaljka bila je na 12, a velika se približavala trenutku ponoći. Prateći naslov bio je: “Nekoliko minuta do ponoći”. Sjećam se da sam kao dijete vidio tu naslovnu stranicu na mnogim crkvenim publikacijama.⁵ Naravno, razmišljao sam da u atomskom dobu vrijeme ne može dugo potrajati. Vrijeme je ipak isteklo i s prolaskom 1964. godine više se ni jedan proračun nije mogao pozivati na 1844. godinu.

Ipak, to nikoga nije odvratilo od pokušaja određivanja datuma. Iako se više nije moglo pozivati na biblijska proročka razdoblja, postojala je mogućnost primjene drugih metoda. Jedna od najpopularnijih alternativa uvijek je bilo usredotočivanje na suvremene događaje. Kasnih šezdesetih godina dvadesetog stoljeća američki programi istraživanja svemira bili su vrlo blizu spuštanja na Mjesec. Mnogi adventisti su vjerovali da Bog nikada neće dopustiti da grešnici stupe na Mjesec ili bilo koji drugi planet. Isus će doći i spriječiti ih u tome. Međutim, Neil Armstrong je hodao po Mjesecu ... a Isus ipak nije došao.

⁵ Položaj kazaljki na satu nije uvijek bio isti, ali je bio podešen tako da odražava zbivanja u političkom svijetu. Na primjer, 1953. godine vrijeme na biltenu bilo je 11.58. Godine 1990. vraćeno je na 11.50, a onda, 26. studenoga 1991. urednici biltena prikazali su sat koji je pokazivao vrijeme podešeno na 11.43.

Druga metoda za pobuđivanje zanimanja za Kristov skori ponovni dolazak je “karizmatiski”, kako ga ja zovem. Pričaju se doživljaji koji navode ljude da povjeruju da je taj trenutak na pragu. Sjajan primjer je priča o autostoperu, koju sam već spomenuo. Priča se pojavljuje uvijek iznova u najrazličitijim verzijama.

U današnje vrijeme sve je popularnija metoda koju ja nazivam “recikliranjem sata”. Ljudi “recikliraju” biblijska proročanstva. Oni proročanstva o 1260 i 2300 dana iz Daniela i Otkrivenja pokušavaju uklopiti u sadašnjost i/ili blisku budućnost. Ponovno proračunavanje na proročkom satu uvijek daje novi temelj za postavljanje (ili bar nagoviještanje) novih datuma. Uobičajeni aspekt ovog pristupa odnosi se na starozavjetnu oprosnu godinu. U jednom povodu napomenuto je da će eshatološka (ili stvarna) “oprosna” godina nastupiti listopada 1987. godine. Ponavljano izračunavanje termina oprosne godine donijelo je nove datume: 1991., 1994., 1996.–1998. godinu.

Te su me priče uvjerile u jedno: određivanje datuma Gospodnjeg dolaska za ljude koji čeznu za Njegovim dolaskom skoro je isto toliko prirodno koliko i disanje. Zato sumnjam da će takvi pokušaji uopće uskoro prestati. Dio problema je u tome što je neusporedivo teže opovrgnuti jedan datum (prije tog datuma, naravno) nego ga izmisliti. Određivanje datuma dolaska daje tumačima Biblije određenu prednost nad stručnjacima.

Međutim, povijest nije baš bila naklonjena postavljanju datuma dolaska. Možda će jednoga dana netko biti u pravu – i vjerojatno iz pogrešnog razloga. Ipak, *povijest nam kaže da određivanje datuma Kristovog dolaska ima svoje nedostatke*. Kada se pojavi nova “shema”, bez obzira na to koliko bila uvjerljiva, ne smijemo nikada smetnuti s uma da su oni koji ne uče iz prošlosti, prisiljeni ponavljati pogreške.

Međutim, kao adventist, u ovoj priči vidim dvije vrlo ohrabrujuće činjenice. Prije svega, ona pokazuje da je adventistima stalo do Kristovog dolaska; nama ni u kojem slučaju nije nevažno koliko ćemo morati čekati. Druga ohrabrujuća činjenica jest da *Kršćanska adventistička crkva, kao pravno vjersko tijelo, nikada nije određivala niti usvajala datum drugoga Kristovog dolaska*. Zanimljivo je da mnogi ljudi koji u ovo vrijeme određuju datume dolaska smatraju da je Generalna konferencija na putu otpada. Ali što se tiče ovog konkretnog problema, povijest pokazuje da je vodstvo crkve uvijek bilo na pravoj, a disidenti na pogrešnoj strani.

Novi zavjet i određivanje datuma dolaska

Eto, toliko što se tiče povijesti. Bavi li se i Biblija predmetom određivanja kraja svijeta? U prvom poglavlju Djela apostolskih vidimo učenike koji pristupaju Isusu s namjerom da Ga pitaju baš za taj problem: “Zato ga sabrani upitaše: ‘Gospodine, hoćeš li sada obnoviti kraljevstvo u Izraelu?’” (redak 6)

Oni su Isusa zapravo pitali: “Hoće li u ovo vrijeme nastati kraljevstvo posljednjeg vremena?” Zapazimo kako Isus odgovara: “*Ne spada na vas ... da znate vrijeme i priliku* koje je Otac odredio svojom vlasti.” (redak 7)

Tko zna kada će Isus doći? Zna Otac. Nije vaše i moje da znamo “vrijeme i priliku”. Zašto? Zato što za nas ne bi bilo dobro da to znamo. Sjećate li se kako sam ja predivio da će Isus doći 1964. godine? No, odlučio sam se spremati tek nešto prije 1964. Određivanje datuma učinilo je da sam zanemario pripremu. Nije dobro da znamo kada će to biti. A ako datum u koji smo vjerovali dođe i prođe, za nas nije dobro ni to što smo vjerovali u pogrešan datum. Lako je doći u nedoumicu ili zauzeti ci-

ničan stav u odnosu na cjelokupnu vjeru u Boga i Njegovu Riječ. Zato Isus kaže da je najbolje da “vrijeme i priliku” Njegovog dolaska ostavimo u vlasti Njegovog Oca.

Ellen White iznosi zanimljiv komentar teksta u Djelima 1,7: “Ona [istina] se nikada neće razvijati ni u čemu u takvom smjeru da nas to navede na zaključak da možemo znati ‘vrijeme i priliku’ koje je Otac zadržao u svojoj vlasti. Uvijek iznova primala sam upozorenja protiv određivanja vremena dolaska. *Nikada više neće biti poruke za Božji narod koja će se odnositi na vrijeme.* Mi ne trebamo znati točno vrijeme ni izlivanja Svetoga Duha, ni Kristovog dolaska.” (SM, knjiga 1, str. 188; kurziv naknadno dodan)

Ipak, slažete li se da je ovo teško prihvatiti? Zar mi nismo vrlo radoznala bića? Teško je opisati koliko želimo saznati budućnost! Možda je to u nekoj vezi s Evinom kušnjom da postane kao Bog i da zna ono što samo Bog treba znati.

Priča se da je neka radoznala djevojčica postavljala mnogo, mnogo pitanja u neprekidnom nizu. Na kraju majka više nije imala strpljenja, pa joj je rekla: “Zar ne znaš da je radoznalost stajala mačku života?”

To je djevojčicu zaustavilo u trenu ... ali samo nekoliko sekundi! Onda je ponovno upitala: “Mama, što je to mačka htjela znati?”

Ne znam kako vi, ali ja sam jako sličan toj djevojčici; i ja sam radoznao. Želio bih znati kada će Gospodin doći. Ipak, Isus kaže da za mene nije dobro da to znam.

Kušnja da se sazna budućnost tako je jaka da može svladati i one najjače u Božjem narodu. To je 1880. godine bila slaba točka i A. G. Daniellsa, budućeg predsjednika Generalne konferencije.

“Saznala sam da je brat [A. G.] Daniells takoreći odredio vrijeme izjavom da će Gospodin doći za sljedećih pet go-

dina. Ipak, nadam se da neće daleko otići taj dojam da mi određujemo vrijeme dolaska. Neka nitko ne izriče takve tvrdnje jer od njih nema nikakvog dobra. Ne pokušavajte na takvoj osnovi potaknuti buđenje, nego svakoj izgovorenoj riječi posvetite potrebnu pozornost, kako fanatičnima ne biste pružili priliku da se uhvate za bilo što što bi izazvalo uzbuđenje i ožalostilo Gospodnjeg Duha.” (LDE, str. 34,35)

Ljudi koji postavljaju datume dolaska nisu obvezno i loši ljudi. Kad se suprotstavljamo nekom nauku, prema zagovorniku tog nauka trebamo biti blagi (vidi 2. Timoteju 2,24-26).

Međutim, Ellen White je u više navrata bila prisiljena razotkrivati i javno ukazivati na situacije u kojima su ljudi pokušavali određivati datum svršetka. Ona se dosljedno držala savjeta Biblije. “Na saboru pod šatorima u Jacksonu nedvosmisleno sam rekla tim fanatičnim skupinama da je ono što rade djelo neprijatelja duša; da se nalaze u tami. Tvrdili su kako su dobili veliko svjetlo, prema kojem će vrijeme milosti završiti u listopadu 1884. godine. Tamo sam javno kazala da mi je Gospodin otvoreno pokazao da se u vijesti koju Bog upućuje u vremenu poslije 1844. godine neće spominjati nikakvo određeno vrijeme.” (Isto, str. 35,36)

“Ljudi iz crkve koji tvrde da ih vodi Bog, koji će trčati prije nego što su poslani i *određivati dan i sat događanja neispunjenih proročanstava*, uvijek će osnivati lažne i fanatične pokrete. Neprijatelj se raduje što oni to čine budući da njihovi promašaji i zavodenje na lažne staze koji nastaju poslije toga izazivaju *nedoumice i nevjeru*.” (SM, knjiga 2, str. 84; kurziv naknadno dodan)

“Mi se ne smijemo hraniti uzbuđenjem oko određivanja vremena. ... *Ne možeš reći hoće li On doći za jednu, dvije ili pet godina, ali ne trebaš ni prestati misliti na*

Njegov dolazak, polazeći od toga da se možda neće dogoditi ni za deset ili dvadeset godina.” (*Isto*, knjiga 1, str. 189; kurziv naknadno dodan)

Smatram da savjeti Ellen White naglašavaju tri stvari. Prvo, trebamo živjeti uravnoteženim, dosljednim životom. Život određivanja datuma i razočaranja sličan je vožnji na “turbulenciji”.⁶ To može biti uzbudljivo, ali i iscrpljujuće. Bolje od toga je postojano, stabilno kršćansko iskustvo koje izbjegava nepotrebna uzbuđenja i kretanje gore-dolje. Drugo, ne postavljajte preblizu datum Gospodnjeg dolaska. Ako to činite, razočarat ćete se. Treće, ne postavljajte ga ni predaleko. Ako datum Gospodnjeg dolaska smjestite u neki drugi naraštaj, postat ćete duhovno lijeni i izgubit ćete dimenziju iščekivanja Njegovog dolaska.

Ove tri točke ističu napetost između ispunjavanja vremena dok On ne dođe i očekivanja da će skoro doći. To je sadržaj našeg života. Mi želimo da Gospodin dođe, vjerujemo da dolazi uskoro, a ipak imamo potrebu da svaki dan ispunimo odgovornostima koje nam je Bog dao. Ne usuđujemo se odgurnuti sve u stranu i juriti za nečijim proračunima datuma Kristovog dolaska, ma koliko bili uvjerljivi.

Kako održati ravnotežu između “ispunjavanja vremena” i iščekivanja? Putokaz nalazimo u jednoj od Pavlovih poslanica. Nalazi se u 1. Solunjanima 5,1-3, u jednoj od poslanica koje je apostol Pavao uputio ranim kršćanskim crkvama: “A što se tiče, braćo, vremena i časa, nemate potrebe da vam se o tome piše.” (redak 1)

Uporabivši izraz “vremena i časa”, Pavao nas podsjeća na Isusove riječi zapisane u Djelima 1,6.7. Očito je da su vjernici crkve u Solunu pitali Pavla: “Kada će Isus

⁶ Engl. roller-coaster, konstrukcija za uzbudljive vožnje u zabavnim parkovima.

doći?” Međutim, zašto Pavao kaže da nema potrebe da im o tome piše? “A što se tiče, braćo, vremena i časa, nemate potrebe da vam se o tome piše: i sami dobro znate da će Dan Gospodnji doći kao lopov u noći.” (1. Solunjanima 5,1.2)

Pavao opominje kršćane iz solunske crkve da ne budu opsjednuti utvrđivanjem vremena Isusovog dolaska. Njegov će dolazak biti kao “lopov u noći”. Točno vrijeme dolaska bit će potpuno iznenađenje. Kako je Pavao to znao? Zato što je Isus to već jednom rekao (vidi Matej 24,43.44). “Dan Gospodnji će doći kao lopov u noći. Dok ljudi budu govorili: ‘Mir i sigurnost’, baš tada će se iznenada na njih oboriti propast kao porođajna bol na trudnu ženu, i nipošto joj neće umaći.” (1. Solunjanima 5,2.3)

Pavao se koristi dvjema slikama iz života kao analogijom za drugi Kristov dolazak. On ga uspoređuje s dolaskom lopova i s početkom bolova kod trudne žene. Može li netko od vas pretkazati kada će lopov provaliti u vašu kuću? Sigurno ne može. Međutim, nije ni potrebno da znate kada će lopov doći da biste bili spremni. Ja sam spreman. Ispod svojeg kreveta držim aluminijsku bejzbojsku palicu. Ona će se možda saviti, ali se neće slomiti. Spreman sam za lopova!

“Ali vi, braćo, niste u tami da bi vas onaj dan mogao iznenaditi kao lopov. Vi ste svi sinovi svjetla i sinovi dana.” (redci 4.5)

Iako je vrijeme Isusovog dolaska iznenađenje, kaže Pavao, Njegov narod neće biti iznenađen jer će biti spreman. *Vi ne znate kada će Isus doći, ali možete biti spremni.* Ne znate kada će lopov doći, ali možete biti spremni.

Ilustracija iz života

Druga Pavlova ilustracija o vremenu svršetka odnosi se na trudnoću. "Termin" porođaja sasvim je uopćena procjena vremena kada bi beba trebala doći na svijet. Ponekad se ti termini zasnivaju na pogrešnim pretpostavkama. Primjerice, prigodom posjeta liječniku jedna žena je saznala da je već dva mjeseca trudna. Beba je došla nakon 11 mjeseci! (Mislim da znam i zašto.)

Očigledno je da se početak bolova ne može pretkazati s velikom preciznošću. Možete znati da se približilo vrijeme bebinog dolaska, ali ne možete točno reći kada će to biti (vidi također Matej 24,32-44). Radosna vijest je što za spremnost nije potrebno da znate kada će to biti.

Nikada neću zaboraviti kada smo dobili našu prvu bebu! Odlazili smo na one iscrpljujuće vježbe za porodilje. Ja sam šetao u krug po parkiralištu bolnice s jastucima pod pazuhom. Ležali smo na podu, zadihani, i radili sva-kovrsne naoko beskorisne vježbe. Meni to, jednostavno, nije imalo jako puno smisla. Pet mjeseci pripreme za samo nekoliko sati porođanja ne izgleda mi baš vrijedno truda.

A onda je došao *taj dan*. Nije ličio ni na jedan prije ili poslije i iskreno se nadam da nikada neću doživjeti još jedan takav dan. Stvari su došle dotle da je ovaj nekadašnji vrsni branič gimnazijske ragbijaške momčadi morao izići iz sobe i plakati punih pola sata, jer ga nijedna sestra nije mogla smiriti. Jednostavno nisam mogao gledati svoju ženu u onakvom stanju! Zatim je došla "tranzicija". To je ono razdoblje od oko pola sata prije nego što se beba rodi, kada majka dolazi u posebno stanje. Simptomi ove faze su vika, promukao, hrapav glas i osjećaj nesigurnosti kada ona kaže: "Odlučila sam da se danas neću poroditi. Hajdemo kući!"

Kad je došla famozna tranzicija, moja žena me je punih 45 minuta držala u pravom hrvačkom zahvatu. Nisam se mogao pomaknuti, jedva sam dolazio do daha. Kad je cijeli doživljaj završio, rekla mi je: "Neću više radati dok sam živa."

Na to sam ja odgovorio: "Ako se i dogodi da ponovno rodiš, morat ćeš to učiniti sama."

I eto, mi danas imamo troje djece. Vrijeme prolazi, sjećanja blijede, a mi razmišljamo kako bi bilo lijepo imati još jedno dijete. Za vrijeme druge trudnoće, vježbe za porođilje shvatili smo malo ozbiljnije. Rekli smo: "Mi ne znamo kada će beba doći, ali želimo biti spremni za tu priliku."

Moja žena je bila veličanstvena. Mislim da je svladala ono što može samo malo ljudi – vještinu potpune opuštenosti, dopuštajući tijelu da obavi svoj posao bez nepotrebnog trošenja. Ja sam bio obuzet kopanjem po knjigama o trudnoći i porođanju. Htio sam i sâm ovoga puta biti spreman. Proučio sam sve faze porođajnih bolova da bih mogao prepoznati što se zbiva i biti od pomoći.

Postoje tri osnovne faze trudova. U prvoj fazi majka može valjati viceve, pa čak i usred kontrakcija. Situacija još uvijek nije ozbiljna; potrajat će još neko vrijeme. Onda nastupa faza kad postaje ozbiljno. Nema više viceva; nema vedrog raspoloženja; ostaje samo naporan rad. Posljednja faza prije porođaja je tranzicija, sa svim ili većinom gore spomenutih posljedica.

Kad se trebalo roditi naše treće dijete, negdje oko podneva moja žena je rekla: "Počinjem osjećati trudove." No, pričala je viceve pa sam znao da situacija još uvijek nije sasvim ozbiljna. Trudovi su još uvijek bili u prvoj fazi. Pamela je rekla: "Imam zakazano kod liječnika u trinaest i trideset, a nakon toga možemo malo otići u tržni centar." (Tržni centar je od bolnice udaljen 40 km!)

Otišla je k liječniku, a onda mi rekla: "Predomislila sam se. Ne idemo u tržni centar."

Tada sam zapazio da situacija postaje ozbiljnija. Pomislio sam: *Bit će to negdje između 17 i 20 sati. Bolje je krenuti u rodilište.* Zato smo jeli u obližnjem restoranu i nazvali babicu da se pripremi i dočeka nas u bolnici.

U bolnicu smo došli oko 17.10. Moja žena je bila sjajna. Između trudova još uvijek je izvaljivala viceve i dalje se zabavljajući. Kako to? Zato što je svladala vještinu suradnje u procesu porođanja, što znači da je bila spremna. Ali spreman sam bio i ja. Jedino ljudi u bolnici nisu bili naviknuti da vide ženu koja se kontrolira. Čuli su kako priča viceve i zaključili: "Ovdje se neće događati ništa do sutra ujutro."

Nisu je htjeli pustiti na odjel za porođaje! Rekao sam: "Vrijeme je da prošetamo." (Šetnja može malo ubrzati porođaj.) Morali smo nešto učiniti da bi nas ozbiljno shvatili. Oko 19 sati konačno smo ih uvjerali da nas puste na odjel za porođanje.

Moja žena se nastavila sjajno ponašati! Kad bi nastupile kontrakcije, ona bi samo podigla prst i rekla: "Is-pričavam se." Potom bi se opustila i "odradila" kontrakcije, uz povremeno ohrabrenje s moje strane. Liječnica je bila u drugoj sobi s nogama na stolu. Vrtjela je palčevima i razmišljala: *S ovom ću provesti ovdje cijelu noć.*

Malo prije 21 sat odlučio sam ustati sa stolice pokraj svoje žene i uzeti nešto za piće. Ona me uhvatila za ruku i uz molećiv pogled rekla: "Nemoj. Potreban si mi; ostani ovdje sa mnom!" Ovaj mali znak nesigurnosti naveo me je da podignuvši obrve dam znak babici, ali ona je samo slegla ramenima. Je li se moja žena uspjela do te mjere kontrolirati da će ovo biti jedini znak ulaska u fazu tranzicije? Zar neće biti vike, promuklog glasa, hrvačkih zahvata? Samo blagi znak nesigurnosti. Svoje razmišljanje

zadržao sam za sebe. Nekoliko minuta poslije žena mi je napomenula da je tijekom prethodne kontrakcije imala osjećaj kao da se beba spušta prema dolje. Upitao sam je želi li da dozovem liječnika.

“Da.”

U pet do 21 otišao sam potražiti liječnicu. Našao sam je kako i dalje sjedi u niskoj stolici, s nogama na stolu, u sobi za sestre. Rekao sam joj: “Ako biste pogledali moju ženu, mislim da biste ustanovili nešto vrlo zanimljivo.”

Kad je ušla u sobu, zapanjila se kad je vidjela već najveći opseg bebine glave. (Bebina glava je tada prvi put vidljiva.) Moja žena je bila tako opuštena da bi se, da nisam pozvao liječnicu, sama porodila, bez liječnice i bez guranja!

Ne znam koji gumb je liječnica pritisnula, a odnekud je izronilo najmanje deset sestara. Nosile su najrazličitije instrumente i u 20.58 rodila se naša Kimberly. Kakvo divno iskustvo (moja žena kaže da je bilo prekrasno kad je bilo gotovo)! Mi nismo trebali znati kada će doći trudnoći; trebali smo biti spremni. Koliko mi je drago što smo bili spremni!

Ovo je poruka koju je Pavao pokušavao uputiti preko Prve poslanice Solunjanima. Mi ne znamo točno kada će Isus doći. Sva određivanja datuma u najboljem slučaju su približna procjena, a u najgorem – duhovna noćna mora. *Ipak, radosna vijest glasi da ne moramo točno znati kada će Isus doći da bismo bili spremni za Njegov dolazak.* Oni koji očajnički pokušavaju izračunati kada će biti kraj, nisu od koristi za kršćansko življenje. Točnije, mogli bi nas čak odvratiti od najvažnijeg pitanja. Spremnost ne ovisi o tome da znamo kada će Isus doći.

Možete biti spremni već danas, a ako niste sigurni da ste spremni, recite Gospodinu, sada, u tišini svoje duše da želite da vas On pripremi bez obzira na cijenu. Go-

spodin nikada neće odbiti takvu molitvu, sve dok traje vrijeme milosti.

Jednom je neki učenik prišao rabinu i upitao ga: “Kad ću se pomiriti s Bogom?”

Rabin je odgovorio: “U dan kad budeš umirao.”

Učenik je uzvratio: “Ali kada ću umrijeti?”

“Nitko to ne zna. I zato Božja riječ kaže: ‘Danas ako glas mu čujete, ne budite srca tvrda’”, rekao je rabin.

Dešifriranje budućnosti

Na naslovnoj stranici *Newsweeka* od 23. studenoga 1992. godine prikazana je vatrena lopta koja se iz svemirskog prostora poput kometa približava Zemlji. Uz sliku je objavljen sljedeći naslov: "Znanstveni pristup predmetu sudnjeg dana: nove teorije o kometima, asteroidima i o tome kako bi mogao izgledati kraj svijeta."

Otprilike baš u to vrijeme časopis *TV-Guide* objavio je informaciju da je Ted Turner, vlasnik sustava komunikacija Turner i svjetski poznate kompanije CNN, naručio izradu specijalne videovrpce koja treba biti prikazana na njegovim stanicama tijekom posljednjih trenutaka ljudske povijesti. Vrpca, navodno, sadrži glazbene brojeve kao što su "God Bless America" (Blagoslovi, Bože, Americu) i "Stars and Stripes Forever" (Vječna zastava SAD-a) i završava kompozicijom "Tebi, o Bože moj, sve bliže sad". U spomenutom se časopisu navodi kako je vrpca zaključana u jednom od izvršnih kabineta kompanije, zajedno s uputama koja je ručno ispisao sam gospodin Turner.

Ovakvi napisi u poznatim svjetovnim časopisima pokazuju da spekulacije o kraju svijeta više nisu ekskluzivna domena vjerskih fanatika i emocionalno hendikepiranih – ako su to ikada i bile. Rasprave o svršetku svijeta u sve većoj mjeri dominiraju u krugovima glavnih znanstvenih i političkih zajednica našega vremena.

Još 70-ih godina dvadesetog stoljeća Rimski klub (skupina znanstvenika) je predviđao da će civilizacija za 30 godina doživjeti slom pod teretom porasta stanovništva i nedostatka hrane. Od tog vremena naovamo pozabavili smo se mnoštvom problema u vezi s opstankom. Akutni nedostatak pogonskog goriva, 1973./1974. i 1979., učinio je da svijet postaje sve svjesniji činjenice da su prirodne rezerve planeta ograničene. “Efekt staklenika” (po definiciji zagrijavanje Zemlje kao posljedica zagađenja) izazvao bi otapanje vječnog leda na polovima i potapanje priobalnih područja. Uništavanje posljednje goleme tropske šume na svijetu, u Brazilu, pokreće pitanja o tome koliko je još Zemlja u stanju kisik u svojoj atmosferi održati u količinama potrebnim za život životinja i ljudi.

Naša sadašnja stvarnost je “novi svjetski poredak” u kojem stanovništvo Somalije – ili donedavno čak i Bosne i Hercegovine – umire od gladi, ne zbog manjka hrane, nego zato što dostavu hrane gladnim područjima sprečavaju sukobi interesa rivalskih strana. Osim spomenutih opasnosti, potencijali biološkog i kemijskog oružja, smetlišta toksičnih otpada, terorizam, nove bolesti kao što je sida i ozbiljno oštećenje Zemljinog ozonskog omotača, učinili su da je svaki pojedinac postao itekako svjestan krhkosti ljudskog postojanja na ovom planetu.

U međuvremenu znanost nam je svom snagom skrenula pozornost na novu opasnost koja prijeti našem postojanju i, kako stvari stoje, potpuno izmiče našoj kontroli. Članak uz ilustraciju na naslovnoj stranici *Newsweeka* od 23. studenoga 1992. iznosi najnovije spoznaje svjetskih znanstvenika o tome da je “svemirski prostor pun objekata koji su prijatna Zemlji”. Dana 23. ožujka 1989. jedan asteroid promjera oko 800 m “promašio” je Zemlju za samo 1.100.000 km. Nitko ga nije primijetio u vrijeme približavanja. Da je došao samo šest sati kasnije, mogao je “zbri-

sati našu civilizaciju” (str. 56). Autor članka izvaljuje crnu šalu: “Tek da vidimo koliko nam je nebo prijatelj.” (str. 58) Koliko ima asteroida, dovoljno velikih da unište život na Zemlji, koji na svojim putanjama presijecaju Zemljinu orbitu? Negdje između jednog i 4.000! Tim brojem, međutim, nije obuhvaćen nepoznat broj kometa koji svojim putanjama također presijecaju putanju našeg planeta.

Ipak, apokaliptička opasnost koja izaziva najveći dio strahova u suvremenoj civilizaciji užasavajuća je sablast mogućeg nuklearnog rata. Tijekom 80-ih godina dvadesetog stoljeća, mogućnost nuklearnog uništenja života na Zemlji postala je česta tema i u znanosti i umjetnosti. *Bulletin of the Atomic Scientists* je, primjerice, neprestano upozoravao na mogući kraj svijeta pomoću svojeg čuvenog sata koji pokazuje nekoliko minuta prije ponoći, a čije su kazaljke nedavno vraćene dosta unazad zbog pada i propasti sovjetskog imperija. Filmovi, kao što su “Dan poslije”, “Testament” (zasnovan na djelu Carol Amen, pokojnog autora iz kuće Review and Herald) i “Cestovni ratnik”, ne samo što su oslikali užase nuklearnog uništenja, nego su istražili način života “poslije”, ako se on uopće može zamisliti. Filozofsko usmjerenje, ponekad nazivano “post-apokaliptičizam”, doslovno zastupa stav da je nuklearno uništenje neizbježno i pokušava shvatiti kakvu bi budućnost ljudski rod mogao očekivati u svjetlu takvog događaja.

Nakon neuspješnog pokušaja državnog udara 1991. godine u danas “pokojnom” Sovjetskom Savezu, svijest o prijetnji nuklearnim uništenjem donekle se povukla iz naše svakidašnjice. Stanovnici Sjeverne Amerike osjećaju se dovoljno sigurnima da svoju pozornost mogu odvratiti od problema vanjske politike i nuklearnog razoružavanja i usmjeriti je na ponovno usredotočivanje na gospodarstvo i njegove implikacije u odnosu na njihovu budućnost.

Međutim, ova novonastala sigurnost mogla bi biti preuranjena. Nuklearni arsenali u nekadašnjem Sovjetskom Savezu ostaju najvećim dijelom netaknuti, dok su sustavi koji ih kontroliraju sve nepouzdaniji. Mogućnost da se sovjetsko oružje nađe u rukama terorista ili neke države koja se ne može "kontrolirati" jer stvara vlastiti arsenal, kao da se manje bavi pitanjem "ako", a više pitanjem "kada". "Uzajamno zajamčeno uništenje" možda i jest stvar prošlosti, ali nijedno mjesto na Zemlji nije sigurno od prijetnje kakvu sa sobom nosi nuklearno oružje ograničenog dometa u "pogrešnim" rukama.

Ljudi koji čitaju Bibliju znaju da sadašnja generacija nije prva koja shvaća da bi mogla biti i posljednja. Razlika je u tome što je ovo prva generacija koja je shvatila da bi kraj svijeta mogao doći neovisno o Božjem djelovanju. Na neki način pomisao da Bog može učiniti kraj, ostavlja i mogućnost da bi On mogao i spasiti čovječanstvo. Međutim, "sekularna verzija" kraja svijeta koju pred sobom vidi ovaj naraštaj mogla bi biti proizvod neke slučajnosti, sudara s asteroidom iz međuplanetarnog prostora ili čak slučajnog bezumnog postupka nekog terorista sa "spravom za uništenje svijeta" u rukama. Tako se nalazimo u situaciji u kojoj je kraj svijeta za suvremeno društvo nešto kao potencijalni "bezdan besmisla".

I kao da sve prethodno rečeno nije bilo više nego dovoljno, nad naše vrijeme nadnijela se tajanstvena sablast zvana 2000. godina. Iako je broj sâm po sebi povijesna slučajnost, dogodilo se da je u razmišljanju širokih masa poprimio apokaliptičko značenje. Pojavljuje se s naglo povećanom učestalošću i u popularnoj i stručnoj literaturi. Zahvaljujući svim tim glasnicima "sudnjega dana", uopće nije sporno da će biblijska slika kraja svijeta, oživotvorena u knjizi Otkrivenje i drugim biblijskim knjigama, dobivati sve veće značenje u budućnosti.

Biblijske nedoumice

Ako većem broju izučavatelja Biblije postavite pitanje o tome kakva je biblijska slika kraja svijeta, problem je što ćete dobiti veliku šarolikost mišljenja. Ljudi koji Bibliju prvi put uzimaju u ruke vrlo brzo otkrivaju da razumijevanje njezine poruke o svršetku svijeta nije tako jednostavno za površnog čitatelja. Upravo je zbog toga tijekom godina nastalo pravo obilje bizarnih tumačenja Otkrivenja i sličnih biblijskih knjiga. U srednjovjekovnom je razdoblju, primjerice, mnogo skupina u zapadnoj Europi, a posebno u Francuskoj, u pojmu milenija vidjelo pretkazanje da će kraj svijeta doći oko 1000. godine.⁷

Neusporedivo bizarniji bio je pokret iz 1534. godine koji je izjavljivao da je njemački grad Münster zapravo Novi Jeruzalem, budući, u Bibliji dobro poznati, zlatni grad. Zagovornici ovog tumačenja pokušavali su svoju ovozemaljsku utopiju nametnuti silom oružja.

Antikristom su bili smatrani različiti diktatori, vladari i pape Srednjeg vijeka, Napoleon III., Hitler, Musolini i, kako je rečeno u prethodnom poglavlju, čak i prijašnji američki predsjednik Reagan. Harmagedon je dovođen u vezu s Prvim i Drugim svjetskim ratom, kao i s već "ozloglašenim", ali hipotetičkim Trećim svjetskim ratom. Veliki Babilon često se vidi u Commonwealthu, Katoličkoj crkvi

⁷ Iako uzbuđenje oko pretkazanja za 1000. godinu nije bilo tako veliko i rašireno kao što se obično misli među širokom publikom, sada je prihvaćeno kao činjenica da se dogodilo bar u nekim dijelovima Europe, suprotno ranijem znanstvenom mišljenju izraženom u knjizi Jacquesa Barzuna i Henrija F. Grafa *The Modern Researcher* (New York: Harcourt, Brace and Company, 1957.), 104-106. Vidi Henri Focillon, *The Year 1000* (New York: Unger Publishing Co., 1970.), i Richard Erdoes, *A.D. 1 000: Living on the Brink of Apocalypse* (San Francisco: Harper and Row, 1988.).

i komunizmu. Žig zvijeri dovodi se u vezu s novim sustavom računalnog obilježavanja proizvoda koji se koristi u trgovinama, kao i s kreditnim karticama u kojima se koristi broj 666. Jehovine svjedoke uvelike se poticalo da vjeruju kako će kraj svijeta doći 1975. godine. Međutim, ovakve spekulacije nisu rezervirane samo za periferna područja kršćanstva.

Najprodavaniji autor 70-ih godina prošlog stoljeća nije bio ni Truman Capote, ni Gore Vidal, pa ni Isaac Asimov. Prema tvrdnji *New York Timesa* bio je to Hal Lindsey, konzervativni kršćanin i istraživač Biblije. Njegova knjiga *The Late Great Planet Earth* (Pokojni veliki planet Zemlja) prodana je samo u SAD-u u 15 milijuna primjeraka. Pozivajući se na svoje istraživanje Otkrivenja i drugih biblijskih knjiga, Lindseyjev bestseller je nagovijestao da će kraj svijeta doći do 1988. godine (40 godina od osnivanja države Izrael; vidi 43. stranu njegove knjige). Lindseyjevi su pogledi utjecali na milijune ljudi, a i danas se taj utjecaj osjeća u nekim krugovima.⁸

Prema tome, nema kraja maštovitosti ljudskih bića u prikazivanju onoga što Biblija govori o kraju svijeta. Ipak, što Biblija stvarno kaže o kraju svijeta? Kako možemo znati da smo na pravom tragu istine o tom predmetu? Ja smatram da je najveći problem u tome što ljudi koji proučavaju Bibliju često kreću od sljedećih pretpostavki: (a) budući da vjerojatno postoje dokazi da se približavamo svršetku svijeta i (b) budući da Biblija govori o svršetku svijeta, zaključujemo da se (c) Biblija neposredno bavi našim današnjim okolnostima. Takvi čitatelji Biblije zatim traže paralele

⁸ Radi studioznog pregleda Lindseyjevih pogleda i njihovog utjecaja na suvremenu misao u Americi, vidi Paul Boyer: *When Time Shall Be No More* (Cambridge, Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press, 1992.).

između biblijskih izraza i suvremenih događanja. Takva metoda proučavanja neizbježno vodi u vrstu spekulacija o kraju svijeta kakvu sam opisao u 1. poglavlju.

Uklanjanje nedoumica

Najsigurniji je put razumjeti biblijsku sliku kraja svijeta na način kako ga prikazuje sama Biblija, a ne očekivanjem neposrednih odgovora na kategorije pitanja kakve bi mogle poteći jedino od ljudi našeg doba. Naša Biblija je nastala tako što se Bog obraćao ljudima u drugom vremenu i na drugom mjestu. Tek kada razumijemo kako je kraj svijeta izgledao u očima autora koji su o tome pisali pod Božjim vodstvom, počet ćemo shvaćati izvanvremensku, vječnu perspektivu kraja, kakvu je samo Bog mogao imati na umu.

Godine provedene u izučavanju Biblije na izvornim jezicima osvjedočile su me da se Bog ljudima uvijek obraća na način koji je primjeren njihovom vremenu, mjestu i životnim okolnostima. Nikako ne bi bilo moguće stanovnika starog Babilona ili Egipta dovesti u vezu s videњem tenkova, aviona, helikoptera i računala. Biblija uči da Bog zna kraj od početka (Izaija 46,9.10), *ali u tekstovima u kojima Bog otkriva svoje informacije o kraju svijeta, nema ničega što bi ukazivalo na mogućnost da On zaobilazi kulturu, književni stil ili načine razmišljanja onih kojima se otkriva.*

Činjenica je da biblijski pisci nisu uvijek razumjeli ono što im je Bog otkrivao. To je posebno očito u slučaju Daniela (Daniel 8,26.27; 12,13). Tamo gdje je riječ o biblijskim raspravama o budućnosti, ljudi koji su svjedoci ispunjenja, imaju mogućnost da značenje određenih tekstova shvate potpunije i bolje nego oni koji su ih pisali (Daniel 12,4). Međutim, to čitatelja ne treba nikada zaslijepiti

pred činjenicom da nam sadržaj biblijskih otkrivenja o svršetku svijeta uvijek dolazi odjeven u jezik primjeren pišćevom vremenu, mjestu u kojem je živio, kulturi i životnim okolnostima. *Bog pristupa ljudima tamo gdje se nalaze.*

Iznijet ću vam jedan primjer baš iz biblijske knjige proroka Daniela. Babilonski kralj u 2. poglavlju knjige sniva strašan san o kipu načinjenom od nekoliko različitih materijala, od kojih su većina bili metali. Kip na kraju uništava kamen, koji potom prerasta u veliku planinu. Priča opisuje kako je kralj Nabukodonozor potpuno zaboravio što je sanjao, ali je zbog sna bio toliko uznemiren da je zatražio da mu njegovi savjetnici ne samo protumače san, nego i kažu što je usnio! Tako je u njegove odaje ušao Daniel, hebrejski prorok. A Daniel ne samo što je rekao što je kralj usnio, nego je i objasnio i da je Bog uz pomoć sna odlučio obavijestiti kralja o redoslijedu svjetskih kraljevstava i njihovom smjenjivanju sve do kraja svijeta.

Ključna misao koja me ovdje zanima jest što je na istu temu Daniel također usnio san, opisan u sedmom poglavlju knjige. Međutim, u Danielovom je snu redoslijed svjetskih kraljevstava, umjesto u obliku kipa, iznesen u obliku vrlo čudnih i opasnih životinja.

Čemu ta razlika? Poganskom kralju narodi su bili prikazani u obliku idola. To je i prirodno, budući da je on narode svijeta shvaćao kao veličanstvene, blistave predstave bogova kojima su služili. S druge strane, hebrejskom proroku Danielu svjetska kraljevstva prikazana su na način kako ih je on vidio: kao zle, proždrljive zvijeri koje su hvatale i ubijale ljude. Bog je poštovao jezik i kulturno okruženje svakoga od tih ljudi kako bi im prenio vijest o svojem planu za budućnost.

I doista, je li moglo biti drugačije? Riječi koje ti ljudi rabe i značenja koja nose te riječi proizvod su njihovog

dotadašnjeg iskustva. Čak i kada govore o budućnosti, ljudi se u opisivanju onoga što misle da će se dogoditi služe jezikom svoje prošlosti. Biblija svjedoči da *Bog, kada ljudima želi prenijeti nešto u vezi s budućnošću, rabi jezik, kulturu i iskustvo ljudi preko kojih govori, da bi ta poruka bila što uspješnije prenijeta.*

Prema tome, opisujući izlazak izraelskog naroda iz Egipta, starozavjetni pisci su se koristili jezikom koji čitatelje podsjeća na izvještaje o stvaranju i potopu iz Postanka. I Noa i Mojsije bili su spašeni zahvaljujući “plovilu” obloženom smolom (Izlazak 2,3; Postanak 6,14). I u Izlasku, kao što je bilo u Postanku, božanska prisutnost donosila je svjetlo u tamu (Izlazak 13,21; Postanak 1,3-5) i odvajanje vodenih masa (Izlazak 14,21; Postanak 1,6-8). U sva tri opisa zajednička je uporaba izraza “suha zemlja” (Jošua 4,18 i Izlazak 14,21.29; Postanak 8,11.13 i 1,9.10) i zapovijed “rađajte se i množite” (Izlazak 1,7; Postanak 1,28).

Baš kao što se u opisu izlaska iz Egipta rabe opisi Božjih prethodnih postupaka, tako i izgnanstvo u Babilon biblijski proroci opisuju jezikom stvaranja i izlaska iz Egipta. Stvaranje je, primjerice, uzor za tekstove u Izaiji 65,17-19 i Danielu 7,1-14. Izlazak iz Egipta služi kao uzorak Hošei 2,8-15, Miheju 7,15-20, Izaiji 4,2-6; 11,15.16; 43,16-19 i drugima.

Na sličan su način proročanstva o Mesiji bila izražena jezikom proroka: kao Mojsije, sin Davidov, i svećenik po redu Melkisedekovu. Bog je u svakom pojedinom slučaju jezik prošlosti rabio kao oruđe za priopćivanje svoje sadašnje volje i/ili svojeg plana za budućnost.

Zato nas ne treba iznenaditi što viđenja opisana u Otkrivenju nisu puna helikoptera, svemirskih brodova, računala i atomskih bombi. Naprotiv, ispunjena su slikama iz prošlosti novozavjetne Crkve – iz Staroga zavjeta. Iako

dolaze od Božjeg prijestolja, viđenja iz Otkrivenja prenošena su u obliku prikladnom za vrijeme, mjesto i okolnosti Ivanovog života kao pisca. Jezik prijašnjeg iskustva Crkve stvorio je jezik za opisivanje budućnosti.

Prema tome, Biblija je pisana jezikom vremena i mjesta koji nisu naše vrijeme i naše mjesto. Međutim, u vremenu svjesnom da kraj može biti blizu, neusporedivo je lakše vidjeti našu sadašnju situaciju u biblijskim tekstovima koji govore o kraju svijeta, nego situaciju u okviru koje je Bog prvotno govorio. Teško je izbjeći vidjeti u tekstu, ma što to bilo, ono što želimo vidjeti. *Najbolja zaštita od prirodne sklonosti k preoblikovanju biblijskog teksta u ono što mi želimo vidjeti jest naučiti kako se otkriva prvotno, izvorno značenje teksta.*

To ne znači, kako je već napomenuto, da su izvorni autor ili izvorna publika u potpunosti razumjeli plan koji je Bog imao dok im je govorio o budućnosti. Ipak, ono što bi Bog rekao *nama* o kraju svijeta, ne bi bilo u proturječnosti s onim što je rekao *njima*. Kada konačno shvatimo kraj onako kako su ga prikazali oni koji su pisali Bibliju, imat ćemo znatno jasniju sliku o tome kako Bog želi da *mi* vidimo kraj svijeta. Čitati te tekstove kao da su pisani *isključivo* za nas, značilo bi otisnuti se na besmisleno putovanje koje će možda izgledati biblijsko, ali koje će nas u stvarnosti odvesti daleko od istine.

Čuvari u proučavanju Biblije

Jedan od najboljih načina za otkrivanje stvarnog značenja nekog teksta jest čitati ga na izvornom jeziku. Kada govorimo o Bibliji, to su najvećim dijelom hebrejski i grčki jezik. Čitanje teksta na izvornom jeziku pomaže nam da se otrgnemo od poznatih asocijacija koje vezuju naš [u ovom slučaju hrvatski, primj. prev.] jezik sa suvreme-

nim kontekstima. Svaka riječ u mojem govornom rječniku povezana je s iskustvima iz moje prošlosti. Prema tome, kada Bibliju čitam na svojem materinskom jeziku, riječi nesvjesno aktiviraju asocijacije na iskustva iz moje prošlosti. Rezultat je da izbjegavanje “uvoza” suvremenih i osobnih značenja u moje vlastito čitanje teksta postaje gotovo nemoguće. Takva osobna opažanja mogu za mene značiti mnogo u religijskom smislu, ali neće doprinijeti da bolje razumijem biblijskih tekst.

Međutim, kada proučava Bibliju na izvornim jezicima, tumač mora pronaći značenje koje su biblijske riječi imale u svojem izvornom kontekstu. Prema tome, čitatelju znanstvene metode mogu biti od pomoći da bolje reagira na prvotne, izvorne namjere teksta. Poglavlja koja slijede proizvod su mnogih godina takvog istraživanja.

Ipak, ne bih želio ostaviti dojam da samo stručnjaci, specijalisti za Bibliju, mogu razumjeti biblijsku sliku svršetka svijeta. Osim hebrejskog i grčkog jezika, postoje i drugi čuvari proučavanja Biblije. Uz odgovarajuću pozornost i određenu mjeru poniznosti, svatko Bibliju može razumjeti bolje nego što je razumije sada. Ljudima izvan struke, koji ozbiljno žele izbjeći preoblikovanje Biblije prema sebi svojstvenom liku, preporučujemo sljedeće radne strategije:

1. *Ozbiljno se molite da steknete stav učenika i budite otvoreni za vodstvo Svetoga Duha kad god uzmete Bibliju u ruke radi ozbiljnog proučavanja.* Bez molitve i prosvjetljenja Svetoga Duha, posao čak i najelitnijeg znanstvenika može neprimjetno skrenuti s puta. Svjetovnim umovima nije prirodno svladavanje Božjih misli, pojmova koji dolaze od Boga. Za mene je bila korisna sljedeća molitva: “Gospodine, pomози mi da dođem do istine o ovom predmetu bez obzira na to koliko će me to stajati.”

Iako znamo da će nas istina koštati, doista je vrijedno žrtve da razumijemo Božji um.

2. *Prilikom proučavanja uporabite što više različitih prijevoda.* To će vam pomoći da svladate sklonost da u tekst utkate vlastito prošlo iskustvo i ideje. Postoje pomagala za istraživanje koja uspoređuju više prijevoda, ili izdvajaju zanimljiva štiva iz čak 26 različitih verzija engleskog prijevoda. Analitičke konkordancije, kao što su Strongova i Youngova, također vam mogu pomoći da bolje razumijete formulacije izvornog teksta, a da ne morate učiti potpuno nepoznato pismo. Oni koji vole rad na računalu, na tržištu će naći velik izbor sličnih pomagala u elektroničkom formatu. Uporabu tiskanih ili elektroničkih konkordancija treba pomno uravnotežiti sa sljedeće dvije točke na ovom popisu.

3. *Najveći dio svojeg proučavanja Biblije posvetite odlomcima Biblije koji su razumljivi i jasni, kao što su evanđelja.* Nejasni tekstovi, kao što su pečati i trube iz Otkrivenja, mogu se preciznije shvatiti upravo zahvaljujući jasnim biblijskim tekstovima. Prekomjerna općinjenost problematičnim tekstovima o kraju svijeta gotovo neizbježno vodi u iskrivljeno razumijevanje i bizarne stavove. Ellen White upozorava na opasnost mentaliteta ljudi koji zanemaruju središnje poruke Biblije, da bi svoju “višu razinu znanja” našli u nečemu što Bog nije htio jasno izraziti: “Remek-djelo Sotoninih obmana je da zapošljava ljudske umove da istražuju i nagađaju o onome što Bog nije objavio i što nije imao u planu da razumijemo.” (GC, str. 523)

Bit ću otvoren. Ako najveći dio svojeg proučavanja Biblije odvojite na tekstove poput Daniela 11 ili pečate i trube u Otkrivenju, nemojte se pouzdati u rezultate svojeg proučavanja! Sve dok ne budete imali stalnu pomoć jasnih biblijskih tekstova, bit ćete skloni u onim težim

tekstovima vidjeti baš ono što želite vidjeti. Sljedeća poglavlja ove knjige pokušavaju iznijeti jedan tako jasan i temeljit pregled Biblije i kraja svijeta.

4. *Rezultate detaljnog istraživanja, kao što su pretraživanja po konkordanciji, usporedite sa širim, uopćenijim čitanjem Biblije.* Kada pojedine dijelove izvadite iz konteksta, a zatim ih povezujete, lako je zamisliti kombinacije kojih uopće nema. Tada postaje moguće da se uz pomoć konkordancije dokaže bilo što. U takvom postupku uglavnom će biti izgubljena središnja misao svakog pojedinog odlomka.

Sjećam se čovjeka koji nije posebno dobro poznao Bibliju, ali je želio od Gospodina dobiti određene savjete. Tako je odlučio pustiti da se Biblija sama otvori, a on će staviti prst na određenu stranicu i vidjeti hoće li mu Bog nekako na taj način uputiti poruku. Ali kad je to učinio, tekst je glasio: "Juda izide i objesi se." To mu nije zvučalo jako optimistično, pa je pomislio: *Potražiti ću još neki savjet.* Ponovio je postupak i stavio prst na tekst gdje je pisalo: "Idi i ti učini tako." U tom su trenutku okolnosti već poprimile ozbiljnu dimenziju, pa je čovjek pomislio da bi od Gospodina trebao potražiti malo više informacija. Još jednom je pustio Bibliju da se sama otvori i ponovno je stavio prst nasumce na tekst. Ovom prilikom tekst mu je rekao: "Što činiš, čini brže." Nema sumnje, moguće je biblijske tekstove sastavljati na način da dokažemo bilo što što želimo. Naravno, David Koresh je prikladan slučaj za demonstraciju ove istine.

Međutim, zlouporabe Biblije svode se na najmanju mjeru ako se svaki tekst razumije u svjetlu sveobuhvatnog čitanja u kontekstu, posebno u nekom jasnom i suvremenom prijevodu, gdje se s lakoćom može uočavati širi kontekst. Čitanje u širinu pruža nam osjećaj zaokruženih cjelina. Nakon određenog vremena nakupljeni fond biblijskog zna-

nja sprečava istraživača da na osnovi istraživanja zasnovanog na konkordanciji donosi čudne zaključke.

5. *Mudro je da svatko tko istražuje Bibliju bude neprestano otvoren za sugestije sebi ravnih, posebno ako se ti njegovi drugovi s njime ne slažu.* Oni koji se ne slažu sa mnom, mogu me često uputiti na neke realnosti u tekstu koje sam ja previdio zato što me moja kulturna i/ili religijska podloga navodi da zanemarim takvu vrstu dokaza. Čak mi i oni moji drugovi koji imaju pogrešne stavove o Bibliji ili religiji u cjelini mogu pomoći da otкриjem poneki aspekt teksta koji osobno nikada ne bih zapazio. Naše proučavanje bit će postavljeno na čvrst temelj ako postanemo svjesni svoje odgovornosti prema drugim izučavateljima Biblije.

Istinska odgovornost nikada nije laka. Svi se mi radije obraćamo za savjet onim ljudima koji će nam reći ono što *želimo* čuti. Ipak, istinski vjieran prijatelj je netko tko je dovoljno jak i nezavisan da nam kaže ono što *trebamo* čuti.⁹ Oспорavanja od strane naših prijatelja posebno su dragocjena kada su to ljudi koji poznaju stare tekstove i svijet u kojima su nastali. Oni mogu popuniti praznine u područjima gdje su naše znanje i podloga za biblijsko proučavanje možda slabiji.

Za adventiste koji prihvaćaju autoritet spisa Ellen White, sljedeće načelo ima presudno značenje.

6. *Primijenimo zdrave metode na tekstove u kojima Ellen White iznosi svoje komentare, osobito kada su tekstovi neugodno teški.*¹⁰

⁹ Radi znatno temeljitije rasprave o odgovornosti u kršćanskom životu, vidi moju knjigu *Present Truth in the Real World* (Boise, Idaho: Pacific Predd Publishing Association, 1993., str. 191–200.)

¹⁰ Radi pregleda onoga što podrazumijevam pod “zdravim” metodom, vidi “The Interpreter’s Use of the Writings of Ellen G. White”,

Velike štete nastaju kada netko zlouporabi njezin autoritet kako bi potkrijepio tumačenja koja iskrivljuju namjeru biblijskog pisca. Kada se pravilno razumije, nadahnuće ima svoj unutarnji sklad, ne proturječi samo sebi. Spomenuta načela br. 3 i 4 posebno su dragocjena kada se primijene na razumijevanje spisa Duha proroštva.

Dosljedna primjena ovih šest načela mogla je Davidu Koreshu spasiti život. Na vrhuncu svoje proročke uobrazilje on je sebe shvatio kao Janje iz Otkrivenja 5 koje se pridružilo Bogu na prijestolju, i zato ima vlast pustiti uzde događaja na svršetku vremena da se sruče na svijet koji o tome ništa ne sluti. Da je doslovno primijenio ovih šest načela, mogao je naučiti da je u Novom zavjetu svršetak počeo još u prvom stoljeću u životu, smrti i uskrsnuću Isusa Krista (vidi 6. poglavlje). Da je tekst u Otkrivenju 3,21 (uspoređen s tekstom u Otkrivenju 5,5.6.9-12) pročitao u svjetlu cijelog Novog zavjeta, mogao je shvatiti da trenutak kada je Janje uzelo svitak u ruke već pripada prošlosti, kad je Ivan pisao knjigu Otkrivenje, pa se zato ne može odnositi na ljudsko biće s puno nedostataka u Wacou, u državi Teksas, oko 2000 godina poslije.¹¹

Prema tome, potrebno je promijeniti izjavu kojom je započet tekst ove knjige. *Razmišljanje o kraju svijeta kao takvom, ne mora biti opasno po ljudsko zdravlje. Opasan je način na koji netko razmišlja o kraju svijeta.* Dosljedna i ponizna primjena zdravih načela proučavanja Biblije može stvoriti sigurnu, zdravu i biblijski utemeljenu perspektivu kraja svijeta.

Symposium on Revelation, knjiga 1, izdavač Frank Holbrook (Silver Spring, Maryland: Biblical Research Institute, 1992.), str. 163–172.

¹¹ Radi iscrpnog i detaljnog pogleda na egzegezu Otkrivenja 5, vidi "The Seven Seals", u *Symposium*, str. 200–221. Radi razumijevanja konkretne točke u Otkrivenju 3,21, vidi str. 201–204.

S ovim temeljnim načelima na umu, u sljedećem poglavlju započinjemo putovanje kroz Bibliju i pokušat ćemo razumjeti pogled na svršetak koji je Bog iznio mnogim ljudima u različita vremena biblijske povijesti. Premda će neki pogledi u početku izgledati neobični, uskoro ćemo steći jasnije razumijevanje o tome kako trebamo gledati na svršetak svijeta a da ne izgubimo smjer!

Drugi dio

**Stari zavjet, rani judaizam
i svršetak**

Davna prošlost i svršetak

Noa je promatrao kolosalnu rukotvorinu pred sobom, prateći kako lavovi i medvjedi, žirafe i zebre, prerijski psi i ježevi, zmijske i puževi ulaze kroz veliki otvor u nešto što je u očima cijelog svijeta izgledalo kao mali drveni grad. Odjednom, jedna misao kao da ga je udarila svom snagom: svijetu je upravo dolazio kraj.

Ako se izuzme korablja i njezin dragocjeni tovar, sve što je Noa mogao vidjeti trebalo je uskoro biti zauvijek izmijenjeno. Svi oni koji ne uđu s njim u korablju, ubrzo će biti uništeni i nikada ih nitko više neće vidjeti. Sve mu na što su ljudi utrošili život – njihovim domovima, njihovim poslovima, njihovim nadama i snovima, njihovim obiteljima, njihovim sjećanjima, njihovoj povijesti, pa i dobro im poznatim krajolicima rodnog kraja – svemu će vrlo brzo doći kraj i zauvijek će biti zaboravljeno. Što će se dogoditi s njim? Kako će izgledati novi svijet? Hoće li išta izgledati kao prije? S ovakvim pitanjima na srcu, Noa je ponio svoj posljednji zavežljaj i pripremio se da uđe u korablju.

Dobra polazna točka za istraživanje o tome što Biblija govori o svršetku svijeta jest činjenica da se ona neposredno bavi životom stvarnih ljudi u toj davnoj prošlosti. Kraj svijeta kojem idemo ususret nije prvi slučaj dolaska svršetka. Biblijska eshatologija (nauk o događajima u kon-

tekstu svršetka svijeta) počinje pričom o Noi i potopu. Za Nou je taj kraj svijeta bio stvaran, kao što je nama stvaran svršetak kojem mi idemo ususret. *Razmatrajući kako je Biblija opisala kraj Noinog svijeta, možemo steći jasniju sliku o kraju sadašnjeg svijeta.*

I tako će se naše zajedničko putovanje kroz Bibliju baviti tekstom i pitanjima koja se odnose na izvorne sudionike drame, a ne na sudionike iz našeg suvremenog doba. Kakav je bio kraj svijeta koji je Noa očekivao i doživio? Kakvom su kraju svijeta išli ususret Abraham, Mojsije i proroci? Kakva je bila Božja uloga u svemu tome? Postavljajući takva pitanja, mi se udaljavamo od svojih suvremenih očekivanja i lakše nam je uvidjeti ono što nekada nismo vidjeli. Budući da Bog pristupa ljudima tamo gdje se nalaze, najbolje ćemo Ga razumjeti u kontekstu svijeta u kojem se On obraćao piscima Biblije.

Noa i svršetak svijeta

U prvoj knjizi Biblije, Postanku 6-9, nalazimo izvještaj o potopu – prvoj situaciji u ljudskoj povijesti kada je svijet doživio kraj. Ovaj izvještaj postavlja obrazac za sve druge biblijske opise kraja ili svršetka. Obilježavaju ga četiri osnovna elementa: opadanje, objava, sud i posljedice.

Opadanje – Noino razumijevanje predmeta kraja svijeta bilo je izoštreno kad mu je Bog uvjerljivo prikazao ozbiljnost opadanja moralnih mjerila i ponašanja u ljudskom rodu njegovog vremena. “Vidje Jahve kako je čovjekova pokvarenost na zemlji velika i kako je svaka pomisao u njegovoj pameti uvijek samo zloća. ... U očima Božjim zemlja se bila iskvarila; nepravdom se napunila.” (Postanak 6,5-11; usporedi redak 12)

U to davno vrijeme sve se počelo raspadati fizički, duhovno i moralno. Ovo kao da vam je odnekud poznato?

Po tom mjerilu, uopće ne treba sumnjati da je i za današnji kraj svijeta već sve spremno. Ali prije nego što se prekomjerno uzbudimo, moramo imati na umu da su u ogledalu tih opisa mnoge generacije ljudi mogle prepoznati svoju sliku. Opis iz Postanka 6,6 posebno je dirljiv: “Jahve se pokaja i u svom srcu ražalosti što je načinio čovjeka na zemlji.”

Prema Bibliji, kraj nikada nije konačni svršetak, kao u nekim znanstvenim spekulacijama na koje je ukazano u prethodnom poglavlju. Bog osjeća svu bol koju proživljavaju ljudska bića. Bog uvijek osigurava uvjete za nešto bolje.

Objava – Nastalo je vrijeme za promjenu. Bog je pripremio konačne planove za promjenu koje će izložiti Noi. Odmah u početku iznio je plan da uništi Zemlju i zatre ljudski rod: “Reče Bog Noi: ‘Odlučio sam da bude kraj svim bićima jer se zemlja napunila opaćinom; i, evo, uništit ću ih zajedno sa zemljom [izbrisat ću ih s lica zemlje].’” (Postanak 6,13; usporedi redak 7).

Noa je izvan svake sumnje bio preneražen shvativši da će on, njegova obitelj, susjedi i sve za što je živio, uskoro biti zauvijek uništeni. Međutim, plan koji je Bog imao s njim imao je dva, a ne samo jedan dio. Pošto je Noa našao milost pred Gospodinom (redak 8), Bog ga je pozvao da sagradi golemu korablju, dovoljno veliku da se u njoj spase Noina obitelj i svi prijatelji i susjedi koji bi odlučili poći s njim; dovoljno veliku da spasi bitni minimum životinjskih vrsta, potrebnih za ponovno uspostavljanje Zemljinog ekosustava (redci 14-21). Znatan dio svijeta i ljudskog roda trebao je biti spašen od planiranog uništenja.

Izuzetno je zanimljiv jezik kojim se opisuje Noina uloga u Božjem planu. Nakon opisa uništenja života na Zemlji, tekst u Postanku 7,23 kaže: “Samo Noa *ostade* i oni što bijahu s njim u korablji.” Riječ koja je ovdje prevedena s

“ostade”, istog je korijena kao i hebrejska riječ koja se obično prevodi s “ostatak”. Božji plan je bio da Noa bude “ostatak” prvog vremena svršetka. Da ne biste pomislili kako sam podlegao naletu mašte, istaknut ću podatak da o toj vezi govori i tekst u Sirahu 44,17, židovskoj knjizi napisanoj oko 200 godina prije Krista.¹² Noa i članovi njegove obitelji bili su ostatak nakon potopa. *Hebrejski čitatelji Staroga zavjeta sigurno su svoje razumijevanje pojma “ostatka” zasnivali na izvještaju o potopu.*

Sud – Kao u slučaju objave, i u Božjem postupku izvršenja suda postojala su dva dijela – uništenje bezbožne većine i spasenje pravednog ostatka. Bog je najprije objavio kakvo je stanje ljudskog roda, a onda postupio po onome što je objavio. Kada u opisu potopa rabim riječ “sud”, tada ne mislim na sudsku istragu, budući da je to već bilo završeno do trenutka kad je Bog pristupio Noi s namjerom da mu iznese svoje planove. Sud se ovdje koristi u smislu izvršenja.

Postoji jedna zanimljivost u vezi s ovim sudom (izvršenjem suda): naime, kada tekst čitamo na hebrejskom jeziku, postaje jasno da je izvještaj o potopu tijesno povezan s izvještajem o stvaranju u prva dva poglavlja Postanka. Stvaranje je počelo kada se Duh (na hebrejskom ista riječ kao “vjetar” – obratimo pozornost na Isusove riječi u Ivanu 3,8) “dizao” nad Zemljom potpuno pokriivenom neobuzdanom, kaotičnom vodom (Postanak 1,2). Pri stvaranju je tekao proces odvajanja i razlučivanja. Bog je načinio razliku između svjetlosti i tame (redak 4), dana i noći (redci 5 i 14) i razdvojio vode iznad Zemlje od voda na Zemlji (redci 6 i 7), kao i more od kopna (redci 9 i 10).

¹² Sirah je knjiga koja se pod tim imenom može naći u Bibliji koja sadrži apokriife.

Međutim, u izvještaju o potopu, razdvajanja vezana za stvaranje pretvaraju se u obrnut proces. Vode su se spustile s neba (svoda) u susret vodama koje su izbijale iz zemlje (Postanak 7,11). “Suha zemlja” i more više se nisu razlikovali (redak 20). Potop je vratio Zemlju u stanje u kojem je bila prije stvaranja (redci 7-20; usporedi 1,2)!

Tako je za Nou potop značio nešto više od samo jednog novog događaja tijekom njegovog života. Potop je značio poništavanje stvaranja. U hebrejskom jeziku, jezik potopa ujedno je i jezik stvaranja – na ključnim mjestima koriste se iste osnovne riječi. *Potop se opisuje kao proces suprotan stvaranju budući da je Bog uklonio razlike koje su život na Zemlji učinile mogućim.*

Pomoću korablje, razumije se, Bog je djelovao u smislu spašavanja ostatka od uništenja njegovog životnog okruženja. U korablji su se potpuno sigurni nalazili Noa, njegova obitelj i predstavnici životinjskog carstva (Postanak 7,7.16). Bog je kontrolirao proces uništenja svoga stvaranja, kako ostatak ne bi ničim bio oštećen (Postanak 8,1.2).

Božji sudovi su u Bibliji uvijek dvojaki. Bog je u Eden-skom vrtu kaznio Adama i Evu trnjem, porođajnim bolovima i izgnanstvom (Postanak 3,16-19.23.24). Ali ih je i zaštitio od štetnog djelovanja okoliša obukavši ih u životinjske kože (redak 21), a onda im obećao da će ih preko Mesije vratiti tamo gdje su bili (redak 15). Sud je u vrtu bio dvojak, pozitivan i negativan. I Kajin je, s jedne strane, bio proklet, ali je dobio i znak kako bi mu život bio sačuvan (Postanak 4,1-16). Na sličan način Bog je u izvještaju o potopu djelovao i u smjeru spašavanja i u smjeru uništenja.

Rezultat – Kakav je bio rezultat Božjeg djela spašavanja onih koji su bili okupljeni u korablji? *Ovdje ponovo nalazimo jezik nove Zemlje i novog stvaranja.* Bog je poslao “vjetar” da smiri vodene mase i da izazove njihovo

opadanje i povlačenje (Postanak 8,1.2; usporedi 1,2). Ubrzo se voda povukla i tlo je postalo suho (Postanak 8,13). Ovaj posebni jezik uporabljen je i da se opiše treći dan stvaranja (Postanak 1,9.10). Bog je isušio zemlju i odvojio je od mora. Bog je ponovno uspostavio punu funkciju dana i noći i godišnjih doba (Postanak 8,22), što podsjeća na četvrti dan stvaranja (Postanak 1,14.15).

Bog je u Postanku 9,1-3 ponovno progovorio jezikom iz Postanka 1,26-31 prilikom obnavljanja svojeg saveza s Noom i njegovim sinovima: "Radajte se i množite se." I ovom im je prigodom propisana prehrana: "Sve što se kreće i živi neka vam bude za hranu." (9,3) Odlike novog stvaranja su jamstvo da neće biti novog potopa (redak 11).

Kako je, dakle, Noa razumio kraj? Razumio je da je, zbog opadanja mjerila morala i ponašanja u njegovom vremenu, kraj postao nužnost. Bog je uporabio potop da poništi ono što je fizički stvorio i krene iz početka s pravednim ostatkom, u novom djelu stvaranja. *Kraj, svršetak u izvještaju o potopu, bio je fizičko uništenje planeta i njegovo kasnije fizičko obnavljanje.* U potopu se stari svijet povukao pred novim. Nakon potopa, ekosustav je ponovno počeo funkcionirati. Obnovljen je i Božji savez s ljudskim rodom. Za taj novostvoreni svijet Noa je postao drugi Adam.

Nažalost, baš kao što je prvi Adam zatajio u odnosu na plod s drveta (Postanak 3), i novi Adam je zatajio u odnosu na plod vinove loze (Postanak 9,20-27). Zahvaljujući Noinim i Hamovim grijesima, ljudski rod je ponovno utočio u stanje opadanja. Jedina Božja zapovijed koju su Noini potomci poštovali bila je zapovijed da se "plode i množe" (redak 1). Deseto poglavlje Postanka potvrđuje da je Noa imao mnogo potomaka. Međutim, ti potomci su odlučili da se ne raseljavaju i ne napune Zemlju kako im je Bog bio zapovjedio (Postanak 9,1).

Iako je u Noine dane došao svršetak, taj svršetak nije bio i konačan. Morat će doći drugi kraj. U svakom slučaju, u izvještaju o potopu otkrili smo prvo sjeme biblijskog razumijevanje svršetka.

Abraham i svršetak

Opadanje – Iz teksta u Postanku 11,4 jasno vidimo da su Noini potomci živjeli u pobuni protiv Božje zapovijedi da se rasele i napune Zemlju (9,1). Kulom koju su podigli pokušali su pronaći način da se uspješno suprotstave Božjoj zapovijedi. Zbog njihovog tehnološkog napretka, njihova pobuna imala je posebno prijeteci karakter (Postanak 11,5.6).

Objava – Bog je odgovorio osujećivanjem njihovih planova. Pobrka im je govor natjerao ih da se rasprše po cijeloj Zemlji (redci 5-7).

Sud – Bog je zatim djelovao u ulozi izvršnog suca, pomiješao im je jezik i raselio ih po cijeloj Zemlji (redci 8 i 9). Međutim, ovdje je nešto nedostajalo. U svojim ranijim sudovima Bog je uvijek postupao na dvojak način, i pozitivno i negativno. Izrekavši prokletstvo Adamu i Evi u obliku trnja, porođajnih bolova i izgnanstva, On ih je istodobno blagoslovio odjećom i obećanjem (Postanak 3). Iako je Kajina prokleo izgnanstvom, blagoslovio ga je zaštitom života (Postanak 4,1-16). Proklevši čovječanstvo potopom, On ga je ujedno i blagoslovio Noom i korabljom. Međutim, gdje je blagoslov u izvještaju o Babilonu?

Blagoslov je skriven zbog naše zaokupljenosti kronologijom. Uglavnom znamo da je, prema kronologiji u drugom dijelu 11. poglavlja, Abraham živio najmanje 400 do 600 godina poslije babilonske kule. Međutim, neposredni kontekst izvješća o Babilonu u Postanku nalazimo u 10. i 12. poglavlju. U 10. poglavlju nalazimo popis naroda

svijeta prema njihovom podrijetlu u odnosu na Noino obiteljsko stablo. Ti narodi su, u 11. poglavlju, udruženi u pobuni protiv Boga. Iako raspršeni zbog pobrkanih jezika, oni ostaju u stanju pobune protiv Boga. Prema tome, 11. poglavlje završava slikom svijeta kojem je potreban blagoslov.

U taj svijet pod teretom prokletstva dolazi čovjek po imenu Abram (poslije Abraham). U tom kontekstu Bog se obraća Abram: "Jahve reče Abram: 'Idi iz zemlje svoje, iz zavičaja i doma očinskog, u *krajeve* koje ću ti pokazati. Velik ću *narod* od tebe učiniti, blagoslovit ću te, ime ću ti uzveličati, i sam ćeš biti *blagoslov*. Blagoslivljat ću one koji te blagoslivljali budu, koji te budu kleli, njih ću proklinjati; sva plemena na zemlji tobom će se blagoslivljati.'" (Postanak 12,1-3)

Zapazimo podatak da je Bog Abram udao tri obećanja. Dobit će *zemlju*, postat će velik *narod* i bit će *blagoslov*. Bog će blagosloviti ne samo Abramove neposredne potomke, nego i "sva plemena na zemlji". U kontekstu, izraz "sva plemena" jasno upućuje na popis naroda u 10. poglavlju Postanka i na one koji su pod prokletstvom i raspršeni iz izvještaja o babilonskoj kuli.

U Postanku 17,1-8 nalazimo tri ponovljena i proširena blagoslova. Obećanje o zemlji ponavlja se i usredotočuje na teritorij nazvan Kanaan (redak 8). Obećanje o "narodu" je prošireno i obuhvaća brojno potomstvo (redci 2.4-6), brojno kao zvijezde na nebu (Postanak 15,5). Tom prilikom se Abramovo ime mijenja u Abraham (Postanak 17,5). Obećanje o blagoslovu pobliže je definirano kao zavjetni odnos. Abraham i njegovi potomci imat će poseban odnos s Bogom (redci 2.7.8). Jasno je, dakle, da *Abraham postaje sredstvo preko kojeg Bog namjerava obnoviti svoj odnos i savez sa svim narodima na Zemlji*. Abraham je pozvan kao predstavnik cijeloga svijeta!

Globalni karakter obećanja danih Abrahamu postaje još jasniji kada shvatimo da su *tri obećanja dana Abrahamu posebno smišljena da ponište štetu nastalu čovjekovim padom u grijeh iz Postanka 3*. Adam i Eva bili su prokleti na tri načina, a odgovarajuća obećanja Abrahamu upućena su također na tri načina. Zemlja je bila prokleta zbog Adama – radalo je trnje i obrađivanje je postalo težak posao (redci 17-19). Božji plan je bio da preko Abrahama i njegovih potomaka počne obnavljati zemlju. Rađanje djece bilo je pod prokletstvom porođajnih bolova, ali je preko Abrahama trebalo postati blagoslov. Adam i Eva bili su istjerani iz vrta i odvojeni od Boga (redak 23). Odnos je trebao ponovno biti uspostavljen preko Abrahama. Sljedeća shema ilustrira taj paralelizam.

Postanak 3	Postanak 12,1-3	Postanak 17,1-8
← prokletstva →	← — — — — obećanja — — — — →	
porođajni bolovi	narod	brojno potomstvo
izgnanstvo	blagoslov	odnos s Bogom
trnje (zemljište)	zemlja	zemlja

Iako nije uporabljena određena hebrejska riječ, *Abraham je bio "ostatak" iz izvještaja o babilonskoj kuli*, ostatak preko kojeg je Bog planirao novo stvaranje. Božji negativni sud ogledao se u raseljavanju naroda putem pometnje jezika. Njegov pozitivni sud sastojao se u pozivanju Abrahama da svojim blagoslovom pruži ruku svim narodima (Postanak 12,1-3).

Spomenuta tri obećanja Abrahamu ne samo što su poništila štetu nastalu padom u grijeh, nego su i dala prikaz Božjeg plana otkupljenja svijeta pod prokletstvom. Ta obećanja su pripremila tlo za sve što je slijedilo, sve do osva-

janja Kanaana. Na primjer, naglasak Postanka nalazi se na obećanju o mnogim potomcima. Iako je putem bilo čestih kočenja i zadržavanja, do kraja knjige stječe se dojam da je obećanje sigurno. U Izlasku i Levitskom zakoniku pozornost se usmjerava na obećanje o odnosu između Boga i čovjeka. Bog je preko Mojsija načinio savez s Izraelom, a službe u Svetišću ukazivale su na to kako narod može održati svoj odnos s Njim. S druge strane, obećanje o zemlji našlo se u središtu pozornosti u Brojevima, Ponovljenom zakonu i Jošui.

Prema tome, obećanja iz Postanka 12,1-3 postaju središnja tema teologije Petoknjižja (pet Mojsijevih knjiga).¹³ S druge strane, plan je bio da ona "retroaktivno" neutraliziraju prokletstvo iz vremena babilonske kule i pada u grijeh. S druge strane, ona su u najsazetijem obliku prikazala sve što Bog radi u preostalom dijelu Petoknjižja.

OBEĆANJA DANA ABRAHAMU SREDIŠNJA TEMA PETOKNJIŽJA

Postanak 3	Postanak 12/17	Petoknjižje
← — — — * — — — →		
bolovi izgnanstvo trnje	narod/potomstvo blagoslov/odnos zemlja	Postanak Izlazak/Levitski zakonik Brojevi/Ponovljeni zakon

Kako je Abraham promatrao kraj? Osnovna slika njegove vizije jasno je iznesena u Postanku 12,1-3 i onome što slijedi. On je djelovao kao Božji predstavnik pred svijetom

¹³ Ovu tvrdnju je na zadivljujuće uvjerljiv način iznio David J. A. Clines u prilogu "Tema petoknjižja", u *Journal for the Study of the Old Testament* (Sheffield: University of Sheffield Press, 1978.), knjiga 10.

koji se nalazio pod Božjim prokletstvom. *Abrahamova slika kraja bila je usredotočena na trostruko obećanje.* A to trostruko obećanje bilo je Božji odgovor na pad u grijeh. Postojala je potreba za obnavljanjem i povratkom raja. *Ako Abrahamovi potomci budu vjerni, kanaanska zemlja postat će obnovljeni Edenski vrt.* Preko njih bi svijet postupno uspostavio prijašnji odnos s Bogom. Kraj bi bio povratak onoga što je bilo izgubljeno – cijelome svijetu.

Često mislimo kako bi bilo lako vjerovati kada bismo s Bogom mogli razgovarati onako kako je razgovarao Abraham. Ali Abrahamov život nije bio tako jednostavan. On je imao tri Božja obećanja, ali je to bilo otprilike sve što je imao. Bog mu je obećao *zemlju*. Ali kad mu je žena umrla 60 godina poslije u toj zemlji, Abraham nije imao dovoljno zemlje u posjedu da bi je pokopao. Još uvijek je bio stranac u stranoj zemlji – vlasništvu drugih ljudi. Da bi pokopao Saru, morao je kupiti komad zemlje po izuzetno visokoj cijeni.

Bog je Abrahamu obećao i mnogo *potomaka*. Ali očekivanje ispunjenja obećanja postalo je tako razočaravajuće da je to bilo gotovo smiješno. Abraham i njegovi potomci živjeli su pod stalnom prijetnjom rata i gladi (Postanak 12; 14; 26; 34; 41). Nemoralu skloni susjedi često su požudno gledali na žene patrijarha (poglavlja 12,20,26). Sve prve žene u knjizi (Sara, Rebeka i Rahela) bile su neplodne pa im je, da bi mogle imati djecu, bila potrebna čudesna Božja intervencija, ali i to tek nakon mnogo čekanja i razočaranja. U vrijeme čekanja Abraham je, primjerice, isprobavao sve vrste zamjena (Lot, Hagara, Eliezer). Poslije, ukravši od svog oca njihove kućne bogove, Rahela je pokušala sačuvati svoje nasljedstvo u Padan Aramu, za slučaj da u Kanaanu ne bude sve išlo kako treba (Postanak 31,30-35). Kada su se konačno narodila djeca,

ona su bila opasnost jedna za druge (Postanak 21,8-14; 27,41-45; 32,6-12; 37,12-36). Pa ipak, usprkos svim preprekama, pri kraju knjige družina od 70 duša nagovještavala je da je ispunjenje na putu.

Jesu li Abraham i njegovi potomci bili *blagoslov* naroda, kako je to Bog obećao? Ni faraon (Postanak 12), ni Abimelek (poglavlje 20) nisu smatrali da je Abrahamova prisutnost u njihovom području blagoslov! Njegovo posredovanje za Sodomu bilo je bezuspješno (Postanak 18; 19). Izak je imao beskrajne svade sa svojim susjedima (Postanak 26,1-33). Jakov je morao napustiti grad zbog ponašanja svojih sinova (Postanak 34). Tek u izvještaju o Josipu konačno možemo vidjeti neko svjetlucanje tog obećanja.

U pričama koje pričamo svojoj djeci, mi živote patrijarha često obavijamo velom romantike. Međutim, patrijarsi su zapravo živjeli životom velike duhovne nesigurnosti. Abraham je za vrijeme svojeg života raspolagao s vrlo malo dokaza da će obećanja koja mu je Bog dao biti ispunjena. Život Abrahama, Izaka i Jakova bio je život pun velikih razočaranja budući da su čeznuli za ispunjenjima obećanja, koja kao da nikada nisu došla. Možda duhovni život u sekularnom svijetu i nije nešto tako ružno! Ako su patrijarsi uspijevali sačuvati svoju vjeru u Boga usprkos Njegovom prividnom propuštanju da ispuni svoja obećanja, sigurno je da se i mi, kojima je poznato Njegovo ispunjenje obećanja u Kristu, možemo isto tako držati!

Rezultat – Novo stvaranje će za Abrahama doći u obliku ispunjenja Božjih obećanja. Ostvarit će se obnavljanje plodnosti zemlje, reprodukcija i blizak odnos s Bogom. Obećanja će se ispuniti s izlaskom iz Egipta. *Prema tome, ne bi trebalo biti nikakvo iznenađenje što je Izlazak opisan jezikom stvaranja*: “Mojsije je držao ruku ispruženu nad *morem* dok je Jahve svu noć na stranu valjao

vode jakim istočnim *vjetrom* i more *posušio*. Kad su se *vode razdvojile*, Izraelci sidoše u more na *osušeno dno*, a vode stajahu kao bedem njima nadesno i nalijevo.” (Izlazak 14,21.22)

Hebrejska riječ za “vjetar” ista je kao riječ za “Duh” (Postanak 1,2). Rezultat djelovanja vjetra je suha zemlja (usporedi retke 9 i 19). Sve kurzivom tiskane riječi u prethodnom odlomku podsjećaju na stvaranje. *Jezik Izlaska jezik je stvaranja. Razlika je samo u tome što Postanak govori o stvaranju svijeta, dok Izlazak opisuje stvaranje jednog naroda.* Bog u Izlasku 4,22.23 o Izraelu govori kao o svojem prvencu. Tko je zapravo bio Božji prvenac? Adam. Izrael se ovdje opisuje jezikom stvaranja. Po ugledu na Nou, Izrael je postao drugi Adam. Izraelu je obećano kraljevstvo (područje vlasti) na isti način kako je to obećano i Adamu (Ponovljeni zakon 11,22-25; usporedi Postanak 1,26-28). Izrael je u pustinji bio kušan hranom (Izlazak 16; Ponovljeni zakon 8,1-13) i zmijama (Brojevi 21,4-9), na isti način kao što su bili kušani i Adam i Eva. Izvještaj o Izlasku prikazan je kao novo stvaranje koje će poništiti prokletstvo izrečeno zbog Adamovog grijeha. *Sve što je Bog namjeravao učiniti preko Adama, sada se trebalo ostvariti preko Izraela.*

Tijekom našeg istraživanja Abrahamovog pogleda na svršetak, nameće se vrlo važna primjedba. Ispunjenje obećanja danog Abrahamu nije se očitovalo u fizičkom uništenju i obnovljenju planeta, kao što je to bio slučaj u povijesti o potopu. Umjesto toga, govor Božjih veličanstvenih i silnih djela u stvaranju i potopu sada se koristi za opis stvaranja jednog naroda. *Jezik biblijske eshatologije nije ograničen na pojmove uništenja i ponovnog stvaranja fizičkog svijeta, nego se može primijeniti i na duhovno opadanje i obnavljanje jednog naroda.* Događaji koji su se u Noino vrijeme ispunili u okviru neposredne

povijesti, u vrijeme izlaska ispunjeni su duhovnim i simboličkim značenjem. Prema tome, ideja kraja u Bibliji često se proširuje da bi obuhvatila Božja silna djela duhovne obnove u sasvim određenim događajima kao što su izlazak, a poslije i križ (usporedi Izlazak 12,41).

Mojsije i svršetak

Prethodno izloženi četverodijelni obrazac opadanja, objave, suda i rezultata karakterističan je za dovršenje eshatologije, čime je zaključen pun ciklus ispunjenja. Međutim, Mojsijeva slika svršetka ne nalazi svoje konačno ispunjenje u Bibliji i zato će ovaj dio biti drugačije strukturiran.

Svršetak kao izbor – Kako se Izrael približavao Obećanoj Zemlji, Bog je preko Mojsija pojasnio kako će doći do novog stvaranja koje je On obećao Abrahamu. Međutim, prema Ponovljenom zakonu to je drugačija vrsta svršetka. *Prema Mojsiju, svršetak je proces, a ne događaj.* On nastaje postupno i ne sručuje se na svijet kao nekada početak potopa: “Ako zbilja poslušáš glas Jahve, Boga svoga, držeći i vršeći sve njegove zapovijedi što ti ih danas naređujem, Jahve, Bog tvoj, uzvisit će te nad sve narode na zemlji. *Svi ovi blagoslovi* sići će na te ... ako budeš slušao glas Jahve, Boga svoga.” (Ponovljeni zakon 28,1.2)

“Svi ovi blagoslovi”, detaljno navedeni u redcima 3-14, mogu se sažeti u suvremeni izraz “poboljšana produktivnost”. Bog će blagosloviti njihov porod, usjeve, stoku i trgovinu. Ako budu poslušni Bogu, njihova zemlja bivat će sve rodnija i rodnija, a i oni sve bogatiji. Oni će postati glava, ili supersila, a ne rep. Bit će im podaren mir sa svim njihovim neprijateljima. Obećanja dana Abrahamu bit će ispunjena u obilnoj mjeri *ako* budu surađivali s Bogom.

Mojstijeva slika svršetka bila je slika postupnog ili "evolutivnog" napretka. Kraj nije trebao doći iznenada, "s povikom i glasom trube", već malo-pomalo. Bog će postupno obnavljati Kanaan, sve dok ne postane kao "vrt Gospodnji". Svojim blagoslovima Bog bi postupno poništavao prokletstvo. Kraj bi, tako, došao u okviru povijesti. Korov i bolesti bili bi postupno svladani. Raj bi mogao biti ponovno uspostavljen na Zemlji zahvaljujući njihovom odnosu s Bogom.

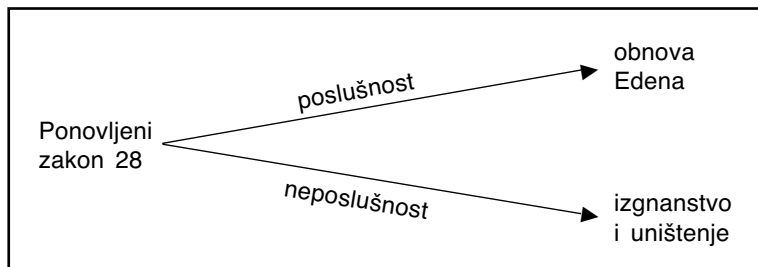
Međutim, postojala je tamnija strana ove "progresivne" slike kraja. Svojom neposlušnošću Izrael bi mogao ubrzati proces opadanja, kao što je bilo i s narodima prije potopa i u vrijeme gradnje babilonske kule. "Ali ako ne budeš slušao glasa Jahve, Boga svoga, ne držeći i ne vršeći svih njegovih zapovijedi i svih njegovih zakona što ti ih danas naređujem, sva će ova prokletstva doći na te i stići će te." (redak 15)

Zastrašujuća lista prokletstava proteže se od 16. do 68. retka. *Prokletstva Ponovljenog zakona 28 suprotnost su ili naličje eshatologije, sudnji dan koji nastaje "progresivno".* Ako Izrael ne bude poslušan, zemlja neće donositi rod, djeca će biti boležljiva, dok će narod pasti u siromaštvo i biti mučen od svojih neprijatelja sa svih strana. Ako nastave sa svojom neposlušnošću, krajnje prokletstvo iz saveza bit će rasijavanje među narode i izgnanstvo.

Ponovljeni zakon prikazuje nacionalnu sliku kraja. Bog se narodu obraća kao cjelini. Tu nema ideje o ostatku. Izraelu su ponudene dvije mogućnosti (Ponovljeni zakon 30,15-19). Jedna od njih bila je postupno obnavljanje Edena, a druga postupno opadanje, izgnanstvo i uništenje. Što će on prihvatiti? Ako bude slušao, narod će napredovati, a ako bude neposlušan, bit će uništen.

BOŽJI PLAN U PONOVLJENOM ZAKONU 28

Postupna i uvjetna eshatologija

Vrhunac povijesti Izraela – Je li Izrael ikada bio dovoljno dugo poslušan da bi doživio početak obnove raja? Činjenice kažu da narod nikada nije bio u potpunosti ujedinjen, izuzev razdoblja od 60 do 70 godina pod vladavinom Davida i Salomona. Ipak, narod je u tom razdoblju počinjao žeti Božje blagoslove. Iako su osvojili golem teritorij izvan kanaanskih granica u užem smislu (2. Samuelova 5,17-25; 8,12; 10,15-19), oni su uživali sve stabilniji mir sa svojim neprijateljima (2. Samuelova 7,9-11). Postali su priznati kao supersila s kojom se moralo računati (1. Ljetopisa 14,17). Neznabožački vladari su priznali nadmoć Izraela u mudrosti, bogatstvu i sreći (2. Ljetopisa 9,5-8). Božji blagoslovi dostigli su točku kada je Salomon mogao izjaviti: “Blagoslovljen Jahve, koji je narodu svome Izraelu dao mir u svemu kako je obećao; *nije propalo nijedno od njegovih lijepih obećanja* koja je dao sluzi svome Moj-siju.” (1. o kraljevima 8,56)

Izgledalo je kao da je Izrael na putu prema obnovljenom Edenu. Obećanja iz Ponovljenog zakona bila su na putu ispunjenja. Međutim, obećanje je i dalje imalo uvjetni karakter (1. o kraljevima 9,3-9; 8,33-36). Osim toga, s uvođenjem monarhije iskrsnula je i nova opasnost. Kralj je

sada, u velikoj mjeri, stajao pred Bogom umjesto Izraela. Kad je kralj bio vjeran, Izrael bi napredovao, ali bi nevjerni kralj pokrenuo spiralu nadolje, prema uništenju.

Nizbrdica – Ako ste pročitali taj dio Biblije, znat ćete što se dogodilo. Izrael se pod Salomonom počeo odvrćati od Boga. Narod je krenuo dugom nizbrdicom, putem na kojem su obećanja nekada dana Abrahamu i Mojsiju postala samo san koji sve više iščezava. Umjesto toga, sve prisutnija stvarnost postajala su prokletstva u obliku siromaštva, slabosti, pljačkanja, raseljavanja i izgnanstva. *Sve je manja bila vjerojatnost da će Eden biti obnovljen njihovom poslušnošću.* Raj bi mogao još jednom postati stvarnost jedino kad bi Bog povukao odlučan, radikalni potez. U takvom slučaju proroci u svojim knjigama svršetak više ne bi prikazivali u smislu napretka, nego u smislu iznenadne transformacije stvarnosti. Sâm Bog bi se umiješao u povijest i to bi sve promijenilo.

Velika tragedija je nastala kad je Izrael zatajio u ispunjenju saveza iz Ponovljenog zakona. Ipak, Bog nije ostao nemoćan. Proroci Staroga zavjeta, od Izaije do Malahije, predviđjeli su kraj u kojem će Bog ponovno moćno djelovati, na načine koji su nam poznati iz izvještaja o stvaranju, potopu i izlasku iz Egipta.

Starozavjetni proroci i svršetak svijeta

Pazeći na ozljedu koju je zadobio na desnoj potkoljenici, pošto ga je prethodnog dana pogodio kamen izbačen iz babilonskog katapulta, Ezekiel se s velikim naporem kretao napuštajući zapaljeni grad koji se dimio. Vrlo bolno osjećao je i ozljedu u donjem dijelu leđa kada je, ošinut babilonskim bičem, samo 10 minuta prije toga, bio primoran učiniti nagli pokret. Osjetio je da je u njega s leđa uprt pogled babilonskog vojnika, koji je vrebajući njegov i najmanji pogrešan pokret – bilo kakav znak kolebanja – bio spreman nastaviti kažnjavanje. Rupe u krovovima i zidovima nagrđivale su većinu kuća; nikome nije padalo na um raščišćavanje mješavine kamenja, dijelova drveća, uništenog oružja i leševa s nekada divnih ulica Jeruzalema. Pogledom je čežnjivo tražio članove obitelji i bliske prijatelje, ali nikoga nije vidio. Ono što je vidio bile su duge povorke prljavih, skrhanih, poraženih lica, oborenih pogleda, od kojih je neke prepoznavao. Na njima su motrili snažni, samouvjereni, grubi ljudi – dobro naoružani – stranci koji su govorili čudnim, nepoznatim jezikom.

Koračajući oprezno kroz ruševine gradskih vrata, shvatio je da je njegovom svijetu došao kraj u svakom pogledu. Kamo ga vode? Kakvim će životom živjeti? Hoće li se više

ikada vratiti u Jeruzalem? Hoće li išta biti ponovno isto? Zašto je Bog to dopustio? Ima li nade? Je li ova žalosna cesta na neki način mogla biti put u veličanstvenu preobraženu budućnost, o kakvoj su pisali Izaija i Mihej? Sa svakim sljedećim korakom, dok se udaljavao od svojeg voljenog Jeruzalema, misli su mu bile u sve većoj zbrci. U tim trenucima još nije znao da će na njegova pitanja Bog vrlo brzo odgovoriti nizom viđenja. Njegov kraj nije trebao *stvarno* biti kraj.

U samom središtu pozornosti starozavjetnih proroka je izgnanstvo Izraela iz zemlje obećane Abrahamu, nakon kojeg će jednog dana uslijediti povratak u Palestinu. Ta tema izgnanstva i vraćanja prevladava u spisima proroka, bilo da su pisali prije, za vrijeme ili nakon izgnanstva. Znatno prije vremena izgnanstva Bog je omogućio prorocima da u viđenjima sagledaju “preobraženu budućnost”, budućnost kada će se Bog moćno umiješati u njihovu povijest i sve promijeniti.

Najšira slika idealne budućnosti Izraela može se naći u Ezekielu 36,22-38, u tekstu gdje je prikazana trostruka transformacija stvarnosti.¹⁴ Bog je namjeravao preobraziti *ljudsko društvo* vraćanjem Izraela u njegovu zemlju da bi ponovno bio svjedok drugim narodima (redci 24.28.33-6). Bog će preobraziti ljudsku narav u novo srce i nov duh (redci 25-27). Konačno, On će preobraziti sâm *fizički svijet* iskorjenjivanjem gladi i nasilja (redci 30 i 35).¹⁵

Trostruka transformacija stvarnosti kakvu su proroci sagledali u viđenjima donekle se razlikovala od ranijih viđenja svršetka svijeta. Za razliku od priče o potopu u kojoj

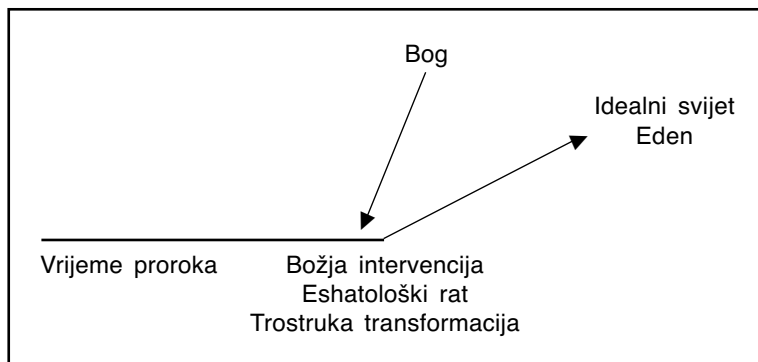
¹⁴ O tom razdoblju izraelske povijesti govori po mojem mišljenju izuzetno vrijedna knjiga Donalda E. Gowana *Eschatology in the Old Testament* (Philadelphia: Fortress Press, 1986.).

¹⁵ Isto, str. 1–3.

je kraj značio potpuno, fizičko uništenje planeta, *kraj koji su proroci gledali doći će u okviru njima shvatljive povijesti i geografije*. Za razliku od Ponovljenog zakona, gdje je kraj trebao naći postupno, malo-pomalo, razmjerno stupnju poslušnosti izraelskog naroda, *kraj koji su pretkazali proroci trebao je početi iznenadnom, moćnom Božjom intervencijom*, obično opisanom u kontekstu izgnanstva u Babilon i povratka iz njega.

Božja moćna intervencija naglo će ubrzati eshatološki rat, posljednju bitku u zemaljskoj povijesti. Bog ne samo što će se umiješati u povijest i radikalno promijeniti *ljudsko društvo, ljudsku narav i fizički svijet*, nego će i svojem narodu na Zemlji očistiti put velikim završnim ratom protiv njihovih neprijatelja. Taj rat i njegove posljedice utjecat će na pokretanje onog blaženog kraja koji je Izrael kao cjelina mogao postupno postići poslušnošću, ali nije.

BOŽJI PLAN S PROROCIMA

Prelazak od postupne k spektakularnoj slici svršetka išao je usporedo s propustom izraelskog naroda da živi u skladu s Božjim očekivanjima izraženim u Ponovljenom

zakonu. U Ponovljenom zakonu dano je obećanje o mogućnosti preobrazbe svijeta zahvaljujući poslušnosti Božjeg naroda. Međutim, ta transformacija svijeta u prorocima ne bi uslijedila zato što ju je to Izrael zaslužio, nego da se obrani Božji karakter. “Što činim, ne činim radi vas, dome Izraelov, nego radi svetoga imena svojega, koje vi oskvrnuste među narodima u koje dodoste. ... I znat će narodi da sam ja Jahve – riječ je Jahve Gospoda – kad na vama, njima naočigled, pokažem svetost svoju.” (Ezekiel 36,22.23)

Umjesto da narodima donese blagoslov (odnos s Bogom), Izrael je osramotio Božje ime među narodima. Kraj ne dolazi zahvaljujući poslušnosti izraelskog naroda, *on je u cijelosti čin milosti. Bog intervenira kako bi obratio svoje ime među narodima.* Čini to uzdižući svoj narod, iako taj narod nije poštovao svoj dio pogodbe. To što Bog preobražava *ljudsko društvo* služiti će značajnijim ciljevima, a ne samo dobrobiti Izraelca.

Da je slika kraja u Starom zavjetu imala progresivan karakter, uopće nije sporno. Ipak, kakve su teološke implikacije takve progresije? Kakvog Boga tu vidimo? Je li bio kolebljiv? Mijenja li On sa svakim stoljećem koje protekne svoju sliku kraja svijeta? Teško. Bitno načelo istaknuto je u 2. poglavlju – *Bog uvijek prilazi ljudima tamo gdje se nalaze.*

Bog je Noi, Abrahamu, Mojsiju i prorocima mogao reći mnogo više nešto što im je rekao. Ali oni to ne bi bili u stanju podnijeti. Naprotiv, Bog je Noi i Abrahamu dao upravo onoliko koliko je bilo potrebno da imaju jasno usmjerenje za svoj osobni život. Mojsiju i prorocima jasno je prikazao smjer budućnosti cijeloga naroda. Mi u Bibliji vidimo milostivog Boga koji čeka da ljudi dođu do točke kada će moći shvatiti puninu Njegovog otkrivenja. U razmjeru s njihovim sposobnostima, On im otkriva sve više

i više. To načelo jasno je prikazao sâm Isus: “Imao bih vam još mnogo reći, ali sada ne možete nositi.” (Ivan 16,12)

Opasnost je u tome što bi čitatelji iz nekog kasnijeg vremena pokušali generalizirati ta rana proročanstva i očekivali bi da se svaka pojedinost ispuni u nekom trenutku u budućnosti. *Međutim, mi trebamo dopustiti da nas kasnija otkrivenja (kao što su ona u Novom zavjetu) kroz starozavjetni materijal povedu k slici svršetka jašnjoj nego što je prije bilo moguće.* Bog je u Bibliju kao cjelinu ugradio mogućnost samoispravljanja razumijevanja materije. Što šire proučavamo, to stječemo veću uravnoteženost. Svaka etapa biblijske povijesti daje nam novi prozor za pogled u um našega Boga, koji pristupa ljudima tamo gdje se nalaze, a ipak cijelim putem zna kamo ide!

Ovdje Bog očigledno pokazuje koliko je bio strpljiv i tolerantan prema svojem narodu! Kao roditelj pun razumijevanja prema djetetu, i On postupno vodi svoj narod k zrelosti i nikada od njega ne očekuje da shvati više nego što može u bilo kojoj fazi. Iskreno rečeno, Bog je tolerantniji od nas ljudi!

Narod i svršetak

Moćno Božje uplitanje u povijest koje su pretkazali starozavjetni proroci, preobrazit će Izrael kao narod.¹⁶ “Dogodit će se na kraju danâ: Gora Doma Jahvina bit će postavljena vrh svih gora ... K njoj će se stjecat svi narodi, nagnut će mnoga plemena i reći: ‘Hajde, uzidimo na goru Jahvinu, u Dom Boga Jakovljeva! On će nas naučit’ svojim putovima, i hodit ćemo stazama njegovim. Jer će sa

¹⁶ Vrlo vrijedan pregled uloge Izraela u eshatologiji proroka Staroga zavjeta može se naći u *SDA Bible Commentary*, knjiga 4, str. 25–38.

Siona Zakon izaći, riječ Jahvina iz Jeruzalema.' ... Svoje će mačeve prekovati u ralice, a svoja koplja u radne srpove. Narod na narod neće mača dizati niti će se više za rat vježbati. ... Jer svi narodi idu, svaki u ime boga svojega, a mi, mi idemo u imenu Jahve, Boga našega, uvijek i do vijeka." (Mihej 4,1-5)

Četvrto poglavlje Miheja crta sliku mira, blagostanja, zadovoljstva i duhovne vladavine. Ostatak iz izgnanstva vraćen je natrag u Palestinu i ponovno postaje silan narod pod Božjom vladavinom (redci 6-8). Svi žive bez straha na svojem imanju (redak 4). *Ova slika svršetka usredotočena je na Jeruzalem.* Edenski vrt postaje predgrađe Jeruzalema. Mihejev kraj nema radikalnu dimenziju kao u knjizi Otkrivenja. *Naprotiv, nastajao je u okviru povijesti i svijeta kakve je prorok poznao* (vidi također Izaija 2,2-5; 33,17-22; 49,14-26). Neprijateljski narodi i dalje postoje, jedino što više nisu prijatnija (Mihej 4,3-5).

Mnogi starozavjetni proročki tekstovi govore da će u Jeruzalemu ponovno biti uspostavljena monarhija (Mihej 4,8; Izaija 11; Zaharija 9,9.10). Ispunit će se obećanja upućena Davidu u 2. Samuelovoj 7 (Izaija 11,1.10). Kad se Izrael vrati iz izgnanstva (redci 11.15.16), nad njima će vladati kralj novoga reda iz Davidove loze. "Na njemu će duh Jahvin počivat' ... Prodahnut će ga strah Gospodnji ... po pravdi će sudit' ubogima i sud prav izricat' bijednima na zemlji. ... On će pravdom opasati bedra, a vjernošću bokove." (redci 2-5)

U ovakvim tekstovima kralj po Davidovoj lozi postaje Božje oruđe donoseći svršetak koji Bog ima na umu za svoj narod. Međutim, postoje drugi tekstovi koji opisuju povratak bez dimenzije kraljevstva (Ezekiel 40–48; Joel 2,3; Izaija 24–27). U tim redcima Bog preuzima inicijativu neposredno, osobno. Naglasak je na Bogu, a ne na Njegovom oruđu.

Kakvu će ulogu igrati neznabožački narodi – Egipat, Asirija, Grčka, Perzija – u vrijeme kada se Bog umiješa da preobrazi povijest Izraela? Proročka slika kraja uravnotežuje posebnu i jedinstvenu ulogu Izraela na kraju sa spoznajom da Božji plan za budućnost na određeni način podrazumijeva sve narode. Ta ravnoteža između posebne uloge Izraela i Božje brige za sve narode ima svoj korijen u Mojsijevim knjigama, gdje stoji da će u Abrahamovom sjemenu biti blagoslovljeni svi narodi (Postanak 12,1-3).

Prema izjavama proroka, u Božjem planu za svršetak Izrael ima posebnu ulogu, ali će u konačnom smislu svi narodi doći služiti Njemu. “Ustani, zasini, jer svjetlost tvoja dolazi, nad tobom blista Slava Jahvina. A zemlju, evo, tmina pokriva, i mrklina narode! A tebe obasjava Jahve, i Slava se njegova javlja nad tobom. K tvojoj svjetlosti koračaju narodi, i kraljevi k istoku tvoga sjaja.” (Izaija 60,1-3)

Izrael na kraju postaje uzvišeno stjecište svih naroda koji i sami služe Bogu (redci 9-11.14-17). “Jer propast će narod i kraljevstvo koje ti ne bude htjelo služiti, i ti će se narodi sasvim zatrti.” (redak 12)

Proces kojim Izrael dospijeva u dominantan položaj u odnosu na ostale narode *duhovne je naravi*. To je utemeljeno na tekstu u Zahariji 8,20-23, a u kontekstu 9. poglavlja koje govori o ponovnom dolasku kralja. “Još će dolaziti narodi i stanovnici mnogih gradova. Stanovnici jednoga grada ići će u drugi govoreći: ‘Hajde da idemo moliti lice Jahvino i tražiti Jahvu nad Vojskama!’ Ići ću i ja! I doći će mnogi puk i moćni će narodi tražiti Jahvu nad Vojskama u Jeruzalemu i moliti lice Jahvino. Ovako govori Jahve nad Vojskama! U one će dane deset ljudi od naroda svih jezika hvatati jednog Židova za skut govoreći: ‘Idemo s vama, jer čusmo da je s vama Bog.’ Da

bi našli Boga, narodi su morali ići u Palestinu. Izrael u ovom tekstu zadržava duhovni primat.

Ali jesu li proroci predvidjeli da će baš uvijek tako biti? Hoće li ikada nastati vrijeme da se neki neznabožački narodi, ili svi, uzdignu do duhovnosti samog Jeruzalema? U Izaiji 19,23-25 nalazimo jedinstven, zadivljujući tekst: "U onaj će dan ići cesta od Egipta do Asirije. Asirci će dolaziti u Egipat, a Egipćani u Asiriju. Egipat i Asirija služit će Jahvi. U onaj će dan Izrael, treći s Egiptom i Asirijom, biti blagoslovljen usred zemlje. Jahve nad Vojskama blagoslovit će ga: 'Nek' je blagoslovljen', reći će, 'moj narod egipatski, djelo mojih ruku Asirija i baština moja Izrael.'"

Kakvog li teksta! Iako hebrejski tekst nije onoliko jasan koliko bismo željeli, stječemo dojam da pretkazuje dan kada će Egipat i Asirija uzeti udjela u Abrahamovoj misiji blagoslivljanja naroda. Asirija i Egipat doći će i služiti Gospodinu. Svaki narod će postati sveto mjesto kamo će hodočasnici dolaziti da proslavljaju Gospodnje blagdane. *To nije kraj svijeta. To je prije obnavljanje svijeta u okviru povijesti, u okviru geografije.* Vrijeme teče dalje, mjesto je kao i prije, ali je Božja intervencija promijenila sve. Izrael je obnovljen, obnovljeno je kraljevsko dostojanstvo, a raj je proširen izvan granica Palestine. Cijela Zemlja je postala blagoslovljena.

Ljudska narav i svršetak

Eshatologija Ponovljenog zakona je zatajila, budući da je Izrael neprestano propuštao pokazati poslušnost, pa čak i pokajanje (vidi Izaija 1,3-6). U vrijeme prorokâ koji su pisali knjige (od Izaije do Malahije) bila je prisutna tek neznatna nada da će se taj obrazac ikada promijeniti ako Bog ne učini nešto iz milosti, prije nego što se Izrael prepri da na to odgovori. U Ezekielu 36, nakon što je Izrael

vraćen u svoju zemlju (redak 24) i narod dobio novo srce (redci 25-27); Bog kaže: "I tada ćete se spomenuti zlih putova i nedjela svojih, i sami ćete sebe omrznuti zbog bezakonja i gadosti svojih." (redak 31)

Božje djelo osobne obnove ne temelji se na uvjetu da Izrael prije toga odgovori: "Kao maglu rastjerao sam tvoje opačine i grijehе tvoje poput oblaka. Meni se obrati jer ja sam te otkupio." (Izaija 44,22)

Bog se već obračunao s njihovim grijesima i sada ih poziva da se odazovu. Bog u svojem spašavanju ne ovisi o njihovim potezima. *Spasenje je čin božanske milosti.* To je iznenađujuća spoznaja za američki pragmatički stav. Amerikanci smatraju da ukoliko nešto ne zgrabiš, nećeš to ni dobiti. Međutim, u prorocima je prisutan naglasak na prethodno danu Božju milost. Proroci su shvatili da je ljudskom srcu potrebna promjena da bi moglo doći do pokajanja. *"Podmuklije od svega je srce. Jedva popravljivo, tko da ga pronikne?"* (Jeremija 17,9)

Međutim, Bog nije nemoćan da iskupi Izrael bez obzira na njegovo stanje. Božji čin milostive intervencije unaprijed je prorečen u samom Ponovljenom zakonu. U 30. poglavlju stoji da će nakon određenog vremena Izrael biti raspršen među narode (redak 1). Izrael će se u izgnanstvu vratiti Bogu i On će ih sabrati iz narodâ i dovesti natrag u njihovu zemlju (redci 2-5). Međutim, uzrok promjene srca bit će Božje, a ne njihovo djelo. "Jahve, Bog tvoj, obrezat će tvoje srce, srce tvoga potomstva, tako da ljubiš Jahvu, Boga svoga, iz svega srca svoga i iz sve duše svoje i da živiš." (redak 6)

Lijek za Izraelovo opadanje bio je novo srce, nov duh i nov stav poslušnosti (Ezekiel 36,25-27). Bog će učiniti s njima novi savez koji će se odraziti u odgovoru srca Njemu i u prisnom odnosu, prisnijem od bilo kojeg dotad (Jeremija 31,31-34; usporedi Joel 2,28.29). Sve ovo mo-

glo se dogoditi na kraju razdoblja od 70 godina u Babilonu (Jeremija 29,10-14).

Zašto je u Ponovljenom zakonu Bog Izraelovu slavnu budućnost zasnovao na poslušnosti ako je znao da oni neće biti poslušni? Bog ih sasvim sigurno nije varao. *Načelo je vrijedilo iako ga oni nisu dostigli: njihova poslušnost kao naroda vodit će k blagostanju nacije.* Možda je Izraelovo iskustvo jasna pouka da nepreporodeno čovječanstvo ne može služiti Bogu. Istinska služba Bogu od cijelog srca čudo je božanske milosti. Izgleda da je i Pavao došao do sličnog zaključka u Galaćanima 3,19-25.

Promjena koju Bog čini u srcu svojeg naroda donijet će, prema riječima prorokâ, veličanstvene rezultate i u njihovoj tjelesnoj prirodi. "Sljepačke će oči progledati, uši će se gluhih otvoriti, tad će hromi skakati k'o jelen, nje-makov će jezik klicati." (Izaija 35,5.6) Zajedno s opraštanjem grijeha doći će i iscjeljenje od svih bolesti (Izaija 33,23.24).

Sve se to trebalo dogoditi u okviru povijesti, vremena, mjesta i okolnosti života pisaca-proroka. To posebno postaje jasno kada čitamo tekst u Izaiji 65,17-24. "Jer, evo, ja stvaram nova nebesa i novu zemlju. Prijašnje se više neće spominjati niti će vam na um dolaziti." (redak 17)

Ovaj tekst na prvi pogled uvelike zvuči kao knjiga Otkrivenja, u kojoj Bog uništava Zemlju prije nego što će je iznova stvoriti. Međutim, kod Izaije se stvara Jeruzalem, a trajanje života je veoma daleko od vječnosti (Izaija 65,18-20). "U njemu više neće biti novorođenčeta koje živi malo dana ni starca koji ne bi godina svojih navršio: najmlađi će umrijet' kao stogodišnjak, a tko ne doživi stotinu godina prokletim će se smatrati." (redak 20)

Koliko god ove brojke imale privlačan prizvuk u našem izopačenom dobu, one su daleko od riječi "i smrti neće biti više" (Otkrivenje 21,4). Tekst u Izaiji 65,20 je "proble-

matičan” ako se čita sa stajališta Novoga zavjeta, ali je savršeno smislen u okviru onoga što je moglo biti nakon povratka iz babilonskog izgnanstva. Iako će Bog intervenirati na spektakularan način, prema riječima proroka punina raja bit će ponovno uspostavljana malo-pomalo.

Svemir i svršetak

Zbog prisutnosti grijeha, fizički svijet je neprijateljski okrenut i prema sebi i prema ljudima koji su trebali vladati njime (Postanak 1,26-28). Svijet stoji pod prokletstvom. Često se događa da vode ima previše (što uzrokuje poplave) ili premalo (odražava se u sušama). Zvijeri proždiru ljude umjesto da im služe, kako je Bog planirao. Prema tome, starozavjetni proroci ističu kako je *Bog planirao izvršiti kapitalnu transformaciju fizičkog svijeta*. “Vuk će prebivati s jagnjetom, ris ležati s kozličem, tele i lavić zajedno će pasti, a djetešce njih će vodit’. Krava i medvjedica zajedno će pasti, a mladunčad njihova skupa će ležati, lav će jesti slamu k’o govedo. ... Zlo se više neće činiti, neće se pustošiti na svoj svetoj gori mojoj.” (Izaija 11,6-9)

Ovaj tekst je nedvosmisleno u kontekstu mesijanskog obećanja i povratka iz izgnanstva (redci 11-16). Ovo i više od toga dogodit će se s povratkom Izraela u svoju zemlju (Izaija 65,25; Hošea 2,18-23; Ezekiel 34,25-31). “Nek’ se uzraduje pustinja, zemlja sasušena, neka kliče stepa, nek’ ljiljan procvjeta. Nek’ bujno cvatom cvate, da, neka od veselja kliče i nek’ se raduje. Dana joj je slava Libanona, divota Karmela i Šarona; oni će vidjeti slavu Jahvinu, divotu Boga našega. ... Jer će u pustinji provreti voda, i u stepi potoci, sažgana će zemlja postat’ jezero, a tlo žedno – izvori. U brlozima gdje ležahu čagljivi izrast će rogoz i trska.” (Izaija 35,1-7)

Tako će velik biti taj budući preobražaj da će i vode Mrtvog mora biti pročišćene (Izaija 41,18.19; Ezekiel 47,1-12). Prokletstvo s trnjem i lošom zemljom bit će nadvladano (Izaija 42,16; 55,13). Tu snažnu promjenu u velikoj mjeri osjetit će čak i nebeska tijela (Izaija 30,23-26; Zaharija 14,6-8; Izaija 60,19.20; 24,21-23; Psalam 102,25-27).

Rat i svršetak

Starozavjetni pisci to vrijeme preobražaja opisuju kao vrijeme rata. Božjoj intervenciji u okviru povijesti odupirat će se narodi. Ali Bog će eshatološkim ratom dovesti do uništenja neprijateljskih sila i uzvisiti svoj narod. Staro mora otići da bi napravilo mjesta novom. Velik dio Otkrivenja gradi se na jeziku Izraelovog eshatološkog rata.

Taj rat na kraju povijesti nalazimo na mnogo mjesta, među ostalima i u Zahariji 12 i 14 i Danielu 11. Ukratko ćemo se pozabaviti tekstovima u Joelu i Ezekielu. U Joelu 2 i 3 eshatološki rat se događa u kontekstu povratka iz izgnanstva (Joel 3,1.2) – u vrijeme velike duhovne obnove (Joel 2,28.29). Tu vidimo ostatak koji priziva Gospodnje ime koji se, sigurnosti radi, zaklonio u Jeruzalemu (redak 32). Bog se u taj rat ne upušta proizvoljno, nego postupa s narodima prema tome kako su oni postupali s Njegovim narodom (Joel 3,2-8). *Eshatološki rat nije bitka među svjetovnim silama na Bliskom istoku, nego bitka između Božjeg naroda i njegovih neprijatelja. To je čin Božjeg suda protiv duhovne pobune.*

Bog poziva narode u "Dolinu Jošafat", dolinu oko Jeruzalema, da im sudi (Joel 4,12-15). On potom poduzima korake da zaštiti svoj narod (redak 16). Njegov narod u tom ratu ne mora se sâm boriti. Prema opisu, nailazi divna slika o sigurnosti (redci 17-21). Bog prebiva sa svojim narodom u Jeruzalemu i Jeruzalem više nikada neće biti napad-

nut. Gore kaplju slatkim vinom i mlijekom, dok iz hrama teče obilje vode. Juda i Jeruzalem zauvijek su nastanjeni.

Joelova slika kraja sadrži ovakav redoslijed događaja: do *duhovnog preobražaja* naroda dolazi po njegovom povratku iz izgnanstva. Međutim, njih gotovo odmah napadaju ljubomorni neprijatelji. Opkoljeni u Jeruzalemu, oni doživljavaju silnu *Božju intervenciju*. Tek tada *dolazi do obnove naroda i zemlje*. Zanimljivo je da *iz Joelovog kuta promatranja nema izričitog vremenskog raskoraka između Izraelovog povratka iz izgnanstva i početka rata* (redci 1 i 2).

Bila bi krupna pogreška kada bismo ovo proročanstvo iz vremena izgnanstva pokušali uklopiti u suvremenu scenu Bliskog istoka. Zamislimo nazočnost svih vojski svijeta u dolini oko Jeruzalema! Jeruzalem u vrijeme Davida zauzimao je površinu od samo 10 do 20 jutara. U vrijeme Ezekije, grad se uvećao do površine od možda 100 jutara. Pa ipak, neki današnji kršćani spremni su u svakom trenutku krenuti u Jeruzalem budući da Joel kaže da će se, kada dođe kraj, ostatak naći na gori Sionu! *Ako Stari zavjet čitamo kao da neposredno opisuje naše vrijeme, to nas navodi da pogrešno razumijemo ne samo Stari zavjet, nego i vrijeme u kome živimo.*

Ezekielova proročka knjiga iznosi nešto drugačiji scenarij. Rat iz Ezekiela 38 odigrava se prilično vremena nakon povratka iz babilonskog sužanjstva. Izrael je naseljen i siguran u Obećanoj zemlji. Nastalo je novo doba mira i blagostanja. Međutim, i dalje je prisutna jedna opasnost, posljednja opasnost – Gog! On stiže s dalekog sjevera s hordama saveznika da napadne zemlju: “Poslije mnogo dana dobit ćeš zapovijed; poslije mnogo godina navalit ćeš na zemlju, izbavljenu od mača i skupljenu iz mojih naroda, na gore Izraelove, nekoć zadugo puste: otkako ih izvedoh iz naroda, svi spokojno žive.” (redak 8)

Ovo je, zaključujemo, bilo dosta vremena nakon povratka iz izgnanstva. Izrael živi u miru i sigurnosti. Oporavio se od rata, možda onog ranijeg rata koji spominje prorok Joel. Zlu se pruža još jedna prilika da prekine Božju moćnu intervenciju. Kao i prije u Joelovoj knjizi, Izrael se ne mora boriti zato što Bog ratuje za njega (redci 21-23). Zahvaljujući toj bitci, Bog postaje poznat mnogim narodima.

Redosljed događaja kod Ezekielu neznatno je opširniji nego kod Joela. Prvo se iznosi opis Božje *trostruke transformacije* stvarnosti (Ezekiel 36,22-38), kada se “suhe kosti” Izraelovog zatajivanja vraćaju u život pod Davidovom kraljevskom palicom (poglavlje 37). Nakon izvjesnog *vremena sredenosti i mira* (Ezekiel 38,8.11-14), Gog i njegovi saveznici *napadaju* i bivaju uništeni *Božjom intervencijom* (poglavlja 38 i 39). Poslije tog velikog rata sagrađen je slavni *novi hram* i *raj* je u potpunosti i konačno *obnovljen*, vraćen Izraelu (poglavlja 40-48).

Ako usporedimo Joela i Ezekielu, najbolje objašnjenje za spomenutu razliku moglo bi biti da su proroci zapravo opisali dva različita rata na svršetku. Prvi (Joel) će se dogoditi u kontekstu povratka iz babilonskog izgnanstva i uključit će narode u neposrednoj blizini Izraela, koji se protive Izraelovom povratku. Pošto se taj otpor svlada, nastat će vrijeme naseljavanja u zemlju i postupno ispunjenje obećanja o obnovi. U jednom će trenutku neki udaljeniji narodi postati zavidni pa će pokušati iskoristiti Izraelovo blagostanje (Ezekiel 38,12-14). Njihova invazija ubrzo će drugu i konačnu Božju intervenciju.

Nešto slično ovome događa se i u Otkrivenju. Najopširnije opisan dio harmagedonske bitke događa se prije Kristovog drugog dolaska u Otkrivenju 16,12-16; 17,14 i 19,11-21. Međutim, konačna bitka na svršetku vremena opet se ponavlja nakon tisuću godina, na konačnom svršetku vremena (Otkrivenje 20,7-10).

Konačni zaključak je da je svršetak, prema viđenju starozavjetnih proroka, bio smješten u okvir tada poznate povijesti i geografije. Koncept potpuno novog neba i nove zemlje kakav vidimo u Otkrivenju, ovdje još nije prisutan. Međutim, proročko viđenje svršetka svakako je znatno opširnije i detaljnije nego perspektiva Ponovljenog zakona.

Na nesreću, svršetak kakav su predviđali proroci nikada se nije sasvim doslovno obistinio. Prema tome, Stari zavjet završava velikim upitnikom. Njegova slika svršetka je, sama po sebi, nepotpuna. *Stari zavjet očekuje da se nešto dovrši izvan njega.* Tijekom svih godina između dovršetka starozavjetnog kanona i dolaska Isusa Mesije, učinjeni su mnogi pokušaji da se točno izračuna kako će se ipak ispuniti starozavjetna slika svršetka.

Svršetak između dvaju Zavjeta

Tijekom vjekova koji su slijedili nakon završetka kano-na Staroga zavjeta, dogodila se nova krupna promjena u načinu na koji je Božji narod gledao na kraj. Prema navo-dima prorokâ, povijest i vječnost postupno će se utapati jedno u drugo nakon što Bog preobrazi svoj narod i fizički svijet. Kraj će doći zahvaljujući Božjem neposrednom mi-ješanju u povijest, nakon čega slijedi postupno obnavljanje raja preko obnovljene nacije i obnovljenog naroda. Ali hebrejski pisci, prozvani “apokaliptičarima” (od prve gr-čke riječi u knjizi Otkrivenje, *apokalypsis*, Otkrivenje 1,1) više nisu očekivali transformirano društvo. U hebrejskoj apokalipsi kraj bi podrazumijevao potpuno uništenje ovoga svijeta – njegove povijesti i njegove geografije. Izravna veza između sadašnjeg i budućeg svijeta bila bi prekinuta.

Ti apokaliptički pisci počeli su svoju živu aktivnost oko 150 godina prije Krista. Kao autori, nisu rabili vlastita imena, nego su pisali sa stajališta neke dobro poznate li-čnosti iz izraelske prošlosti, kao što su bili Henok, Mojsije ili Ezra. Njihove spise lako možemo naći na engleskom jeziku zahvaljujući izdavačkom i organizacijskom angaži-ranju Jamesa Charleswortha.¹⁷ Ti spisi pružaju nam izvan-

¹⁷ *The Old Testament Pseudepigrapha* (Garden City, N.Y., Do-bleday, 1983.), knjiga 1.

redan pogled u svijet u kojem su živjeli Isus, Pavao i Ivan i kojem su se obraćali. Ovdje donosimo citate iz više apokaliptičkih djela kako bi čitatelji mogli donekle osjetiti ukus te građe.

“Višnji nije načinio jedan, nego dva svijeta.” (4. Ezrina 7,50) Knjigu koju danas poznajemo kao 4. Ezrina nije pisao Ezra iz Staroga zavjeta, nego nepoznati židovski pisac otprilike u vrijeme kada je Ivan pisao knjigu Otkrivenje.¹⁸ Riječ u spomenutom citatu prevedena sa “svijet” ovdje znači i “doba”. “Višnji nije načinio jedno, nego dva doba.” Prema riječima te knjige, slavno novo doba treba nastupiti kada se uništi ovo staro, zlo doba i kada oni koji su vjerni Bogu prime svoju nagradu. Poslije, u istom poglavlju, on razrađuje taj koncept: “Ovaj sadašnji svijet nije kraj; u njemu ne prebiva punina slave i zato su se oni koji su bili jaki, molili za slabe. Međutim, dan suda bit će kraj sadašnjeg doba i početak budućeg besmrtnog doba, u kojem pokvarenost pripada prošlosti, nema popuštanja grešnim prohtjevima, nema nevjerstva, nema nepravde, a istina je izišla na svjetlo. Stoga tada neće nitko imati priliku biti milostiv onome koji je osuđen na sudu ili nauditi onome koji je pobijedio.” (7,112-115)

U hebrejskim apokaliptičkim spisima vidljiv je potpun raskid između ta dva doba – sadašnjeg doba i onoga koje dolazi. Uzorak za takav potpuni raskid ne nalazi se u prorocima, nego u izvještaju o potopu (4. Ezrina 3,8-11); 1. Henokova 10,1-18; 83,1-9; 1. knjiga Sibilinih proročanstava 125-282 itd.). Prema tim spisima, kao što je bilo u Noino vrijeme, i današnjem svijetu mora doći kraj da bi mogao biti stvoren novi svijet. Usporedbe radi, *eshato-*

¹⁸ Mnogi biblijski stručnjaci smatraju da je jedan ili više kasnijih kršćanskih pisaca obradilo knjigu tako da bude privlačna kršćanima, ali da su dijelovi citirani u ovoj knjizi nesporno hebrejski.

logije Mojsija i proroka bile su naglašenije usmjerene na proces, na postupnu transformaciju ovoga svijeta u bolji svijet.

U okviru proročkih spisa, tekst u Danielu 2 bliži je od svih ostalih ovakvom radikalnom svršetku. Međutim, i tu je daleko od izvjesnosti da postoji prekid u kontinuitetu između povijesti i vječnosti. Kraljevstva ovoga svijeta (priказana kipom) u Nabukodonozorovom snu potpuno uništava jedan kamen (Daniel 2,34.35), ali ni kip ni kamen ne prikazuju Zemlju kao takvu. Zemlja ostaje, dok umjesto njezinih kraljevstava nastaje Božje kraljevstvo (redci 35. 44.45). Tekst u Danielu 2, prema tome, sasvim se uklapa u proročku sliku kraja ako se odupremo kušnji da čitamo kasniju apokaliptičku perspektivu u Danielovoj knjizi.¹⁹

Tako u Danielu 2 čitatelj uočava kontinuitet između povijesti i vječnosti. Međutim, u 4. Ezrinoj tog kontinuiteta nema. Tu vidimo potpuno razdvajanje ovog doba sa svim njegovim zlom od slavnog doba u budućnosti.

Raskid između ovoga svijeta i onog koji slijedi još je prepoznatljiviji u hebrejskom apokaliptičkom djelu zvanom 4. knjiga Sibilinih proročanstava. Trenutak kraja opisan je sljedećim riječima: "Ali ako me ne poslušate, vi opaki, koji volite bezbožnost i sve ovo primete zlim ušima, nastat će oganj po cijelom svijetu i veoma veliki znak s mačem i trubom na sunčevom izlasku. Cijeli svijet čut će buku od rikanja i snažan zvuk. On će spaliti cijelu Zemlju i odjednom uništiti cijeli ljudski rod i sve gradove,

¹⁹ I ostali starozavjetni tekstovi pisani u stilu apokalipse (Zaharija 9-14; Izaija 24-27; Ezekiel, Daniel 11) zadržavaju stav proroka koji se odnosi na ono što je "unutar povijesti", umjesto "svršetka povijesti", stava koji zagovaraju apokaliptičari (usporedi Zaharija 12; 14,8.10; Izaija 24,23; 25,10; 26,1; 27,12.13; Ezekiel 36.37 i Daniel 11,45).

rijeke i more. Sve će uništiti vatrom i prah će se dizati. Ali kada sve postane prašnjava pepeo i Bog umiri neopisivi oganj, kao što ga je i zapalio, sâm Bog će ponovno sastaviti ljudske kosti i pepeo i ponovno podići smrtne ljude da budu kao što su bili prije. Tada će nastati sud kojem će predsjedati sâm Bog i On će ponovno suditi svijetu. Sve koji su grijeshili iz bezbožnosti, njih će pokriti nasip zemlje, široki Tartar²⁰ i mrske jame pakla. Ali svi koji su pobožni, živjet će na Zemlji kada Bog podari duh i život i naklonost pobožnima. Tada će se svi oni naći kako promatraju prekrasnu i ugodnu svjetlost sunca. O, kako je blažen onaj tko doživi to vrijeme.” (4. Sibilinih proročanstava, 171–192)

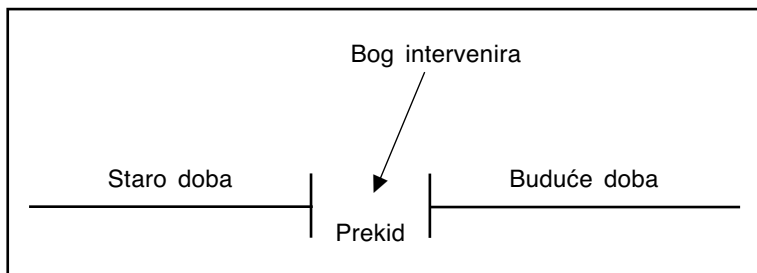
Ovdje se svršetak prikazuje u obliku bučnog ognja širom svijeta. On će spaliti cijelu Zemlju i uništiti sveukupno čovječanstvo. Svi gradovi i rijeke, pa čak i mora odjednom će u potpunosti biti uništeni. Posljedica je prah koji se diže. Ali kad se sve pretvori u pepeo, Bog gasi vatru i uskrisuje čovječanstvo. Zatim slijedi veliki posljednji sud. Bog označava tko je bio pobožan, a tko bezbožan. Bezbožni bivaju sahranjeni pod slojem zemlje. Na drugoj strani, pravedni žive u obnovljenom raju.

Ovaj oštri prekid između starog i budućeg doba može se grafički prikazati na sljedeći način (stranica 89.):

Apokaliptička slika svršetka nedvosmisleno izlazi iz okvira starozavjetne slike. Riječ je o nečemu što je više od preobrazbe Zemlje, njenog stanovništva i društva. Prisutan je jasan i nesumnjiv prekid između sadašnjeg doba i budućeg nebeskog doba. Prije nego što dođe novo, staro se mora u potpunosti izbrisati.

²⁰ Prema definiciji mjesto u Hadu predviđeno za kažnjavanje zlih.

APOKALIPTIČKA SLIKA KRAJA

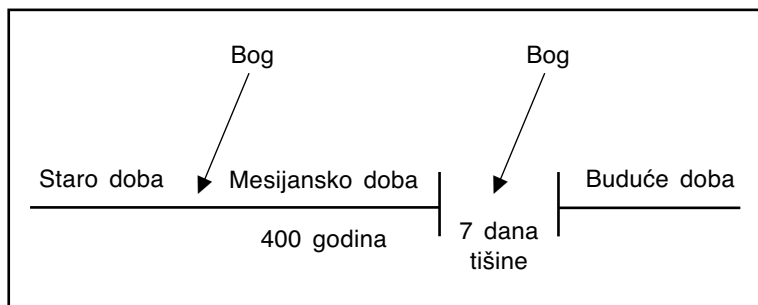

Apokaliptički raskid između povijesti i vječnosti može se još bolje vidjeti u drugom tekstu iz 4. Ezrine: “Jer, gle, nastat će vrijeme kada će se dogoditi znaci koje sam ti pretkazao; pojavit će se grad koji se sada ne vidi i otkrit će se zemlja koja je sada sakrivena. Svako tko bude izbaavljen od zala koja sam prorekao, vidjet će moja čuda. Jer će se moj Sin Mesija otkriti s onima koji su s Njim, i koji ostanu radovat će se četiri stotine godina. Poslije tih godina, umrijet će moj Sin Mesija i svi koji udišu ljudski dah. Za vrijeme od sedam dana svijet će se vratiti u prvotnu tišinu, onu kakva je bila u početku, tako da nitko neće biti ostavljen. Poslije sedam dana svijet, koji još nije budan, bit će probuđen i tada će biti uništeno sve što je propadljivo. Zemlja će dati od sebe one koji spavaju u njoj i jame će dati duše koje su im bile predane. Svevišnji će se pojaviti na sudačkoj stolici, sažaljenje će proći i strpljenje će se povući, a ostat će samo sud; istina će stajati i vjernost se učvrstiti.” (4. Ezrina 7,26-34)

U ovom izuzetno zanimljivom tekstu Božja intervencija počinje kada dođe Mesija, neposredno prije kraja. Nakon 400 godina vladavine, Mesija umire zajedno s cijelim čovječanstvom i svijet se vraća “prvotnoj tišini” za razdoblje od sedam dana. Prekid između dva doba tako je radika-

lan da svijet uranja u nepostojanje tijekom razdoblja od sedam dana pa dva doba neće imati nikakvog uzajamnog dodira. Poslije tog razdoblja tišine dolazi do uskrснуća i posljednjeg suda. Mesijanska slika kraja koju nalazimo u 4. Ezrinoj može se prikazati na sljedeći način:

MESIJANSKI APOKALIPTICIZAM

Neki će, zbog razmjerno kasnog nastanka tih citata (pri završetku prvog stoljeća), možda prigovoriti da takve ideje nisu dio novozavjetnog svijeta, nego su samo oslonjene na njega. Međutim, postoji tekst koji je pisan oko 200 godina ranije: 1. Henokova 91,12-17; 93,1-10. U njemu nalazimo viđenje koje povijest prikazuje u 10 velikih “tjedana” ili era, od kojih su većina bile duge stotinama godina. Za nas je zanimljiv dio viđenja koje se bavi krajem (sedmi dio desetog “tjedna”).

“Potom, nakon toga, desetog tjedna sedmoga dijela, nastat će vječni sud koji će izvršiti anđeli vječnog neba – veliki (sud) koji potječe od svih anđela. Prvo nebo će iščeznuti i nestati; pojavit će se novo nebo i sile neba će zasjati sedmerostruko i zauvijek. A onda će, nakon toga, nastati mnogi tjedni, bez broja i zauvijek; to će biti (vri-

jeme) dobrote i pravde i nikada se više neće čuti za grijeh.” (1. Henokova 91,15-17)

Prema ovom tekstu, dolazi utvrđeno vrijeme kada će biti uspostavljen vječni sud. Ovo će se odraziti u “nestajanju” “prvog neba”, nakon čega slijedi nastajanje novog neba. Zatim će uslijediti beskrajni tjedni, bez broja, ispunjeni dobrotom i pravdom i potpunom odsutnošću grijeha. Iako se u ovom dijelu Henoka Mesija uopće ne spominje, jasan prekid/raskid između starog i novog doba isto je tako vidljiv kao i u kasnijim, prethodno citiranim djelima.

Hebrejska apokaliptička slika svršetka obilježena je s dva pojma koji stoje u snažnom kontrastu prema proročkoj eshatologiji. Prvo, nalazimo snažan osjećaj pesimizma. *Sile zla su na Zemlji postale tako jake da se stari svijet sa svojom poviješću i svojom geografijom više ne može transformirati. Prisutna je potreba za kozmičkim činom uništenja.* Druga točka, povezana s prvom, jest *postojanje jasnog raskida između sadašnjeg doba i njegove povijesti s budućim dobom; između dobra i zla, bijede i blaženstva.* Staro se mora u potpunosti dovesti do kraja, da bi novo moglo nastati.

Nesumnjivo je da ovakva shvaćanja izlaze izvan okvira starozavjetnog proročkog razumijevanja kraja. Ovome najbližija eshatologija u Starome zavjetu jest eshatologija prvog kraja, povijesti potopa. U vrijeme starozavjetnih pro-roka vremena su bila zla, ali kad bi Bog silno djelovao, ona bi se mogla promijeniti. U hebrejskoj apokaliptici, kao i u slučaju potopa, stanje je postalo tako loše da je morao doći kraj da bi Bog počeo sve ispočetka.²¹

²¹ Zanimljivo je zapaziti da je najraniji zagovornik apokaliptičkog stava o svršetku, to svoje djelo prikazao kao djelo Henoka koji je živio prije potopa.

Je li Bog vodio razvijanje tih apokaliptičkih ideja? Vjerujem da jest. Uopće nije sporno, kao što ćemo vidjeti, da je hebrejska apokaliptika stvorila uvjete za velik dio novozavjetnog nauka o svršetku. I Ellen White u knjizi *Isusov život*, str. 31–38, naglašava važnost onoga što se dogodilo u vremenu nakon završetka starozavjetnog kanona. Ona tamo opisuje kako su događanja u hebrejskom kao i u neznabožačkom razmišljanju, pripremila put za Kristov prvi dolazak. Bio je prisutan osjećaj određenja, naime da će Mesija doći tek kada se za Njega u potpunosti pripremi put: “Kad se navrši vrijeme, posla Bog Sina svojega.” Providnost je usmjeravala kretanje naroda, razvoj događaja i plimu ljudskih pobuda i utjecaja, sve dok svijet nije sazrio za dolazak Izbavitelja.” (str. 32)

Podsjetit ćemo se na Isusove riječi: “Još vam mnogo imam kazati, ali sad ne možete nositi.” (Ivan 16,12) Bog uvijek govori jezikom prošlosti jednog naroda i u njegovom vremenu, mjestu i okolnostima. On priopćava samo onoliko koliko su ljudi u stanju “nositi”. Prema tome, iako hebrejski apokaliptički spisi nisu bili nadahnuti i nemaju izričit autoritet, oni su ipak uspješno izražavali težnju čovječanstva da nađe Boga i smisao u razdoblju između dva zavjeta. *Jezik i pojmovi koji su se razvili unutar apokaliptike postat će sredstvo kojim će Bog poslije (u Novome zavjetu) preciznije prenositi čovječanstvu svoju sliku svršetka.*

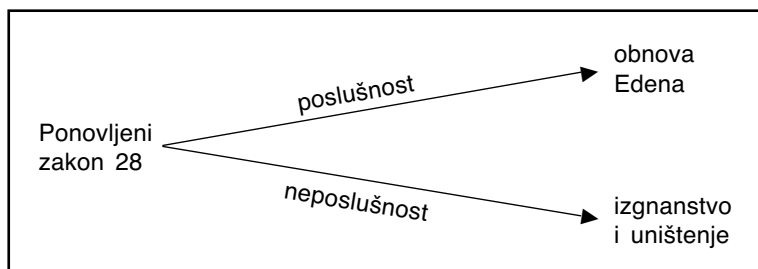
Izgleda da je hebrejska apokaliptika korisno poslužila Božjem narodu na najmanje dva načina: (1) Bog ju je uporabio da bi se lakše pripremio put za otkrivenje koje je tek trebalo doći i (2) u razdoblju u kojem je zamro živi glas prorokâ i tlačitelji prijetili sa svih strana, apokaliptika je održavala nadu da je Božja ruka još uvijek dovoljno jaka da spasi svoj narod u vrijeme kada On to nađe za shodno.

Zaključak

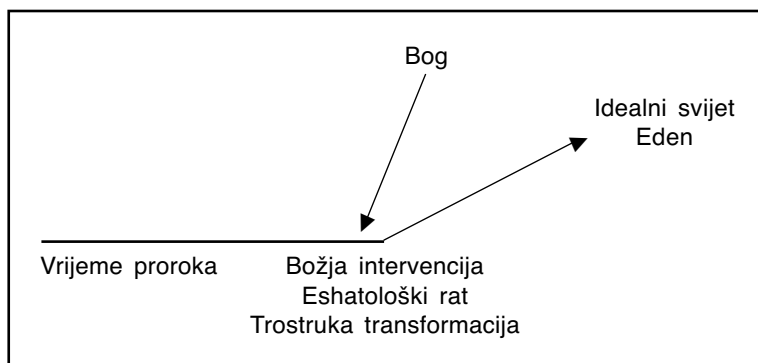
Brzim pregledom Staroga zavjeta i hebrejskih apokaliptičkih razmišljanja o kraju, uočili smo neka zanimljiva gledišta. Možda će biti od koristi ako na istu stranicu stavimo nekoliko grafičkih prikaza koji ilustriraju bitne aspekte pojedinih etapa razvoja.

BOŽJI PLAN U PONOVLJENOM ZAKONU 28

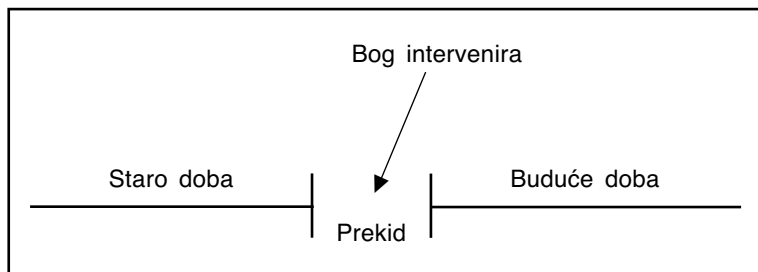
Postupna i uvjetna eshatologija

BOŽJI PLAN U PROROCIMA

APOKALIPTIČKA SLIKA KRAJA

Postupna i uvjetna Mojsijeva “eshatologija” konačno je ustupila mjesto proročkoj eshatologiji Božje moćne intervencije u okviru povijesti, koja će utrti put onom postupnom nastajanju idealnog svijeta, kakav je predvidio Ponovljeni zakon, bez potrebe za takvom intervencijom. Prije završetka starozavjetnog kanona rodilo se uvjerenje da je svijet postao tako zao i izopačen da će se staro morati u potpunosti uništiti, da bi se tek poslije toga mogao uspostaviti idealni svijet (buduće doba). Na taj način prekinuo bi se kontinuitet povijesti i geografije.

Bogata raznovrsnost građe o svršetku, koju nalazimo u spisima starog Izraela i ranom judaizmu, daje nam osnovnu pozadinu za stvaranje novozavjetne slike svršetka. Mi smo sada spremni pristupiti dijelu Biblije koji ne samo što nam služi kao glavni svjedok za spoznaju o Isusu Kristu, nego i kao naš najvažniji vodič za odgovorno razmišljanje o svršetku.

Treći dio

Novi zavjet i svršetak

Svršetak je na pragu

Nije sporno da su pisci i ličnosti Novoga zavjeta dobro poznavali Stari zavjet. Međutim, jednako je jasno da su oni govorili i pisali u svijetu koji je oblikovalo židovsko apokaliptičko viđenje kraja. To potvrđuje i sâm Isus: “Zaista, kažem vam ... nema nikoga tko ostavi radi mene i radi Radosne vijesti kuću, ili braću, ili sestre, ili majku, ili oca, ili djecu, ili njive, koji ne bi primio stoput toliko – iako s progonima – kuća, braće, sestara, majki, djece, i njiva, već sada u *ovom svijetu*, a u *budućem svijetu* život vječni.” (Marko 10,29-31)

Isus na ovom mjestu pravi razliku između sadašnjeg vremena i vremena koje će doći. Isus je opisao da će doći do potpune promjene života dok se svijet bude kretao od ovog vremena prema vremenu u budućnosti. Mnogi koji su prvi u ovom vremenu, bit će posljednji u svijetu koji će doći. Slična misao izražena je u Luki 20,34.35: “Isus im odgovori: ‘Djeca se *ovoga svijeta* žene i udaju. Ali oni koji se nađu dostojni da budu dionici *ovoga svijeta* i uskrsnuća od mrtvih, niti će se ženiti niti udavati.’”

U Isusovom razmišljanju o ovim riječima zapažamo bitan raskid između dva doba, dva svijeta. To je dodatno naglašeno u dobro poznatom velikom evandeoskom nalogu u Mateju 28,19.20, koji završava riječima: “Ja sam s vama u sve vrijeme do *svršetka svijeta*.”

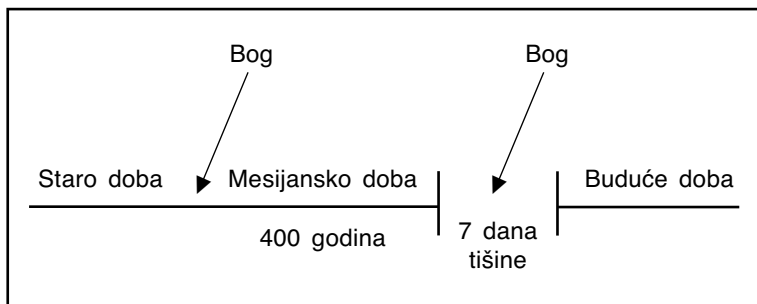
I Pavao je govorio o “bogu ovoga svijeta” (Sotona – 2. Korinćanima 4,4), o “sadašnjem pokvarenom svijetu” (Galaćanima 1,4) i o “vjekovima koji nadolaze” (Efežanima 2,7). Ne samo što su Isus i Pavao rabili izraze “ovaj svijet” i “svijet koji dolazi”, nego bi se mogle prikazati i mnoge druge veze između jezika Novoga zavjeta i jezika hebrejske apokaliptike kada bi to prostor dopuštao. U jednom slučaju, u Judi 14.15, čak se otvoreno navodi nekansonsko apokaliptičko djelo, 1. Henokova 1,9. *Prema tome, nesporno je da su pisci Novoga zavjeta rabili jezik dva svijeta, dva doba bez obzira na radikalnu razliku između ta dva doba – i druge aspekte hebrejske apokaliptičke misli.*

Budući da Novi zavjet gradi na apokaliptičkom viđenju svršetka, ostaje pitanje kako te ideje funkcioniraju u Novom zavjetu. Je li apokaliptičko viđenje svršetka prihvaćeno u svojoj ukupnosti, ili možda Kristov dolazak iziskuje krupne modifikacije tog viđenja? Kako je Bog upotrijebio apokaliptičku sliku svršetka da bi komunicirao s ljudima u Isusovo vrijeme?

Možda bi na ovome mjestu bilo korisno sažeti i prikazati hebrejsko apokaliptičko viđenje svršetka kako je izraženo u 4. Ezrinoj 7,26-34. Prema tom tekstu, Mesija dolazi prije svršetka starog doba i živi 400 godina. On potom umire zajedno s ostatkom čovječanstva, a svijet se vraća u “prvotnu tišinu” tijekom razdoblja od sedam dana. Nakon tog vremena Bog intervenira i donosi uskrsnuće, sud i budući svijet. Ovo viđenje svršetka mogli bismo ilustrirati na sljedeći način (stranica 99.):

Ako je većina Židova koji su se suočili s Isusom zastupala ovakav stav, lako se može razumjeti zašto je za njih križ bio vrlo velik problem. Po onome kako su oni razmišljali, ako je Isus Mesija, Njegova smrt je tre-

MESIJANSKI APOKALIPTICIZAM

bala donijeti kraj staroga svijeta i naočigled svih – novi svijet. Međutim, usprkos smrti navodnog Mesije, stari svijet je, bilo je to očito, i dalje bio vrlo prisutan sa svim svojim zlom i nedaćama. Umjesto da postane obnovljeni Eden, Palestina je i dalje vidljivo bila pod rimskom okupacijom.

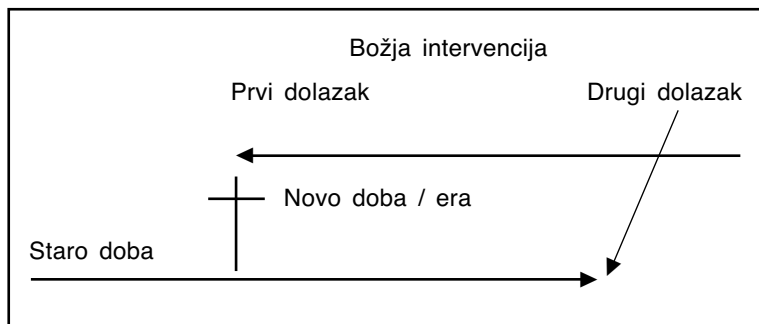
Ako je odrastao s takvim viđenjem (a u njegovim spisima imamo obilje dokaza da jest), Pavao se potpuno opravdano suprotstavio kršćanstvu. Dok je na konju jahao prema Damasku, okružen svojom naoružanom pratnjom, u njegovom su se umu sigurno vrtjele apokaliptičke misli: *Nemoguće! Jednostavno nemoguće! Da je Isus bio Mesija, novi svijet je već trebao nastati. Ovi kršćani su sigurno varalice. Zar ne vide da smo još uvijek u starom svijetu? Zar ne vide – ako već novi svijet nije nastao – da su njihove tvrdnje u vezi s Isusom lažne? Moram okončati tu besmislicu.*

Što je Pavla nagnalo da promijeni stav? Kako je moguće da se netko s tako čvrstim uvjerenjem tako iznenadno preobrazi? Jednoga dana Pavao se našao na putu za Damask namjeravajući uništiti “prijevanu” kršćanstva (Djela 9,1.2). S kršćanstvom se mogao boriti čiste savjesti (Djela 23,1) zato što je ono, prema njegovom viđenju svršetka, bilo

u vrlo očiglednoj zabludi. *Ali susret s Isusom na damašćanskoj cesti zauvijek je promijenio Pavlovo viđenje svršetka. Isusovo pojavljivanje pred njim na tome mjestu (Djela 9,3-6; 22,6-11; 26,12-19) osvjedočilo ga je da je Isus stvarno onaj Mesija koji umire, kojeg je prema svojem viđenju svršetka očekivao.*

Međutim, ovo otkriće je Pavla natjeralo u nešto što sociolozi opisuju kao “kognitivnu disonancu”. Dok je slijep čistio prašinu sa svoje odjeće na putu pred samim Damaškom, ponovno su apokaliptičke misli pojurile kroz njegov um: *Isus jest Mesija, ali stari svijet je još uvijek tu. Kako je to moguće?* Ovaj problem ga je toliko zaokupljao da je puna tri dana odbijao hranu i piće nastojeći srediti dojam tog otkrivenja na svoju teologiju (Djela 9,9). *Došao je do sljedećeg zaključka: ako je Mesija stvarno došao i umro, kako je bilo potvrđeno u njegovom susretu s Isusom, onda je novo doba sigurno već nastalo iako je staro doba i dalje bilo prisutno.* Novo doba je na neki način preklapilo staro, tako da su u njegovom sadašnjem životu dva doba postojala usporedno. Pavlova nova teologija može se ilustrirati na sljedeći način:

PAVLOVO NOVO VIĐENJE DVAJU DOBA / SVIJETOVA / ERA

S prvim Kristovim dolaskom novo doba je prodrlo u staro doba ili ga je preklopilo. Ta dva doba nastaviti će paralelno postojati sve do drugog dolaska, kada će staro doba konačno biti uništeno. Prema tome, kršćani u isto vrijeme žive u dva svijeta.

Izraženo vremenskom terminologijom, Novi zavjet opisuje svršetak kao nešto što već postoji u jednom smislu, a što je, u drugom smislu, još uvijek budućnost. Isti koncept Novi zavjet izražava prostornom terminologijom – kršćani žive na nebeskim prostorima u Kristu, a u isto vrijeme i dalje se bore s problemima ovoga svijeta. Bit će korisno da te dvije dinamike malo bolje artikuliramo.

“Sada” i “još ne”

Novozavjetno viđenje svršetka pokazuje dosljednu dinamiku između sadašnjosti i budućnosti, “sada” i “još ne”. U jednom smislu, svršetak je već došao – novo doba je sadašnja stvarnost. Međutim, u drugom, svršetak još uvijek nije nastupio – staro doba je još uvijek tu. “Zbilja je nemoguće one koji su jednom prosvijetljeni ... i koji su okusili dobru riječ Božju, i čudesa budućega svijeta, pa ipak otpali, opet obnoviti (za to) da se obrate na pokajanje.” (Hebrejima 6,4-6)

Ovaj tekst tvrdi da su svi koji su u Kristu već okusili sile svijeta koji dolazi. “Posljednji dani” zemaljske povijesti u određenom smislu već su nastali s Isusovim dolaskom (Hebrejima 1,1.2). Međutim, bez obzira na to što nas križ uvodi u posljednje dane, prisutna je misao da svršetak tek treba doći. “Ali sad, on se [Krist] samo jedanput zauvijek – u *punini vremena* – pojavio da svojom žrtvom uništi grijeh. ... *Drugi put* će se pokazati, bez odnosa prema grijehu, onima koji ga iščekuju da im dadne potpuno spasenje.” (Hebrejima 9,26-28)

Zbog dinamičke napetosti između sadašnjosti i budućnosti, novozavjetni pisac može uporabiti iste riječi za opisivanje i jednog i drugog. Pavao je u 1. Korinćanima izjavio da kršćani njegovog vremena žive na “svršetku (grčki *telos*) svijeta” (1. Korinćanima 10,11). Međutim, u istoj knjizi “kraj” (grčki *telos*) nastaje nakon drugog Kristovog dolaska (1. Korinćanima 15,22-24).

U samo jednom poglavlju Petar uspijeva izraziti da se Krist “tek na kraju vremena očitova” (1. Petrova 1,20), i da će se tek javiti u “posljednje vrijeme” (redak 5).

Isus je ta dva pojma čak kombinirao u jednoj rečenici: “Zaista, zaista, kažem vam, dolazi čas, i već je tu, kada će mrtvaci slušati glas Sina Božjega. *Ide* čas, i *već je nastao*, kad će mrtvi čuti glas Sina Božjega.” (Ivan 5,25)

Poklapanje novoga doba sa starim služi kao objašnjenje za mnoga mjesta u kojima Novi zavjet naoko proturječi sâm sebi. S druge strane, Sotona je pobijeden na križu (Ivan 12,31), a ipak će ga se morati pobjeđivati svakoga dana krvlju Janjeta (Otkrivenje 12,11) i neće biti uništen sve do kraja (Otkrivenje 20,7-10). Vječni život se već doživljava (Ivan 5,24), a ipak pripada budućem dobu, ne ovom sadašnjem (Marko 10,30). Kršćanskoj vjeri prijeti gubitak ravnoteže ako se ne budu poštovale ovakve novozavjetne tenzije.

Nebo na Zemlji

Druga strana novozavjetne dinamike među dobima/era-ma je tenzija između nebeskog i zemaljskog. Budući da je staro doba/svijet još uvijek tu, mi smo bolno vezani za Zemlju. “Uistinu znamo da sva stvorenja zajedno uzdišu i da se sva skupa nalaze u porođajnim mukama sve dosad. No, ne samo ona već i mi koji imamo prve plodove Duha, sami u sebi uzdišemo ustrajno iščekujući posinjenje: otku-

pljenje našega tijela. Nadom smo naime spašeni. A nada koja se vidi nije nada, jer kako se onda tko može nadati onomu što vidi?" (Rimljanima 8,22-24)

U ovom tekstu svatko može naći sebe, a posebno bolesni i stari ljudi! Kada bi to bilo sve što se moglo reći o našem sadašnjem iskustvu, nijednom kršćaninu ne bi se moglo prebaciti ako bi se isključivo usredotočio na buduću nadu! Međutim, Novi zavjet se ne zadovoljava očajničkom težnjom za budućnošću. On sadašnjost ispunjava novim značenjem. Mi se već nalazimo "na nebesima" u Kristu Isusu (Efežanima 2,6). Mi možemo imati nebeski život: ljubav, radost, mir, trpljenje i dobrotu već sada, u Kristu (Galaćanima 5,22). Mi u Kristu imamo sve duhovne blagoslove (Efežanima 1,3). Mi već sad možemo okusiti sile doba koje dolazi (Hebrejima 6,5).

Sve što je obećano u novozavjetnim viđenjima svršetka načelno je postalo stvarnost u Kristovoj smrti i uskrsnuću. Sud svijetu obavljen je na križu (Ivan 12,31.32). Eshatološko izlivanje Duha dogodilo se prilikom Pedesetnice (Joel 2,28.29; usporedi Djela 2,16-21). Božje kraljevstvo je došlo (Matej 12,28). Vječni život je postao sadašnjost (Ivan 5,24.25). Posljednji rat izbio je u kršćanskom iskustvu (2. Korinćanima 10,3-5; Efežanima 6,10-17).

Novozavjetni pisci su bili uvjereni da se s dolaskom Mesije sva židovska očekivanja u pogledu novog doba ispunjavaju za one koji su u Kristu. Okus nebeskog života počinje odmah za svakoga tko vjeruje u Isusa i to nije izmišljotina. Oni koji su u Kristu, dobivaju stvaran okus, "akontaciju" nebeske baštine dok još žive u stvarnom svijetu (Efežanima 1,13.14). Razlika između "sada" i "još ne" nije u kvaliteti novoga doba, nego u činjenici da je staro doba još uvijek tu, da zbunjuje i obeshrabruje. Nebo će biti slično onome što kršćanin ima sada, ali bez frustracija koje život donosi na sadašnjoj Zemlji.

To objašnjava zašto je tako teško održavati kršćansko buđenje i rast. Ako neprestano nemamo okus novoga doba, naša svijest o njemu ubrzano će blijedjeti, prelazeći u tiho sjećanje na nešto što je moglo biti. Kršćani su u procjepu između dva doba – između “sada” i “još ne”, između zemaljskog i nebeskog. U nekim aspektima života lakše je ne biti kršćanin i biti u skladu sa “stvarnim svijetom”. Okusiti sile svijeta koji dolazi znači pokrenuti neku vrstu nemira koji ostaje sve dok se “ovo smrtno ne obuče u besmrtnost” (1. Korinćanima 15,51-54). Međutim, onaj tko je istinski okusio nebeski život, neće željeti ostati u starome svijetu, nego će čeznuti za otkupljenjem koje će tek doći (Rimljanima 8,18-25).

To što kršćanstvo opstaje ovoliko dugo, dolazi otuda što je svaka generacija imala određeni broj onih koji su istinski okusili novo doba. Mudrost ovoga svijeta gleda na kršćansku vjeru kao ludost, ali od trenutka kada netko okusi sile budućeg svijeta, za njega više nema vraćanja zato što je postao svjestan jedne nadstvarnosti koja sve mijenja.

Biblijska ravnoteža

Ideja o dva svijeta koji su se preklopili, sa stalnom napetošću među njima, nije nastala na tlu zapadno-grčke logike. Prema logičnim umovima mi živimo bilo u jednom, bilo u drugom svijetu. *Međutim, Novi zavjet nije zapadnjačka knjiga. On je odraz hebrejske logike, u kojoj obje suprotne stvarnosti mogu biti istinite.*

Sukob između Novoga zavjeta i suvremene logike objašnjava mnoge rasprave koje ljudi vode o Bibliji i njezinom nauku. Netko će u Bibliji vidjeti nešto što je doista istina. Međutim, u svojoj radosti da to otkriće podijeli s drugima, možda će smatrati da treba nijekati njegovu logičku su-

protnost, koja je možda podjednako istinita. Onaj tko je vidio suprotnu istinu, možda će biti sklon impulzivnoj reakciji na drugu krajnost, što donosi rat riječima koji bi se mogao izbjeći kada bismo biblijskim tenzijama dali njihovo puno značenje.

Koristeći se riječju “tenzija”, ja ne želim da pomislite kako Biblija naučava proturječne istine. Međutim, “tenzija” je [bar u engleskom jeziku] jedina riječ koja može točno izraziti ono na što ovdje mislim. Ja je koristim u smislu ravnoteže između suprotnosti kada su obje istinite. Mi u Bibliji dobivamo nešto kao odsjaj beskonačne istine. Međutim, kada se beskonačna istina izlivena u ograničenu čašu (kao što je ljudski jezik izražen tintom i papirom), čaša se razbija. Ljudska logika ne može u potpunosti preživjeti takav šok. Održavanje ravnoteže između biblijskih krajnosti je kao kada držite dva magneta, sjever prema sjeveru i jug prema jugu. Oni se odbijaju jedan od drugoga, ali ih uz primjenu znatne sile možete zadržati na mjestu.

Takve su i mnoge biblijske istine. Iako su istinite, one se suprotstavljaju ljudskoj logici. Primjerice, kao kršćani mi tvrdimo da je Isus bio u potpunosti (100 posto) čovjek i u potpunosti (100 posto) Bog. Međutim, 100 posto i 100 posto čine 200 posto, što je logički nemoguće. Postojanje Bogočovjeka kakav je bio Isus logički je nemoguće, a On je ipak postojao. *Istinska biblijska teologija potvrdit će obje krajnosti biblijskog nauka.* S druge strane, krivovjerje je kada ljudi prihvaćaju Isusovu ljudsku narav, a nijeću Njegovu božansku narav ili obrnuto. Krivovjerje nastoji dokazati svoju logiku na račun Biblije i spremno je zlouporabiti Bibliju da obrani logiku.

Drugi primjer biblijske tenzije je odnos između vjere i djela. Potrebna je i vjera i djela, ali je teško potvrditi oboje istodobno u praksi. Kada propovijedate vjeru, lju-

di su skloni zanemariti djela. Kada propovijedate djela, često gube iz vida vjeru. Propovijedati biblijsku tenziju s ravnotežom teško je ograničenim ljudima, a ipak krajnje nužno. Novozavjetno viđenje kraja nije u tom pogledu nikakav izuzetak. Ono prikazuje tenzije između starog i novog svijeta, “sada” i “još ne”.

Isus je središte svršetka

Iako je teško shvatiti ideju tenzije između starog i novog svijeta, do ovog trenutka nešto bi nam trebalo biti savršeno jasno. Sâm Isus je preobrazio proročko i apokaliptičko viđenje svršetka. *Isus Krist je srce, duša i središte svršetka. Upravo je susret s Isusom učinio da je Pavao preuredio svoju doktrinu o dva svijeta.* Ako pravilno shvatimo Novi zavjet, Isus Krist je prava i potpuna definicija svršetka. Kraljevstvo je došlo u okviru Njegove zemaljske službe (Ivan 12,28); sud svršetka došao je u Njegovoj smrti i uskrsnuću (Ivan 12,31; Rimljanima 8,3); Njegovi sljedbenici već sada doživljavaju Nebo zahvaljujući Njegovoj službi na Nebu (Efežanima 2,6); u trenutku Njegovog drugog dolaska stvarno će se moći reći da je svršetak došao (1. Korinćanima 15,20-28). Upravo zbog Krista Bog ispunjava Izraelu sva obećanja o svršetku. “Uistinu, sva obećanja Božja imaju u njemu svoj ‘da’; zato i mi po njemu velimo svoj ‘Amen’ na slavu Boga.” (2. Korinćanima 1,20)

Božja obećanja se ispunjavaju u životu onih koji poštuju uvjete. Ali prema 2. Korinćanima 1,20, uvjeti za sva Božja obećanja – konkretno obećanja o svršetku – ispunjena su već onim što je Krist učinio. *Isus je taj vjerni Izraelac koji je u potpunosti izvršio Izraelov savez s Bogom i zato požeo sve blagoslove i obećanja toga saveza.* Novi zavjet promatra sve kroz Krista. On je u konačnom smislu “sve u svemu”, sve ono što je bitno.

Ako je svršetak došao u Kristu i ako su sva Božja obećanja Izraelu dostupna u Kristu, onda se mora ponovno definirati i pojam Izraela. Svatko tko ima zajednicu s Kristom, u istoj je mjeri "sjeme Abrahamovo" kao da je s Abrahamom u krvnom srodstvu (Galaćanima 3,29). Izrael u Kristu, i Židov i neznabožac, to je "izabrani rod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk" (1. Petrova 2,9), kao što je bio starozavjetni Izrael (Izlazak 19,5.6). Ono što starozavjetni Izrael nikada nije ostvario – da bude blagoslov svijetu (Postanak 12,3; Izaija 49,3-6), ostvarit će novozavjetni Izrael zbog svojeg odnosa s Kristom (usporedi Luka 2,32 i Djela 13,46.47).

Ne samo što je u Novom zavjetu iznova definiran pojam "Izraela", nego se i novozavjetni kršćani drugačije odnose prema obećanjima o zemlji iz Staroga zavjeta. Starozavjetna proročanstva o eshatološkom ratu obično taj rat prikazuju kao nešto što se događa unutar doslovnog, geografskog grada Jeruzalema i oko njega (Joel 2,32; 3,2.12-21; Zaharija 12,1-9). U vrijeme posljednje bitke neznabošci se nalaze izvan grada, a Božji narod je unutra. Međutim, u Djelima 4,24-28 bitka se ne bije doslovno, u fizičkim, geografskim uvjetima, nego u vezi s Kristom. Citirajući Psalam 2, koji govori o zlim narodima koji se udružuju protiv izraelskog kralja, vjernici kažu: "Da, uistinu se udružuje u ovom gradu Herod i Poncije Pilat zajedno s poganim i plemenima izraelskim protiv tvoga svetog Sluge Isusa, koga si pomazao." (Djela 4,27)

Izrael je ovdje redefiniran. "Nisu svi Izraelci pravi Izraelci." (Rimljanima 9,6) Spominje se Izrael koji se udružuje s neznabošcima protiv izraelskog kralja. I ne samo što je Izrael redefiniran, nego i zavjera drži u vlasti "sveti grad". Prema tome, Izrael se u najrealnijem smislu više ne može smatrati narodom u svojem etničkom i geografskom kontekstu. Ako se na Izrael gleda u Kristu, on ne može biti

ograničen ni na jednu rasu ili klasu ljudi (Galaćanima 3,28.29). Ako se na Izrael gleda u Kristu, pravi Jeruzalem više nije onaj na Srednjem istoku, nego na Nebu s Kristom (Galaćanima 4,26). Ako je pravi Jeruzalem na Nebu, onda sve točke na Zemlji imaju podjednak pristup Kristu. Saudijska Arabija nije ništa bliže Obećanoj zemlji od Aljaske.

Ova novozavjetna definicija Izraela snažno utječe na nečije razumijevanje biblijskog viđenja svršetka. Najveći dio jezika svršetka u Bibliji koncentriran je na Jeruzalem i Izrael. Međutim, u Novom zavjetu Izrael se definira kao svatko tko ima zajednicu s Kristom, bilo gdje na svijetu. *Prema tome, budući da su starozavjetni proroci gledali na kraj iz perspektive Izraela i Srednjeg istoka, novozavjetni proroci su uporabili jezik tih istih proročanstava, ali u duhovnom, globalnom smislu. Ne treba ustajavati na etničkim i geografskim aspektima.*

Na primjer, u Otkrivenju 14 u više navrata se spominju riječi iz 2. i 3. poglavlja Joela. Ostatak Izraela (144.000) nalazi se na gori Sion (Jeruzalem – Otkrivenje 14,1-5; usporedi Joel 2,32), a bezbožnici su izgaženi izvan grada (Otkrivenje 14,20; usporedi Joel 3,12-16). Ali iako jezik Otkrivenja 14 podsjeća na geografsku i etničku perspektivu iz Joela 2 i 3, šest puta se spominje da se misli na cijelu Zemlju (Otkrivenje 14,15-19). Na sličan način mučenje narodâ koji primaju žig zvijeri (širom svijeta – Otkrivenje 13,16.17; 14,9-11) temelji se na osudi nad Edomom, malim susjedom starog Izraela. Ono što je u starozavjetnim proročanstvima lokalnog i geografskog karaktera, u Novom zavjetu se koristi u duhovnom i globalnom smislu.

Možda je potrebno napomenuti da će stavove izražene na posljednjih nekoliko stranica odbaciti velik broj današnjih konzervativnih kršćana. Metoda tumačenja poznata kao dispencionalizam, međutim, tvrdi kako će starozavjetno viđenje svršetka ipak biti doslovno ispunjeno u Pale-

stini, preko eshatološkog Izraela (kao nacije). Najveći dio knjige Otkrivenja, prema tom načinu razmišljanja, ne odnosi se na kršćane niti na Crkvu, nego na buduću, fizički Izrael. Zbog ograničenosti prostora ne možemo se pozabaviti specifičnim prigovorima koje bi dispenzacionalisti mogli uputiti u vezi s idejama o "duhovnom Izraelu" iz ovog poglavlja. Svatko tko se želi opširnije pozabaviti ovim predmetom, trebao bi pročitati knjigu autora Hansa LaRondellea *The Israel of God in Prophecy* (Berrien Springs, Michigan: First Impressions, 1983.).

Ovo kristocentrično viđenje svršetka veliko je protusredstvo za nepromišljene tvrdnje u vezi s krajem. *Ključ tumačenja proročanstava nije u tome koliko jasnu sliku budućnosti netko može izmisliti, nego koliko jasnu sliku Krista možemo dobiti.* Novozavjetno viđenje svršetka nikada ne smijemo odvojiti od Krista. Čak i samo Otkrivenje nije otkrivenje rata u Zaljevu, nego otkrivenje Isusa Krista (Otkrivenje 1,1). Prema tome, kada pravilno razumijete Otkrivenje, u srcu i središtu vašeg tumačenja bit će Isus Krist. Harmagedon nije nikakav bliskoistočni rat, nego Kristova bitka za privrženost svijeta.

Viđenje svršetka kome je središte Krist, a ne aktualni događaji, zaštita je od pretjerivanja u spekulacijama za svakog tko se bavi tumačenjem. Ako je nečije viđenje svršetka potaknuto željom da sve više i više dobiva od Krista, njega ništa neće tjerati da računa kada će On točno doći. Ako svakoga dana okusite Njega i sile budućega svijeta, želja da dobijete još više od Njega bit će stalna, bez obzira na to koliko bi drugi dolazak mogao biti odgađan. Međutim, ako je težnja za Njegovim ponovnim dolaskom uvjetovana određivanjem datuma, takva težnja može trajati samo do tog datuma. Kada datum prođe, s njim obično prolazi i čežnja. *Novozavjetno iščekivanje drugog dolaska ne temelji se na kalkulacijama na osnovi najnovijih*

događaja, nego na sigurnosti da je novi svijet načelno već ovdje. Oni koji su okusili radosti Neba u Kristu, nikada se neće umoriti u očekivanju još većih radosti prilikom Njegovog drugog dolaska.

Prema tome, novozavjetni kršćanin je osoba koja može biti svjesna da hoda ulicama nebeskog grada, makar se nalazila na ulicama New Yorka. Teško je osjetiti prisutnost novoga svijeta ako smo stalno okruženi grafitima, smećem, spaljenim kućama i prestrašenim, razočarani ljudima. Stari svijet i svijet "još ne" vrlo su izraženo prisutni. Ali zahvaljujući obećanju Novoga zavjeta i sili Duha, moći ćemo se uzdići iznad sadašnjeg svijeta i vijeka i okusiti sile budućeg svijeta. Oni koji to učine, nikada više neće biti isti.

SEDMO POGLAVLJE

Svrha proroštva

Ljudska bića su oduvijek bila radoznala. Našu radoznalost izazivaju uzbuđenja prisutna u današnjem svijetu. I ja bih želio znati što sve to znači. Je li Gospodnji dolazak stvarno na pragu? Je li konačni kraj povijesti svijeta stvarno na izmaku? Što Bog želi da razumijemo kada vidimo takve zastrašujuće događaje? Kako bismo trebali reagirati? Jesu li proročanstva u Bibliji dana zato da bi zadovoljila našu radoznalost u pogledu budućnosti? Ili je, možda, Bog imao na umu drugi cilj?

Isus i svršetak

U Mateju Isus daje neke jasne odgovore na navedena pitanja. “Kad je sjedio na Maslinskoj gori, pristupiše mu učenici njegovi, zasebno, te mu rekoše: ‘Kaži nam kad će to biti i koji je znak tvoga dolaska i svršetka svijeta?’” (Matej 24,3)

Učenici nisu bili ništa manje radoznali od nas. Htjeli su znati kada će i kako nastati kraj. Isus je odgovorio: “Pazite da vas tko ne zavede ... jer će mnogi doći pod mojim imenom i reći: ‘Ja sam Mesija’, i mnoge će zavesti.” (redci 4 i 5)

Treba samo zamisliti što se događalo u glavama učenika. *Izvršno! Isus će nam dati precizan lanac događaja*

koji će nas voditi k svršetku. I tada ćemo znati kada se trebamo pripremiti.

Međutim, Isus je nastavio: “Čut ćete za ratove i glasine o ratovima. Gledajte da se ne uznemirujete! Jer to se mora dogoditi, ali *nije još svršetak*.” (redak 6)

Da li stvarno tako stoji u tekstu? Ne! Zbunjen sam činjenicom da sam ovaj tekst čitao godinama i, ne znam kako, mislio da on kaže nešto slično tome. Tekst zapravo kaže: “Čut ćete za ratove i glasine o ratovima. Gledajte da se ne uznemirujete; jer to se mora dogoditi, ali *svršetak tek treba doći*.”

Isus je znao da će Njegovi učenici doživjeti ratove i glasove o ratovima i da će, kao i mi danas, biti u kušnji da doživljavanju svega toga pridaju nezasluženo značenje. Poruka koju im je uputio bila je: “Ne uznemirujte se; ne dopustite da vas uzdrmaju sadašnji događaji. Odigravat će se najrazličitiji događaji, ali oni ne znače nužno da je svršetak na pragu.” Potom je nastavio: “Dići će se narod protiv naroda i kraljevstvo protiv kraljevstva. Bit će gladi i potresa zemlje u raznim mjestima. To je tek početak strašnih bolova.” (redci 7 i 8)

Sedmi redak nabraja mnogo toga što ljudi vide kao “znakove svršetka”. Ratovi i sukobi, gladi i potresi izbacuju nas iz našeg normalnog kruga svakidašnjih dužnosti. Prirodno je da u njima vidimo eshatološko značenje, osobito ako ih sami proživljavamo. Međutim, potresi koje će Isusovi učenici doživjeti bili su samo *početak* porodajnih bolova, od kojih će se Zemlja grčiti sve do Njegovog drugog dolaska.

Isus očito nije žurio s izlaganjem jasnog lanca događaja koji će dovesti do svršetka. “Gospodine, koji je znak tvoga dolaska?” Odgovor je glasio: “Nastat će ratovi i glasine o ratovima, potresi, pobune, glad, ali to nisu znakovi svršetka kao takvog.” Čak ni propovijedanje Evan-

delja svijetu (Matej 24,14) nije posebno uvjerljivo kao znak svršetka. Da budemo otvoreni, mi vjerojatno nećemo znati kada je Evanđelje objavljeno gradu Chicagu, a još manje cijelome svijetu, slažete li se? Točno, jer Evanđelje mora biti objavljeno svijetu prije nego što Gospodin dode, ali to nije znak na kojemu možemo zasnovati neku računicu.

Isusov odgovor na pitanje učenika za mene je na neki način razočaravajući. Čini se da bi nam bilo lakše da nam je naveo sve pojedinosti o svršetku i događaje koji vode k njemu. Tada bismo ih mogli lijepo poredati, vidjeti gdje se točno nalazimo i znati kada se trebamo pripremiti. Ipak, očito je da to za nas ne bi bilo najbolje rješenje.

Ono na što nas Isus ohrabruje jest ravnoteža između željnog iščekivanja s jedne, i vjernog izvršavanja svakidašnjih dužnosti s druge strane. Sljedećim riječima On nedvosmisleno obezvređuje određivanje datuma dolaska: "O danu tome i o času nitko ne zna." Prema tekstu u Djelima 1,7, točno utvrđivanje trenutka Isusovog ponovnog dolaska rezervirano je isključivo za Boga Oca. Ali Isus ovim ne želi reći da zbog toga učenici Njegov dolazak trebaju odgoditi za neku neodređenu budućnost. U svojem životnom vijeku²² oni će vidjeti dovoljno dokaza da je Njegov dolazak (za njih) blizu. Prema priči o smokvi (Matej 24,32-35), Božji narod treba živjeti s neprestanim osjećajem da je Njegov dolazak blizu, premda nikada neće znati kada će to točno biti (redak 36). *Stalna blizina Njegovog dolaska potiče nas na stalnu spremnost i željno iščekivanje. Odsutnost određenog vremena ili vremenski određivog niza događaja opominje nas da ne dopustimo da*

²² O značenju "ovog naraštaja" iz Mateja 24,34, vidi Matej 11,16; 12,41.42.45, a posebno 23,36.

nam pozornost odvrate aktualni događaji ili maštoviti proračuni, nego da budemo vjerni u svojim svakidašnjim dužnostima.

Ovdje, zapravo, nalazimo još jednu iz niza divnih biblijskih tenzija, kreativnu dinamiku između željnog iščekivanja i vjerne ustrajnosti u svakidašnjim dužnostima.²³ Te tenzije je teško održati u življenju iz dana u dan, ali ih moramo stalno držati pred očima kako ne bismo pali u jednu od zamki-blizanaca, ravnodušnosti u pogledu svršetka s jedne, ili pogrešne interpretacije svršetka u okviru kulta s druge strane.

Ključ: Bdijte

Ako namjera Isusove propovijedi o svršetku nije bila da zadovolji našu radoznalost u pogledu budućnosti, niti da nam pomogne da shematski prikažemo redoslijed događaja svršetka, koja je onda bila Njegova prava namjera? Tu svoju namjeru Isus jasno otkriva u 42. retku: “Dakle: bdijte, jer ne znate u koji dan dolazi vaš Gospodin!”

Te riječi su vrhunac cijele Isusove propovijedi. Učenici su željeli cijeli niz događaja. Htjeli su da im cijela budućnost bude iznesena do pojedinosti. Htjeli su nakon tako stvorene sheme postaviti i datum. Isus im kaže: “Nemojte razmišljati na takav način. Događaje koji ukazuju na svršetak nisam opisao da bih zadovoljio vašu radoznalost što se tiče budućnosti. Razlog zašto sam vam iznio opis budućnosti jest da *bdijete*.”

Mnogi ljudi sebe danas smatraju “adventistima”, ljudima koji očekuju Isusa koji dolazi uskoro da učini kraj ovom

²³ Zapazimo značenje “ustrajnosti” u Mateju 24,13; Marku 13,13 i Otkrivenju 14,12.

svijetu ispunjenom boli. Ali, prema Isusovoj propovijedi, biti adventist znači više nego samo poznavati sve znakove svršetka. To znači bdjeti – drugim riječima, živjeti na određen način zato što znaš i vjeruješ da Isus uskoro dolazi. *Svrha Isusove propovijedi iz Mateja 24 nije da zadovolji našu radoznalost u pogledu svršetka, nego da nas podsjeti da trebamo bdjeti.*

Što sve znači “bdjeti”? Srećom, Isus nas ne ostavlja u tami. Nakon vrhunca propovijedi slijede četiri priče koje pobliže opisuju što sve znači “bdjeti” (Matej 24,45–25,46). Prva od četiri usporedbe (Matej 24,45-51) opisuje nevjernog slugu koji dopušta da kašnjenje njegovog gospodara u povratku utječe na način njegovog ponašanja prema drugima.

“Ali ako zli sluga u srcu svome kaže: ‘Moj gospodar neće doći zadugo’ i počne tući sudrugove te jesti i piti s pijanicama, doći će gospodar njegov u dan kad ga ne očekuje i u čas koji ne poznaje.” (redci 48-50)

U čemu je problem ovog čovjeka? On govori sebi: *Tko zna kad će se moj gospodar vratiti! Kome je to uopće važno?* Postupajući na takav način, on gubi svaki osjećaj odgovornosti prema svojem gospodaru. Počinje pokazivati grubost prema svojim drugovima i tući ih. Njegov život izopačuje se u neodgovorno ponašanje. To pokazuje da je vrlo opasno izgubiti svijest o realnosti svršetka. Postaje vrlo privlačno reći: “Budući da moj Gospodin kasni, mogu živjeti kako mi se sviđa.” Bdjeti – to je suprotnost onome što radi ovaj sluga. To se odnosi na način na koji postupamo jedni s drugima. *Bdjeti znači da će se, ako vjerujemo da Isus uskoro dolazi, to odraziti u načinu na koji se odnosimo prema ljudima.*

Drugu usporedbu često nazivamo Usporedbom o deset djevice (Matej 25,1-13). Deset mladih djeveruša čekaju vjenčanje. Kako to često biva, vjenčanje kasni i sve djevojke

zaspe. Te djevojke simbolički prikazuju “adventiste” koji očekuju Isusov skori dolazak. Isus ovdje slikovito pokazuje kako je teško bdjeti, održavati osjećaj iščekivanja svršetka. U toj su usporedbi svi adventisti zaspali. Međutim, postoji razlika među onima koji spavaju. Mudre djevice imaju ulja, a lude ga nemaju.

Za Mateja se objašnjenje razlike između mudrih i ludih nalazi u sljedećim riječima: “Svatko tko *sluša ove moje riječi* i *izvršava ih* može se usporediti s mudrim čovjekom koji svoju kuću sagrađi na litici. Udari pljusak, navalije potoci, dunuše vjetrovi, i jurnuše na kuću, ali se ona ne sruši, jer je sagrađena na litici. Naprotiv, svatko tko *sluša ove moje riječi*, a ne izvršava ih, može se usporediti s ludim čovjekom koji svoju kuću sagrađi na pijesku. Udari pljusak, navalije potoci, dunuše vjetrovi i nasrnuše na tu kuću i ona se sruši. I velika bijaše njezina ruševina.” (Matej 7,24-27)

U čemu je razlika između mudrih i ludih djevica kod Mateja? I jedne i druge slušaju Isusove riječi, ali mudre su “izvršitelji” Njegove riječi. Na isti način, svih deset djevica su adventisti, ali samo oni koji bdiju zauzeti su “vršenjem” onoga što im je Isus rekao da čine. Lude djevice su zatajile ne unijevši u svoj plan mogućnost odgode. *Bdjeti znači izgrađivati vrstu odnosa s Isusom koji se održava, bez obzira na to što se Njegov povratak ne ostvaruje onako brzo kako neki očekuju.* “Stražari” se neće umoriti u činjenju dobra.

Poruka treće usporedbe o talentima (Matej 25,14-30) prilično je jasna u svjetlu prethodnog dijela teksta. Riječ “talent” u grčkom jeziku (*talanton*) je mjera za težinu, koja u ovom slučaju označava sumu novca (talent zlata, srebra itd.). Očigledno zbog načina na koji je uporabljena u ovoj usporedbi, grčka posuđenica stekla je dodatno značenje u smislu ljudske sposobnosti ili “talenta”. Liko-

vi u ovoj usporedbi trebali su uporabiti svoje sposobnosti da bi uvećali vrijednost novca koji im je bio povjeren. Čovjek koji je zakopao svoj talent zatajio je i nije uporabio svoje sposobnosti za ono što je kralj tražio od njega. U ovoj usporedbi *“bdjeti” znači koristiti do krajnjih granica sposobnosti koje nam je Bog dao, uz istodobno očekivanje svršetka*. Poruka treće usporedbe slična je poruci iz usporedbe o deset djevice. Oni koji očekuju Isusov ponovni dolazak trebaju ustrajati u dobrim djelima umnožavanjem talenata koje su dobili.

Četvrta usporedba, o ovcama i jarcima (redci 31-46), vrhunac je propovijedi. Isus kaže ovcama: “Posjetili ste me kad sam bio bolestan ili u zatvoru, odjenuli ste me kad sam bio gol, nahranili ste me kad sam bio gladan i dali ste mi piti kad sam bio žedan.” (vidi retke 34-36)

Ali ovce odgovaraju: “Kada? Nikada mi ništa od toga nismo učinili.” (vidi retke 37-39)

Kralj odgovara: “Zaista, kažem vam, meni ste učinili koliko ste učinili jednomu od ove moje najmanje braće.” (redak 40)

Što sve znači bdjeti? Bdjeti znači postupati sa svojom braćom i sestrama kao da su oni Krist! Kada bi osoba s kojom živite, radite ili se igrate bila Isus, bi li to utjecalo na način kako se odnosite prema njoj? Isus je rekao: “Oni koji bdiju očekujući svršetak bit će zatečeni kako s drugima postupaju kao da su oni ja. Oni će mene vidjeti u svakoj osobi s kojom se sretnu.” *Prema onome što Isus govori, bit bdjenja u očekivanju Njegovog dolaska jest pitanje kako postupamo sa svojom braćom i sestrama. Svrha biblijskog nauka o svršetku nije da zadovolji našu radoznalost u pogledu budućnosti, nego da nas pouči kako da živimo u iščekivanju svršetka.*

Probna istina za adventiste

Ono što Isus govori u Mateju 25 ponavlja se u drugoj usporedbi u Mateju 18,23-35 o nemilosrdnom sluzi. Taj sluga je dugovao 10.000 talenata u vrijeme kada je ukupni prihod od poreza u Palestini za godinu dana iznosio 800 do 900 talenata. Dugovao je desetostruki iznos prihoda koje su vlasti ubirale od poreza za cijelu godinu! Priča je očito apsurdna. Nikome se nikada ne bi dopustilo da se do te mjere zaduži. Ali zašto onda Isus priča tu usporedbu? Zato što nam želi prikazati stanje svakog ljudskog bića na Zemlji. Mi svi dugujemo Bogu više nego što bismo Mu ikada mogli vratiti. Taj sluga prikazuje svakog pojedinog od nas.

Slugu izvode pred kralja da mu se sudi. Njegova molba kralju: “Gospodaru, pričekaj me i sve ću ti platiti”, besmislena je koliko i njegov dug. On nema odakle vratiti taj novac. Ali kralj se sažali nad slugom i kaže: “Od srca ti opraštam sav dug.” Ja bih to nazvao “milošću koja zadivljuje”, a vi?

Međutim, što odmah potom radi ovaj sluga? Izlazi iz kraljevskog dvora i spazi nekoga tko mu duguje iznos od stotinu dnevnic, svotu koja nije mala. Većina ljudi mogla bi kupiti nešto pristojno za kuću za ono što zarade za stotinu dana rada. I tako, ovaj sluga hvata svojeg “priatelja” za košulju i kaže: “Gdje je novac?” Ako pozorno pogledate što stoji u Bibliji, vidjet ćete da ovaj čovjek uzvraća istim riječima koje je sluga izgovorio pred kraljem: “Strpljenja imaj sa mnom i vratit ću ti.” (redci 26-29 – JB) Ali sluga se ne obazire na to i baca ga u tamnicu.

Kako na ovo reagira kralj? Poziva slugu da se odmah vrati na sud. Taj postupak bi možda izgledao čudno izvornim slušateljima usporedbe budući da je ono što je sluga učinio bilo potpuno zakonito u ono vrijeme. Problem je

bio u tome što sluga, iako je njegov postupak bio zakonit, nije postupio prema drugom čovjeku na način kako je kralj postupio prema njemu. Kraljevo ponašanje postavilo je novo mjerilo za njegovo kraljevstvo.

Gospodar poziva slugu da uđe. "Zli slugo," rekao je, "sav sam ti dug oprostio jer si me molio. Zar nije trebalo da se i ti smiluješ svome drugu kako sam se i ja tebi smilovao?" Razljučen, gospodar ga predaje tamničarima na mučenje dok ne vrati sve što je dugovao (redci 32-34).

Do kulminacije dolazi u 35. retku: "Tako će i Otac moj nebeski postupiti s vama ako ne oprostite jedni drugima od svega srca." Vidite, za Mateja je ovo od presudnog značenja. Način na koji mi postupamo s drugim ljudima mjerilo je načina na koji će Isus postupiti s nama. Tekst u Mateju postaje provjera naše čežnje za Isusovim ponovnim dolaskom. *Pravi "adventisti", koji bdiju u očekivanju Isusovog ponovnog dolaska, postupat će s drugima onako kako je Isus postupao s njima.*

Adventisti mnogo znaju o davanju desetine, svetkovanju subote i redovnom odlaženju u crkvu. Takve aktivnosti su postale "probne istine" za druge (i obično je to opravdano). Međutim, Matej iznosi jednu probnu istinu za same adventiste. Vjerovanje da Isus uskoro dolazi trebalo bi utjecati na način kako postupamo sa svojim "bratom". Tko je naš brat? Osoba za koju je Krist umro (Rimljanima 14,15; 1. Korinćanima 8,11). Je li vaš bračni drug osoba za koju je Krist umro? Je li ta teška osoba u redu ispred vas duša za koju je Krist umro? Za koga je umro Krist? Za svakog čovjeka. On je umro i za one koji izgledaju drugačije, misle drugačije i ponašaju se drugačije. Oni koji u potpunosti shvaćaju dubinu praštanja koje su doživjeli u Kristu znat će kako postupati s drugima za koje je Krist umro. Činjenica je da je tamo vani mnogo teških ljudi, ali, čudo nad čudima, On je umro i za mene! Kristovo

zadivljujuće postupanje prema meni postavlja mjerilo za moje postupanje prema drugima.

Dokle možemo ići u tome? Hoćete li u tipičnom konobaru vidjeti osobu za koju je Krist umro? Smatrate li da bi Bogu bilo ugodno kad bih zadržao dio napojnice kako bih poslije mogao staviti više u košaricu za dar? Nisam baš siguran. U ovo naše vrijeme konobari i konobarice često su samohrane majke ili studenti koji se bore da sastave kraj s krajem. Je li Bogu ugodno da ih zakineмо kako bismo dali nešto više za dar?

Sjećam se jedne prigode kada je moja obitelj izišla u restoran na večeru s drugom adventističkom obitelji. Račun je bio 40 dolara. Dok smo među sobom dijelili račun, drugi muškarac je rekao: "Ja ću se pobrinuti za napojnicu", i stavio na stol četvrt dolara.

Kad smo pošli prema blagajni, rekao sam svojoj ženi: "Ne možemo tako postupiti, nije u redu. Učinimo svoj dio." Zavukao sam ruku u džep i stavio na stol nekoliko dolara.

Vraćajući se s blagajne, on je na stolu vidio dolare i rekao: "Što je ovo?", pokupio ih i stavio u svoj džep!

Taj događaj me je naučio nečemu što govori o adventističkom mentalitetu i ponašanju prema "svijetu". Može nam se dogoditi da postanemo tako obuzeti poslušnošću Bogu da zaboravimo da su drugi ljudi duše za koje je Krist umro.

Saznao sam da neki ljudi u mojem rodnom gradu Berrien Springsu u saveznoj američkoj državi Michigan ne kupuju baš rado automobile od adventističkih propovjednika. Kad sam priču iz restorana ispričao na jednom predavanju pred studentima, jedan od njih je podigao ruku i rekao: "Ja imam kombi koji želim prodati da bih si olakšao plaćanje školskih računa. Razgovarao sam s jednim čovjekom iz mjesta kojem se dopao i kombi i njegova cijena. Pitao me je: 'Kojim se zanimanjem bavite?'

Rekao sam: ‘O, ja studiram na Andrews.’

Čovjekovo lice se snuždilo, a onda je rekao: ‘Pa, u tom slučaju nisam zainteresiran za vaš kombi.’”

Zar je moguće da su adventisti do te mjere zauzeti cizeliranjem, “oštrenjem” svoje teologije da je zaboravljaju primijeniti u praktičnom životu? Prema mojem iskustvu – a to je iskustvo i mnogih drugih – adventisti često kao da su manje obzirni i manje moralni od čak sasvim prosječne svjetovne osobe. Nama može biti više stalo do toga da uštedimo koju kunu nego do dobrobiti osobe s kojom obavljamo poslovne aktivnosti. Neki adventisti odaju dojam da bi im bilo lakše varati u poslu i zlostavljati bračnog druga ili djecu, nego pojesti komadić svinjetine. Takva teologija donijet će veoma malo bodova na sudu.

Usporedba iz Mateja 18 govori o predadventnom sudu. Samo će jedno pitanje imati težinu na sudu – “Što misliš o Kristu?” Ono što je istinski bitno jest kakav je naš odnos prema Kristu. Ali sud će procjenjivati i naš odnos prema Kristu prema tome kako postupamo s drugim ljudima. Jeste li sa svojim bratom i sestrom postupili onako kako je Krist postupio s vama? Budući da se spasenje temelji isključivo na Kristovom djelu, dokaz naše tvrdnje da smo u Kristu jest način na koji postupamo s drugim ljudima.

Kako je Krist postupio s nama? Bolje nego što zaslužujemo. S nama se postupalo s bezuvjetnim prihvaćanjem. On nas je prihvatio onakve kakvi jesmo. I to je dobro, jer u protivnom ne bi bilo nade ni za jednoga od nas. Međutim, dokaz naše zahvalnosti Kristu jest prihvaćamo li mi druge bezuvjetno, onako kako je On prihvatio nas. Prema tome, “jedan od ove moje najmanje braće” (Matej 25,40) traži od nas bezuvjetno prihvaćanje upravo onih ljudi koje nam je najteže voljeti. Brat u Kristu je netko tko pripada drugačijoj kulturi ili drugačijem imovnom sta-

nju. Sestra u Kristu je zapuštena neznanka ili rođakinja koja boluje od side. *Provjera našeg adventizma može se pojaviti u osobi "farizeja", osornog šefa, ravnodušnog bračnog druga, teškog djeteta ili osobe koja se žestoko suprotstavlja našem viđenju svršetka.*

Isus kaže: "Volite jedni druge kao što sam ja volio vas. Oprostite jedni drugima *kao* što sam ja oprostio vama. Budite milostivi jedni prema drugima *kao* što sam ja bio milostiv prema vama." Ako je u Mateju neka misao vrijedna isticanja, onda je činjenje. Tako tekst u Mateju 23,23 ponovno naglašava prvenstvo koje drugi ljudi trebaju imati u našem kršćanskom životu. "Jao vama, književnici i farizeji, licemjeri jedni, koji dajete desetinu od metvice, komorača i kima, dok zanemarujete najvažnije u Zakonu: pravednost, milosrđe i vjernost. Ovo je zadnje trebalo činiti, a ono prvo ne propustiti!"

Ovaj tekst se često koristi da se pokaže kako je davanje desetine i dalje dužnost kršćana (i to je točno), ali je glavni naglasak u Isusovim riječima u tom retku da postoje elementi Zakona koji su važniji od davanja desetine. Među njima su pravda, poštenje, nepristranost, milosrđe i vjera. *Poštenje* znači postupati sa svakim jednako, zato što je Isus učinio isto kad je umirao na križu. *Milosrđe* znači postupati s drugima na način kako je Krist postupio s nama – ne onako kako zaslužujemo. *Vjernost* znači držanje vlastitih obećanja čak i ako je to bolno, zato što drugi ljudi ovise o vama.

Jesmo li nekada previše zauzeti odmjeravanjem komorača, kopra i kima, tako da ne vidimo Krista u svakoj osobi s kojom se susrećemo? Nije dovoljno znati budućnost. Nije dovoljno biti u pravu u teološkim pitanjima. Način na koji postupamo s onima koji se ne slažu s nama obično je važniji od predmeta oko kojih se ne slažemo. Tekst čija je poruka usko povezana s usporedbom u Mateju 18, na-

lazi se u Jakovu 2,12.13: "Govorite i radite kao ljudi koji imaju biti suđeni po zakonu slobode! Jer onoga koji ne bude iskazivao milosrđa zadesit će sud bez milosrđa; a milosrđe se smije sudu [pobjeđuje sud]." Sud bez milosrđa bit će izrečen onome koji nema milosrđa!

Vaša teologija možda će biti apsolutno ispravna, ali će vam donijeti veoma malo bodova na sudu ako ste ta znanja koristili na okrutan i osuđivački način.

Iako nam je radoznalost koju pokazujemo kao ljudi dana od Boga, osnovna svrha proročke riječi nije zadovoljavanje naše radoznalosti u pogledu budućnosti, nego da nas pouči kako da živimo danas. Dok razmišljamo o ratovima, gladi i pomorima naših dana, Isus nas ne potiče da špekuliramo o tome je li *to* svršetak. Umjesto toga, prihvatimo takva zbivanja kao podsjetnike na Isusovu propovijed. I tako, sjećajući se Njegove propovijedi, prisjetit ćemo se i potrebe za *bdjenjem*, za postupanjem s drugima na način kako je Isus postupao s nama. "Blago onomu služi koga gospodar njegov, kada dođe, nađe da tako čini." (Matej 24,46)

Pavao i svršetak

Apostol Pavao je u svojim poslanicama izložio brojne vrijedne spoznaje o svršetku. Sve bi to bilo korisno istražiti, kao i Lukinu i Markovu verziju Isusove propovijedi o posljednjem vremenu, zapisane u Mateju 24. Ipak, svrha ove knjige nije iscrpno istraživanje onoga što Biblija govori o svršetku, nego usredotočivanje pozornosti na predmet u njegovoj široj perspektivi. Ta šira slika nesumnjivo je jedno od najistaknutijih mjesta u Pavlovim poslanicama Solunjanima, posebno u Drugoj poslanici.

Kršćanska crkva u starom Solunu bila je osnovana na brzinu, prema informaciji iz Djela 17,1-10. Otprilike tri tjedna nakon svojeg dolaska, Pavao je bio prisiljen bježati. Budući da su crkvi koju je ostavio nedostajale temeljne upute, ispostavilo se da je bila pomalo nesigurna. Novi vjernici nisu imali vremena izvršiti temeljit prijelaz sa svoje poganske kulture na kulturu kršćanstva.

Jedan od oblika nesigurnosti bio je i njihovo viđenje svršetka. Reagirajući na tu okolnost, Pavao je svršetak učinio središnjom temom obje svoje poslanice crkvi u Solunu. U 1. Solunjanima 4,13-18 opisuje se divan ponovni susret živih i mrtvih prilikom Kristovog drugog dolaska. Njegova je namjera bila da kršćani steknu utjehu za sadašnje vrijeme na osnovi spoznaje da će se mrtvi pridružiti živima prije nego što budu uzeti na Nebo gdje će zauvijek biti s Kristom (redci 16-18).

U 1. Solunjanima 5,1-11 ponovno su naglašene upute i savjeti koje je izgovorio Isus u Mateju 24. Budući da će “dan Gospodnji” (svršetak) doći iznenada (redci 1-3), prisutan je imperativ da kršćani budu budni i trijezni u svojoj pripremi za taj dan (redci 6-8). “Bdjenje” je stalna potreba.

Međutim, izgleda da su ovaj Pavlov poziv na budnost i trijeznost kršćani u Solunu prihvatili tako što su otišli u nesretnu krajnost. Do vremena kada im je uputio svoju Drugu poslanicu, oni su se našli u takvoj euforiji što se tiče svršetka da su mnogi od njih ostavili svoja zanimanja kako bi imali više vremena za promicanje vlastitih gledišta i za miješanje jedni drugima u poslove (2. Solunjanima 3,6-12).²⁴ *Glavna je namjera ovog poglavlja da razumijemo kako Pavlov odgovor solunskim vjernicima (2. Solunjanima 2,1-12) osvijetljava njegovo viđenje svršetka.*

Pavao se u 2. Solunjanima 2,1-12 ne bavi detaljnim razradivanjem teologije svršetka. On je u Solunu prije toga već propovijedao o svojem viđenju svršetka, pa u ovoj poslanici samo ispravlja njihovo pogrešno razumijevanje njegovog stava. Neugodno je što nas čitanje teksta iz 2. Solunjanima 2,1-12 uvelike podsjeća na slušanje samo jedne strane telefonskog razgovora. Imate određenu predodžbu o onome što se događa, ali ne i dovoljno informacija da biste bili sigurni.

“Zar se ne sjećate da sam vam ovo govorio još kad sam bio kod vas?” (redak 5). Pavao podsjeća prve čitatelje na nešto što su već znali. Tekst koji je tako nastao jedan je od “najjazovnijih” u Novom zavjetu. “Molimo vas, braćo, za dolazak našega Gospodina Isusa Krista i za naše skup-

²⁴ Prema mojem osobnom iskustvu, ovakvo ponašanje nije neobično ni među onima koji su opsjednuti predmetom svršetka.

ljanje oko njega, da ne dopuštate da vas olako *izbezumi* i *preplaši* ni ‘objava’, ni govor, ni tobožnja naša poslatica, kao da je već tu dan Gospodnji! Neka vas nitko i nikako ne obmane!” (redci 1-3)

Jezik koji je Pavao odabrao – “da vas olako izbezumi”, “preplaši”, “obmane” – podsjeća nas na jednu od Isusovih propovijedi. U stvari grčku riječ koja je ovdje prevedena s “preplašiti” (*throeisthai*) ne nalazimo nigdje drugdje u Novome zavjetu, izuzev u Isusovoj propovijedi o svršetku (Matej 24,6; Marko 13,7) i ovdje (2. Solunjanima 2,2). *Vjernici u Solunu nisu poslušali Kristov savjet da se ne preplaše zbog aktualnih događaja. Ratovi, glasovi o ratovima, glad, potresi i epidemije bolesti, koliko god bili spektakularni, ne ukazuju na položaj kazaljki na proročkom satu. Oni su karakteristično obilježje ljudskog postojanja u svijetu pod prokletstvom grijeha.*

Na ovaj problem Pavao odgovara jednom vrlo složenom rečenicom: “Neka vas nitko i nikako ne obmane! Jer ako prije ne dode onaj otpad i ne pojavi se Čovjek grijeha – Sin propasti, Protivnik koji sam sebe oholo uzdiže protiv svega što ljudi nazivaju Bogom ili drže za sveto, tako da sjedne u Božji hram pokazujući sebe da je Bog.” (2. Solunjanima 2,3.4)

Riječi “prije ne dode” nema u izvorniku. Razlog dodavanja je u tome što je Pavlova složena rečenica (redci 3 i 4 u grčkom su tekstu jedna rečenica) ujedno i nepotpuna. Subjekt i glagol su dodani zato što se bez njih rečenica ne bi mogla razumjeti.

Pavao kaže da dan Gospodnji neće doći dok se najprije ne odigraju određeni događaji. Prije svršetka će nastati pobuna (grčki *apostasía*), u kojoj će se pokazati “Čovjek grijeha” koji se protivi Bogu i pokušava na kraju zauzeti Božje mjesto na prijestolju svemira. Svršetak neće doći sve dok taj veliki otpad ne postane javan. Budući da je

Čovjek grijeha "otkriven", očigledno je da on djeluje iza kulisa, ali će se u događajima biti prisiljen izložiti javnosti.

I sâm Isus je napomenuo da će se s približavanjem svršetka umnožiti bezakonje (Matej 24,12). *Međutim, Isus svoj naglasak stavlja na veliki krešendo Evandelja koje će se propovijedati po svijetu neposredno prije svršetka (redak 14). Pavao, pak, posebno naglašava rastuću plimu zla označenu pojavom "Bezbožnika" prije svršetka* (2. Solunjanima 2,3.4.8-12). U 1. Timoteju 3,1-5 u širim su pojedinostima opisani elementi koji će obilježiti taj otpad.

Tko je taj "Čovjek grijeha"? Pavao ga pobliže ne određuje, ali nas brojne karakteristike nabrojene u 2. Solunjanima 2,4 podsjećaju na Sotonu. "Bezbožnik" se protivi, on je neprijatelj (Zaharija 3,1.2; 1. Timoteju 5,14.15), "opadač braće". On se predstavlja kao Bog i pokušava zauzeti Božje mjesto na Njegovom prijestolju (Izaija 14; Ezekiel 28). Svi upravo spomenuti paralelni tekstovi rabe jezik sličan Pavlovom, govoreći o Sotoninom djelovanju na Zemlji ponekad preko predstavnika, kao što su kraljevi Tira i Babilona.

S druge strane, jezik teksta iz 2. Solunjanima 2,4 podsjeća nas i na tekstove iz Daniela 8,9-12.23-25 i 11,31-39, u kojima je sila maloga roga prikazana izrazima koji su više ljudski nego nadnaravni. Slično malome rogu, Pavlov "Bezbožnik" pokušava vladati Božjom crkvom, središtem duhovne vlasti na Zemlji (1. Korinćanima 3,16.17; 2. Korinćanima 6,16). Tako bi se opis iz 4. retka mogao podjednako uspješno primijeniti i na Sotoninog predstavnika (predstavnik) ili na samog Sotonu.

Bez obzira na to tko je Čovjek grijeha, stalna uporaba sadašnjeg vremena u izvorniku ("koji se protivi i uzdiže") pokazuje da je Pavao smatrao da on već djeluje u njegovom vremenu (2. Solunjanima 2,4.7). Sadašnje vrijeme u

grčkom jeziku ističe stalnu aktivnost “Bezbožnika”. “Bezbožnik” se *neprekidno* protivi, uzdiže i predstavlja kao Bog, i pokušava se ustoličiti u Njegovoj crkvi. Za Pavla djelovanje “Bezbožnika” ne može se ograničiti na određeni vremenski trenutak ili razdoblje. “*Bezbožnik je ili sâm Sotona ili niz ljudskih oruđa koja tijekom povijesti djeluju u prilog Sotoni*”. Identitet “Bezbožnika” ne može se utvrditi samo na temelju 3. i 4. retka.

Pavao zatim predstavlja sljedeću ličnost u drami svršetka, silu koja zadržava ili ličnost koja sprečava da se otkrije “Bezbožnik”. “Znate što ga sada zadržava da se ne pojavi nego tek u svoje vrijeme. Bez sumnje, tajna bezakonja već očituje svoju silu; samo neka bude uklonjen onaj koji ga dosad zadržava.” (redci 6 i 7)

I ovom bismo prilikom voljeli znati ono što su znali Pavlovi prvi čitatelji. On nam čak manje govori o “onome koji zadržava” nego o Čovjeku grijeha. Međutim, znamo da “onaj koji zadržava” već djeluje u Pavlovo vrijeme. Bezakonje zahvaljujući njemu djeluje kao “tajna bezakonja” i još nije otkriveno javnosti. “Onaj koji zadržava” jest sila koja podupire zakon (zadržava bezakonje) i nalazi se na božanskom vremenskom zadatku (neprekidno obavlja svoj posao sve do određenog vremena – redak 7). “Onaj koji zadržava” otkrivanje bezakonja, u određenom smislu zadržava i sâm svršetak. “Onaj koji zadržava” ujedno je i osoban i neosoban. Solunjani znaju “što zadržava” (redak 6) i *tko* je “onaj koji dosad zadržava”. “Onaj koji zadržava” više je od same osobe; on je ujedno i sila (kao što je i “Bezbožnik”, usporedi retke 3 i 7).

“Onaj koji zadržava” ne samo što je dovoljno moćan da zadrži otkrivanje Sotone ili njegovog pomoćnika, nego izgleda da nastavlja svoju ulogu sve do pred sâm svršetak (redak 8). Bezbožnik biva uništen gotovo čim se pojavi. Tako, prema grčkom tekstu u retku 7, nije jasno je li “onaj

koji zadržava” “uklonjen” (vjerojatno od strane više sile kao što je Bog) ili ima vlast da “ukloni sâm sebe” (gramatika je tu dvosmislena).

Tko je “onaj koji zadržava” i kakvom se moći ili silom koristi za zadržavanje? Nagovještaj o tome kako bi Pavao mogao odgovoriti na to pitanje nalazimo u redcima 9-12: “Dolazak Bezbožnika bit će, dakako, uz suradnju sotone, popraćen svakovrsnim silnim djelima, varavim čudesnim znakovima i svakovrsnim pokvarenim zavodenjem, namijenjenim onima koji propadaju za kaznu što nisu prihvatili ljubav prema istini da bi se tako spasili. Zato im Bog šalje djelotvornu zabludu da vjeruju laži, da budu osuđeni svi koji nisu vjerovali u istinu, već pristali uz nepravednost.”

Dva elementa u ovom tekstu neposredno se odnose na identitet “onoga koji zadržava”. Prvo, *Bog nesumnjivo drži u svojoj vlasti zbivanja u ljudskoj povijesti*. On drži u svojoj vlasti i točno vrijeme prijevara na svršetku (redak 11)! U izvornom jeziku postoji zadivljujuća paralela koja se u prijevodu lako može izgubiti. “Bebožnik” u 9. retku djeluje “uz suradnju sotone”. Ta “suradnja sotone” (*energeian tou satana*) ima svoju paralelu u 11. retku u “djelotvornoj laži” (*energeian planes* – “činjenje prijevara”) koju Bog šalje. Pavao prikazuje Boga koji do te mjere drži sve u svojoj vlasti da na svršetku čak “šalje” “suradnju sotone”. *U konačnom smislu jedino Bog može zadržati Sotonu i jedino Bog može zadržati drugi dolazak.*

Drugo, u spomenutom tekstu također je jasno vidljivo da *velika prijevara na svršetku dolazi u kontekstu dostupnosti Evanđelja u cijelom svijetu*. Tekst iz Mateja 24,14 tvrdi: “Ova Radosna vijest o Kraljevstvu propovijedat će se po svemu svijetu, svim narodima za svjedočanstvo, i tada će doći svršetak.” Pavao razrađuje tu tvrdnju. Oni ma koji “propadaju” u prijevari, to se događa zato što “nisu

prihvatili ljubav prema istini da bi se tako spasili” (2. Solunjanima 2,10). Bog neće poslati prijevaru na svijet dok svima ne bude pružena prilika da čuju i prime Evanđelje i budu spašeni. Sve dok se Evanđelje ne bude propovijedalo po cijelom svijetu, ne može nastati globalni otpad od Evanđelja. Prema tome, propovijedanje Evanđelja u velikoj mjeri ubrzava krizu na svršetku. Oni koji odbace Evanđelje pripremljeni su da vjeruju u laž, njegovu lažnu verziju.

Otkrivanje bezakonja biva zadržano zato što Evanđelje još nije razriješilo sporna pitanja na takav način da svatko tko živi na Zemlji može donijeti svjesnu odluku za ili protiv Krista. Upravo Evanđelje razotkriva Sotonu i pokazuje njegov pravi identitet. *Upravo Evanđelje skida njegovu masku i ukazuje na bezvrijednost bilo kojeg načina života kojem Krist nije središte. Prema tome, jasno izlaganje Evanđelja ubrzava veliku Sotoninu reakciju u vrijeme svršetka. Oni koji odbace Evanđelje u svoj njegovoj jasnoći, rado će prihvatiti prijevaru [lažno evanđelje].*

Tko je “onaj koji zadržava”? Zaključili bismo da je to sâm Bog. Sotonu može zadržati samo Bog. Jedino Bog može zadržati drugi dolazak. Jedino Bog zna točno vrijeme svršetka (Matej 24,36). Jedino Bog može tako da voditi događaje da u vrijeme svršetka u cijelom svijetu istakne Evanđelje u prvi plan. U to vrijeme okolnosti će biti takve da će Bog dopustiti Sotoni da iznese svoju posljednju i najveću prijevaru svijetu koji je svjesno odbacio Krista. Ova pitanja će biti detaljnije razrađena u kasnijim poglavljima o Otkrivenju.

Tko je, prema tome, “Bezbožnik”? Budući da je taj “Bezbožnik” postojao u Pavlovo vrijeme i postoji sve do svršetka, nesumnjivo je da nadmašuje bilo koje ljudsko biće. U konačnom i izuzetno osobnom smislu, “Bezbožnik” bi

se mogao odnositi jedino na samog Sotonu. Ali baš kao što je “onaj koji zadržava” istodobno i osoban i neosoban, to se može primijeniti i na “Bezbožnika”. S jedne strane, on je “Čovjek grijeha” (2. Solunjanima 2,3) i “Bezbožnik” (redak 8). S druge strane, njegovo djelovanje opisuje se kao “tajna [tajna sila] (srednji rod u grčkom jeziku) bezakonja” (redak7) – sila koja pokreće one koji se protive Božjem zakonu.

Paralele između 2. Solunjanima 2,4 i malog roga iz Daniela (Daniel 8,9-12.23-25; 11,31-39) podsjećaju nas da je Sotona svjetovne i vjerske vlasti ovoga svijeta oduvijek koristio za izvršavanje svojeg plana bezakonja. *Tijekom svih vjekova svjetovni i vjerski Rim djelovali su pod plaštem istinske službe Bogu, istodobno se suprotstavljajući djelu Evanđelja na Zemlji. Te lažne verzije novozavjetnog Evanđelja nikada nisu bile u potpunosti javno raskrinkane.* Međutim, dolazi dan kada će oni koji i propovijedaju Evanđelje i žive u skladu s njim potpuno razotkriti neprijatelja. On će biti prisiljen izići iz svoje udobne anonimnosti. Svršetak povijesti Zemlje smatrat će, dakle, vremenom kada treba provesti svoje očajničke mjere (usporedi Otkrivenje 12,12).

Sotoninu veliku obmanu na svršetku Ellen White je slikovito opisala u svojoj silnoj knjizi *Velika borba*.

“Kao krunski čin velike drame prijevara, sâm Sotona će se predstavljati kao Krist. Crkva je dugo vremena javno govorila da na Spasiteljev dolazak gleda kao na konačno ispunjenje svojih nada. Međutim, veliki varalica stvorit će privid da je Krist došao. Sotona će se u različitim krajevima svijeta pojavljivati među ljudima kao veličanstveno biće zasljepljujućeg sjaja i podsjećati na opis Božjeg Sina koji je Ivan dao u Otkrivenju (1,13-15).” (str. 624)

“Jedino oni koji su marljivo proučavali Pisma i koji su *primili 'ljubav istine'* bit će zaštićeni od *silne prijevara*

koja zarobljava svijet.” (str. 625)²⁵

U toj velikoj posljednjoj prijevari Sotona se nada da će konačno ostvariti svoje navodno pravo na božanski status – da sjedne u crkvi Božjoj i da sebe proglasi Bogom, što je oduvijek pokušavao učiniti (2. Solunjanima 2,4). U Otkrivenju ova velika posljednja obmana razrađuje se do najsitnijih pojedinosti, i tom se prilikom koriste iste riječi kao u 2. Solunjanima 2 (izvorni tekst) u opisivanju njezinog utjecaja na svijet. Ako uklopimo izjave tri velika novozavjetna svjedoka o svršetku – Isusa, Pavla i Ivana – dobit ćemo izoštrenu osnovnu sliku.

U čemu se sastojala Pavlova poruka Solunjanima? Ne plašite se, nemojte biti uzdrmani ili prevareni porukama koje kažu da je svršetak na samom pragu ili da je već nastupio (redci 1-3). Takve poruke su neprikladne sve do vremena dok Evangelje i veliki dolazak “Bezbožnika” ne postanu dobro poznati cijelome svijetu (redci 3-12). U međuvremenu *ključnu vrijednost neće imati kvaliteta nećijih kalkulacija u vezi s drugim dolaskom, nego razvijanje ljubavi prema istini* (redak 10).

²⁵ Ti citati iz pera Ellen White pokreću pitanje o tome kako uspostaviti vezu između teksta u ovom poglavlju i mnogih primjera u kojima ona spominje ovaj ili onaj aspekt teksta u 2. Solunjanima 2,1-12. Iako namjera ove knjige nije da temeljito istraži njezina videnja o svršetku, ipak sam se potrudio pročitati sve komentare koje je ona napisala o spomenutom tekstu i zaključio da je njen stav u cjelini u skladu s izlaganjem ovog poglavlja.

Sažeto rečeno, Ellen White izraze “Čovjek grijeha” i “tajna bezakonja” uglavnom primjenjuje na dugi razvoj i povijest papinstva tijekom cijele kršćanske ere. Dok pojmove iz 2. Solunjanima 2,4 ona povremeno primjenjuje na Sotonu, materijal o pojavi “Bezbožnika” u redcima 8-10 ona redovno primjenjuje na Sotonino oponašanje Krista pred sâm svršetak.

U tom tekstu Pavao izlaže *tri središnja procesa* tijekom kršćanske povijesti. Prvo, tu je *vrijeme "zadržavanja"*, kada se Evanđelje propovijeda a Sotona radi iza kulisa kao "tajna sila bezakonja", kako bi ostvario svoje namjere. Sotona primjenjuje tehniku prikrivenog djelovanja i u samoj crkvi, ne bi li spriječio da Evanđelje uništi njegovo uporište kod ljudi. To vrijeme zadržavanja već je bilo počelo u Pavlovo vrijeme i traje sve do posljednjeg vremena.

Drugi važan proces nastaje kada *Evanđelje dođe u prvi plan i kad se razotkrije Sotonino tajno djelovanje*. Propovijedanje Evanđelja po svijetu prisiljava Sotonu da izide na otvoren prostor i radi pri zaslepljujućoj svjetlosti, kako bi očuvao vlast nad vidljivom generacijom koja se prvi put u potpunosti sukobila s Evanđeljem. Cjelovit karakter ove velike prijevare bit će detaljnije obrađen u 10. poglavlju ove knjige.

Završni događaj tijekom kršćanske povijesti *veliki je eshatološki obračun između Krista i Sotone*. Taj obračun je u Otkrivenju dobio ime harmagedonska bitka (tema 12. poglavlja). Međutim, Pavao nikoga ne ostavlja u neizvjesnosti što se tiče ishoda velikog obračuna na svršetku vremena. Sjaj Isusovog dolaska potpuno uništava "Bezbožnika" (2. Solunjanima 2,8; usporedi 2. Solunjanima 1,5-10).

Ta tri glavna procesa tijekom kršćanske povijesti prikazana su u sljedećoj shemi. Iako su prikazani u ravnopravnim dijelovima, prvi, u svakom slučaju, obuhvaća najveći dio kršćanske povijesti (stranica 134.).

ŠTO BIBLIJA KAŽE O VREMENU SVRŠETKA

TAJNA	OTKRIVENJE	UNIŠTENJE
Vrijeme zadržavanja	Zadržavanje uklonjeno	Kristov dolazak
Tajna sila bezakonja	Velika prijevara/ obmana	Bezbožnik i sljedbenici ginu
Propovijedanje Evandjelja	Vrhunac propovijedanja Evandjelja	Obranjeni oni koji ljube istinu

Otrežnjavajući dio svega ovoga jest podatak da “Bezbožnik” neće uništiti sâm sebe. Svatko koga uspije prevariti propast će s njim zato što se nije “pokoravao Radosnoj vijesti” (2. Solunjanima 1,8; usporedi 2. Solunjanima 2,10). *Ono što ima presudno značenje dok se približavamo svršetku nije dokle smo stigli u izračunavanju kada i kako će točno doći to otkrivenje, nego jesmo li primili i dijelili s drugima vijest o raspetom i uskrsлом Spasitelju.* Jesu li Krist i Njegova istina postali ljubav našeg života (2. Solunjanima 2,10)? To je ključno pitanje. Obračun će možda biti i globalnih razmjera, ali izbor je i dalje osoban. Odluka je vaša i moja.

Četvrti dio

Otkrivenje i svršetak

Uvod u Otkrivenje od 12. do 22. poglavlja

Glavni problem u proučavanju Otkrivenja jest shvatiti kako se to fantastično složeno prepletanje viđenja, simbola i ideja uklapa u suvislu strukturu. Za razliku od uobičajenih proznih tekstova u kojima se od početka do kraja prirodno nižu misli, Ivanovo Otkrivenje žestoko oscilira između dobra i zla, između hvalospjeva i straha, viđenja i dijaloga i pjesme. Prema tome, bilo bi nesumnjivo korisno kada bi autor dao nekoliko korisnih napomena o tome kako uklopiti različite dijelove knjige u jedinstvenu cjelinu.

U većini knjiga tekstualni materijal počinje uvodom i završava zaključkom. Ti prijelazni odlomci pomažu čitatelju da razumije autorovu namjeru u odnosu na iznesenu građu. Jedan od razloga što se tumači Otkrivenja ponekad prevare, nalazi se u tome što autor nije poštovao uobičajeni način pisanja knjiga. Umjesto da uz pomoć zaključka i uvoda omeđi različite dijelove knjige, autor je svoje uvodne sažetke utkao u prethodne dijelove knjige, obično u nekoj kulminirajućoj točki.

Dok, primjerice, patnja duša koje se nalaze pod oltarom u Otkrivenju 6,9-11 čini naglašenu kulminaciju u dijelu o ratu, gladi i pomoru koje donose četiri jahača na konjima (redci 1-8), odgovor na vapaj "dokle, Gospodaru" sačekat će zla koja nastaju posredovanjem sedam truba

(usporedi Otkrivenje 8,3-5.13). Na sličan način, dok vijest trećeg anđela (Otkrivenje 14,9-12) donosi kulminaciju Božjeg odgovora na napad zmaja i njegovih saveznika, jezik trećeg anđela ujedno ukazuje na tekst u Otkrivenju 15,1, uvod u zla koja donose čaše. Otkrivenje 21,1-8 u isto vrijeme opisuje kraj milenija (Otkrivenje 20) i uvodi u podrobni opis Novog Jeruzalema. Posebno zadivljujući primjer Ivanovog spisateljskog umijeća jest suptilnost kojom njegov tekst u Otkrivenju 3,21 priprema teren za videnje o sedam pečata (Otkrivenje 5,1-8).²⁶

U Otkrivenju, prema tome, tekstovi na sjecištu dvaju videnja gledaju istodobno i unaprijed i unatrag. Isti tekst zaključuje jedno i uvodi u sljedeće videnje. *Prema tome, ključ za tumačenje većine dijelova Otkrivenja utkan je u neki raniji dio teksta. To načelo nam je važno, jer nam olakšava lociranje i strukturiranje dijela Otkrivenja koji se najizravnije bavi svršetkom.*

Ključni tekst nalazimo u sredini knjige: "Narodi su proveli svoju srdžbu, ali dode tvoja srdžba i vrijeme kad treba suditi mrtve, dati nagrade tvojim slugama, prorocima i svetima i onima koji se boje tvoga imena, malima i velikima, i uništiti one koji kvare zemlju!" (Otkrivenje 11,18)

Taj tekst sadrži pet osnovnih iskaza. Sedma truba dovodi se u vezu s vremenom kad (1) su narodi gnjevni, (2) kad je došao Božji gnjev, (3) kad se mrtvima sudi, (4) kad se daje nagrada svetima i (5) kad bivaju pogubljeni oni koji uništavaju Zemlju. Tih pet tvrdnji čine pristalu kulminaciju sudova sedam truba kao cjeline.

²⁶ Vidi moju razradu ove točke u radu *Symposium on Revelation*, knjiga 1, u izdanju Franka Holbrooka, Daniel and Revelation Committee Series (Silver Spring, Md.: Biblical Research Institute, 1992.), knjiga 6, str. 201–204.

Za koji se povijesni trenutak vezuje sedma truba? “Nego – u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje kao što on to navijesti slugama svojim prorocima.” (Otkrivenje 10,7 – JB) Prema ovom tekstu, “tajna Božja” se završava neposredno prije oglašavanja sedme trube, takoreći u trenutku kad anđeo uzima zrak da zatrubi.

Izraz “tajna Božja” nije neuobičajen u Novom zavjetu i često se koristi za opisivanje Evandelja (Rimljanima 16,25.26; usporedi Kološanima 1,25-28; Efežanima 6,19). Činjenica da je riječ “oglasiti” (grčki *euangelisen*) uobičajena u Novom zavjetu za propovijedanje Evandelja, navodi na pouzdan zaključak da se u Otkrivenju 10,7 misli na Evandelje. Prema tome, oglašavanje sedme trube označava svršetak vremena milosti za ljude. Završeno je veliko djelo objavljivanja Evandelja svakom plemenu, jeziku, puku i narodu (Otkrivenje 14,6.7). Oglašavanje sedme trube neopozivo pokreće proces kraja vremena.

Ono što je prema mojem saznanju ostalo nezapaženo, jest veza između sedme trube i značajnih prijelaznih tekstova u Otkrivenju 12–22. Tekst u *Otkrivenju 11,18 ne samo što je kulminacija opisa sedam truba, nego i sažeto prikazuje glavne predmete o kojima će se govoriti u drugoj polovini Otkrivenja*. To dolazi odatle što svaki od spomenutih pet glavnih iskaza iz Otkrivenja 11,18 nalazi svoj pandan na ključnoj prekretnici u drugoj polovini knjige. Obratite pozornost na sljedeću shemu (stranica 140.).

VEZA IZMEĐU TEKSTA U OTKRIVENJU 11,18 I OSTATKA KNJIGE

Otkrivenje 11,18	Otkrivenje 12–22
“narodi su provodili svoju srdžbu”	“Zmaj obuzet gnjevom” (12,17; usporedi 13 i 14 poglavlje)
“dode tvoja srdžba”	“srdžba Božja” (15,1; usporedi poglavlja 15–18)
“vrijeme kad treba suditi mrtve”	“mrtvaci su suđeni” (20,12; usporedi 21. i 22. poglavlje)
“dati nagrade”	“sa sobom nosim plaću” (22,12; usporedi 21. i 22. poglavlje)
“uništiti one koji kvare zemlju”	“pokvari zemlju” (19,2; usporedi 19. poglavlje)

Rečenica “narodi su provodili svoju srdžbu” ima svoju paralelu u gnjevu zmaja protiv žene u Otkrivenju 12,17. Izraz “dode tvoja srdžba” nalazi svoj pandan u Božjih sedam čaša gnjeva u Otkrivenju 15,1. “Vrijeme kad treba suditi mrtve” ima svoju paralelu u sudu pred velikim bijelim prijestoljem u Otkrivenju 20,11-15. Vrijeme davanja plaće ponovno se spominje u Otkrivenju 22,1.12, u kontekstu Isusovog obećanja da će doći brzo. Suprotnost toj nagradi, pogubljenje onih koji “kvare” Zemlju, odzvanja u jeziku teksta u Otkrivenju 19,2.

Te paralele nisu slučajnost. Svaki od spomenutih tekstova sažima osnovnu misao određenog dijela knjige. Oni, prema tome, zajednički čine opširni pregled dijela Otkrivenja 12–22. Gnjev zmaja protiv žene u Otkrivenju 12,17 donosi sažetak 13. poglavlja. Njegov strašni rat protiv ženinog potomstva vode zvijer koja izlazi iz mora

(Otkrivenje 13,1-10) i zvijer koja izlazi iz zemlje (redci 11-18). S druge strane, karakter i vijest ženinog potomstva (Otkrivenje 12,17) nalaze se u središtu sadržaja 14. poglavlja (redci 1-12). Prema tome, tekst u Otkrivenju 12,17 unaprijed donosi sažetak onog što se događa u 13. i 14. poglavlju.

Spominjanje Božjeg srdžbe u Otkrivenju 15,1 (usporedi Otkrivenje 14,10) najavljuje zla koja donose čaše, kao sredstvo kojim se “dovršuje srdžba Božja”. Iako je sedmom trubom prikazano “treće zlo” (Otkrivenje 11,14), ono nije ni približno tako strašno kao prva dva zla (Otkrivenje 8,13 – 9, 21). To je zato što je punina opisa trećeg zla ostavljena za zla koja donose čaše u 16. poglavlju. Budući da tekst u Otkrivenju 17,1.18 pokazuje da je 17. i 18. poglavlje povezano s događajima iz zala koja donose čaše, cijeli blok teksta od 15. do 18. poglavlja sažet je u kratkom iskazu: “Dode tvoja srdžba” (Otkrivenje 11,18). Spomenuti blok teksta od 15. do 18. poglavlja opisuje Božji odgovor na srdžbu narodâ, simbolički prikazanu aktivnošću zmaja i njegovih saveznika u Otkrivenju 13 (usporedi Otkrivenje 16,13.14).

“Vrijeme kad treba suditi mrtve” (Otkrivenje 11,18) upućuje čitatelja na kontekst teme o mileniju u 20. poglavlju. “Vrijeme kad treba dati nagrade svetima” podsjeća na cijeli kontekst odlomka o Novom Jeruzalemu u 21. i 22. poglavlju. Epilog pogubljenja onih “koji kvare zemlju” nalazimo u 19. poglavlju.

Prema tome, tekst u Otkrivenju 11,18 nije samo kulminacija dijela o sedam truba, nego nudi i sažetak/smjer kojim će krenuti preostali dio knjige. On postaje stožer oko kojeg su strukturirane dvije polovine knjige Otkrivenje. *Tekst u Otkrivenju 11,18 priopćava nam da je primarni glasak druge polovine Otkrivenja na svršetku. Prema tome, završna poglavlja ove knjige o svršetku koncen-*

trirana su oko viđenja svršetka koje nalazimo u drugoj polovini knjige.

Sljedeća dva poglavlja naše knjige bave se ratom zmaja protiv ostatka, što počinje tekstem u Otkrivenju 12,17 i istražuju neka od krupnih pitanja koja se pojavljuju u 13. i 14. poglavlju. Posljednja dva poglavlja usredotočuju se na Božji odgovor na rat zmaja, viđen u snažnom završetku velike posljednje bitke u povijesti Zemlje, harmagedonske bitke (Otkrivenje 15–18). Završna poglavlja ove knjige usmjeravaju se na odlomke A i B u sljedećem pregledu dijela Otkrivenja od 12. do 22. poglavlja:

- A. Srdžba narodâ (poglavlja 12 do 14)
 - 1. Zmaj vodi rat (poglavlje 13)
 - 2. Odgovor ostatka (poglavlje 14)
- B. Božja srdžba (poglavlja 15 do 18)
 - 1. Sedam zala koja donose čaše (poglavlja 15 i 16)
 - 2. Razrada teme šestog zla (poglavlje 17)
 - 3. Razrada teksta 17. poglavlja (poglavlje 18)
- C. Uništenje onih koji “kvare zemlju” (poglavlje 19)
- D. Milenij (poglavlje 20)
- E. Nova Zemlja (poglavlja 21 i 22)

Nije uvijek onako kako izgleda

Kao što smo vidjeli, Otkrivenje slika završne događaje pred svršetak u kontekstu gnjevnih narodâ koji pokušavaju uništiti Božje djelo na Zemlji. To reagiranje naroda središnja je točka Otkrivenja 13 i 14. Osnovnu misao tih poglavlja unaprijed sažima tekst u Otkrivenju 12,17, jedan od najvažnijih tekstova u Ivanovoj knjizi. Ovaj redak na najkraći mogući način predstavlja glavne sudionike i glavne elemente posljednje krize. “Tada, obuzet gnjevom protiv Žene, Zmaj ode da vodi rat protiv ostalih iz njezina potomstva, protiv onih koji vrše Božje zapovijedi i čuvaju Isusovo svjedočanstvo.”

Tekst u Otkrivenju 12,17 predstavlja dva ključna sudionika završnog sukoba na kraju zemaljske povijesti – zmaja i ostatak ženinog potomstva. Rat koji je zmaj poveo protiv ostatka opisan je u Otkrivenju 13, dok je odgovor ostatka na napad zmaja detaljno opisan u 14. poglavlju.

Kada govorimo o napadu zmaja na ostatak, neobično je što je “ode” da vodi rat. Kada se s nekim hoćete sukobiti, normalno je da idete ravno prema njemu i udarate ga. Jesam li u pravu? Kada netko “ode”, dobiva etiketu kuka-vice, nekoga tko bježi od sukoba. Međutim, zmaj ima razlog da ode. Pomnim čitanjem 12. poglavlja vidjet ćete da je on tijekom cijele povijesti ratovao s Božjim narodom, ali bez uspjeha. I kako se svršetak približava, on odlazi da

sakupi svu raspoloživu pomoć. On u 13. poglavlju poziva čudovište iz mora (zvijer koja izlazi iz mora) i čudovište (zvijer koja izlazi iz zemlje). Nazovimo ih “morskom zvijeri” i “zemaljskom zvijeri”. One su na svršetku zemaljske povijesti saveznice zmaja.

U Otkrivenju se često rabi broj 3 kada je riječ o Božanstvu (vidi, primjerice, Otkrivenje 1,4.5). Pravo Trojstvo je pravo središte knjige. Međutim, u 13. poglavlju nalazimo lažno trojstvo – zmaj, morsku zvijer i zemaljsku zvijer.

Oponašanje ide do najsitnijih detalja. Prije svega, izgleda da *zmaj oponaša Boga Oca*. On je izvan svake sumnje vođa skupine, on ih saziva i izdaje im naredbe (Otkrivenje 12,17; 13,1.2).

Morska zvijer je nesumnjiva imitacija Isusa Krista, druge Osobe Božanstva. Ona ima deset rogova i sedam glava (Otkrivenje 13,1). Međutim, kako god čudno izgledala, morska zvijer nije jedina u Otkrivenju koja ima deset rogova i sedam glava. U 12. poglavlju i zmaj ima sedam glava i deset rogova (redak 3).

Zmaj i morska zvijer liče jedna na drugu! Kršćanin koji čita Otkrivenje sjetit će se teksta u Ivanu 14,9: “Tko je vidio mene, vidio je i Oca.” Morska zvijer iz Otkrivenja 13 njeguje isti oblik odnosa sa zmajem kakav je Isus imao sa svojim Ocem.

Postoje i druge paralele. U 2. retku zmaj daje morskoj zvijeri “svoju moć, svoje prijestolje i veliku vlast”. To nas podsjeća na Mateja 28,18, kada Isus kaže: “Dana mi je sva vlast, nebeska i zemaljska.” Tko mu je dao tu vlast? Njegov Otac. Baš kao što je Isus primio vlast od Oca, i morska zvijer prima vlast od zmaja. Između ostalog, morska zvijer, kao i Krist, doživljava smrt i uskrsnuće (13,3) i oponaša Kristove tri i po godine službe (42 mjeseca – redak 5). Dakle, nesumnjiva je namjera da morska zvijer bude imitacija Isusa Krista.

Prema ovoj logici, bilo bi teško izbjeći zaključak da će *zemaljska zvijer biti imitacija Svetoga Duha*. Prije svega, ta zvijer ima dva roga kao janje (redak 11). Dvadeset osam puta u Otkrivenju riječ “janje” odnosi se na Krista. Ovo je jedino mjesto u knjizi gdje se ta riječ odnosi na nekog drugog. Zemeljska zvijer djeluje “kao janje”.

Odnos između zemaljske zvijeri i morske zvijeri podsjeća na ono što je u Evandelju po Ivanu Isus rekao o Svetome Duhu: “Ja ću moliti Oca, i dat će vam drugog Branitelja.” (Ivan 14,16) U gornjoj sobi, uoči svojeg raspeća, Isus je svojim učenicima obećao “drugog Branitelja” (Ivan 13–16).

Učenici su bili potišteni zbog Isusovih riječi da će otići na mjesto kamo oni ne mogu doći (Ivan 13,33.36-38; 14,1-3). Međutim, On obećava da će im poslati “drugog Branitelja” koji ih nikada neće ostaviti (Ivan 14,15.16).

Sveti Duh, dakle, nije “Branitelj”, jer *Branitelj* je Krist. Ali Sveti Duh je *drugi* Branitelj – kao Krist. On zauzima Kristovo mjesto u mislima Njegovih učenika, čime im je omogućeno da prebrode Njegovu odsutnost. Sveti Duh tješi i savjetuje onako kako je to činio Krist dok je bio na Zemlji. Kao što je Sveti Duh Njegovim učenicima kao Krist, tako je i zemaljska zvijer (imitacija Svetoga Duha) – kao Janje (Otkrivenje 13,11).

Zemeljska zvijer zastupa interese morske zvijeri (redci 12.14.15), baš kao što Sveti Duh ne govori “od sebe”, nego proslavlja Isusa (Ivan 16,13.14). Uloga Svetoga Duha jest da uzdiže Krista. Uloga zemaljske zvijeri jest da veliča morsku zvijer, imitaciju Krista. Kao što je najveće djelo Svetoga Duha bilo da spusti vatru s neba (Djela 2), tako je najveće djelo zemaljske zvijeri da spusti vatru s neba na Zemlju u velikom lažnom djelu Svetoga Duha. “Ona čini velika čudesa, tako da i vatru s neba spušta na zemlju naočigled ljudi.” (Otkrivenje 13,13)

Na kraju zemaljska zvijer demonstrira lažnu Pedeseticu [izlijevanje duhova]! S kojom namjerom? Da dokaže svijetu da je lažno Trojstvo zapravo pravi Bog.

Sotonin način djelovanja oduvijek je podrazumijevao dvije vrste pristupa. Na jednoj strani on može djelovati silom, zastrašivanjem i progonstvom, a na drugoj prijevarom i oponašanjem. Iako će na svršetku zastrašivanje i sila igrati određenu ulogu (Otkrivenje 13,15-17; 17,6; 18,20. 24), prijevara i oponašanje zauzimaju središnje mjesto na pozornici. *Zbivanja na kraju neće biti ono što izgleda da jesu. Sotona će silno oponašati pravoga Boga.*

Adventisti su tijekom godina mogli mnogo reći o povijesnim identitetima različitih zvijeri u Otkrivenju 12 i 13. Mnogi aspekti toga tumačenja potvrđeni su i učvršćeni ovdje priloženim izlaganjima. *Međutim, postoji mogućnost da povijesti posvetimo toliko pozornosti da nam promakne književna dinamika biblijskog teksta, na kojoj se mora temeljiti njegova povijesna primjena.* Pojedini adventistički komentatori često s detalja teksta skaču ravno u povijest, a onda međusobno različite povijesne primjene pokušavaju uklopiti u skladnu cjelinu. Radeći tako, oni često gube unutarnju povezanost samog teksta.

Namjera je ove knjige da se drži teksta koliko god je to potrebno da bi se otkrila njegova unutarnja dinamika. Zdrava povijesna primjena može se izvući tek pošto je tekst temeljito shvaćen. Biblijski tekst određuje kostur biblijskog tumačenja povijesti. Prema tome, ja sam se u ovoj knjizi odlučio usredotočiti na tekst, a ne na povijest.

Što još možemo naučiti o naravi ove velike duhovne prijevare na svršetku vremena? “Ona čini velika čudesa, tako da i vatru s neba spušta na zemlju naočigled ljudi, i zavodi stanovnike zemlje čudesima koja su joj dana da ih čini u službi Zvijeri. I učini čudesa velika, i učini da i oganj silazi s neba na zemlju pred ljudima.” (Otkrivenje

nje 13,13.14) Zemaljska zvijer prikazuje silu koja čini velika i zadivljujuća čuda kako bi varala stanovnike Zemlje.

Sličan tekst nalazimo i u Pavlovim poslanicama Solunjanima. Predmet Otkrivenja 13 i 2. Solunjanima 2,1-12 posljednja je prijevara u povijesti Zemlje. Pogledajmo tekst u 2. Solunjanima: "I tada će se pojaviti Bezbožnik koga će Gospodin Isus ubiti dahom svojih usta i uništiti sjajem svoga dolaska. Dolazak Bezbožnika bit će, dakako, uz suradnju sotone, popraćen svakovrsnim silnim djelima, varavim čudesnim znakovima i svakovrsnim pokvarenim zavodenjem, namijenjenim onima koji propadaju." (redci 8-10)

Jezik znakova i čuda radi obmanjivanja podsjeća nas na jezik iz Otkrivenja 13,13.14. Druga Solunjanima ne samo što se bavi istim predmetom kao Otkrivenje 13, nego koristi i isti jezik za opisivanje tog predmeta.

Zapazimo da se riječ "dolazak" pojavljuje dvaput – jednom na kraju 8. retka, a onda na početku 9. retka. U izvornom tekstu riječ koja slijedi nakon pojavljivanja riječi "dolazak" u oba slučaja je *parousia*, koja se u Novome zavjetu često koristi kao tehnički izraz za drugi Isusov dolazak. U izvornom tekstu je potpuno jasno da je osnovni oblik prijevare na svršetku oponašanje drugoga Kristovog dolaska. Dolazak "Bezbožnika" izgleda kao Isusov dolazak. Budući da znamo da "Bezbožnik" biva uništen svjetlošću Isusovog dolaska, odmah nam je jasno i to da imitacija dolazi prije pravog Isusovog dolaska. *Neposredno prije kraja neće postojati samo lažno trojstvo, nego će biti organiziran i lažni Kristov ponovni dolazak.*

Izvjestan broj mojih prijatelja kršćana vjeruje da će se odigrati dva Kristova dolaska. Prvi će biti "tajno uznesenje", a onda će, nakon sedam godina, uslijediti i vidljivi Kristov dolazak. Takav pristup je problematičan zato što u Bibliji ne postoji tekst koji kaže da će biti dva Kristova

dolaska. Jedini način da se stvori takva teorija jest podijeliti tekstove proizvoljno. "Ovaj tekst opisuje tajno uznesenje, a onaj opisuje vidljivi dolazak." Jedini tekst u Bibliji koji opisuje dva dolaska (*parousia*) nalazi se u 2. Solunjanima 2,8.9, ali u ovom slučaju je prvi dolazak (*parousia*) imitacija, smišljena radi prijevare! Evangeličkim kršćanima bit će se posebno teško pravilno postaviti prema toj vrsti prijevare.

Potpuno isti jezik iz 2. Solunjanima 2,9 nalazimo u Dje. 2,22, dijelu izvještaja o izlijevanju Svetoga Duha na Pedeseticu. "Izraelci, čujte ove riječi: Isusa Nazarećanina, čovjeka kojega Bog pred vama potvrdi silnim *djelima, čudesima i znamenjima* koja, kao što znate, po njemu učini među vama."

Zapažate li te tri riječi – "silnim djelima, čudesima i znamenjima"? Što znače te riječi u Djelima 2,22? Što su i sami židovski vođe znali o Isusu? Oni su znali za silna djela, čudesa i znamenja koja je On činio tijekom svoje zemaljske službe. Stoga je izraz "silna djela, čudesa i znamenja" bio način za brzo opisivanje Isusove zemaljske službe. Identične riječi odnose se na sotonsku prijevaru u 2. Solunjanima 2,9, čime nam se, dakle, skreće pozornost da *neće biti oponašan samo Isusov dolazak, nego i Njegova zemaljska služba*.

Počinja li vam ovo zvučati pretjerano ozbiljno? Možete li zamisliti da jednoga dana uključite televiziju i ugledate lice koje će vas nagnati da se zapitate: "Gdje sam ranije vidio ovo lice?" Iznenada kao da vam je nešto sinulo: lice vas podsjeća na slike koje prikazuju Isusa u kršćanskoj literaturi. Čujete blag, melodičan glas koji nježno ukorava svijet zbog etničkih i plemenskih napetosti u Bosni, Somaliji, na Srednjem istoku i u gradovima Sjeverne Amerike, a onda nastavlja: "Ako me želite slijediti, udružite se. Zajednički ćemo moći uspostaviti svijet kakav sam ja

oduvijek planirao. Možemo imati Nebo već ovdje na Zemlji ako me budete slušali.”

Kada vam poznanici i prijatelji pristupe i uzbuđeno kažu: “Zar nije sjajno što je Isus ponovno došao?”, što ćete reći? Međutim, događaji će postati i ozbiljniji od toga. “Jer će se pojaviti lažne mesije i lažni proroci te će činiti *to-like čudesne znakove da bi zaveli*, kad bi bilo moguće, i same izabranike.” (Matej 24,24)

Zapazimo da ovaj tekst koristi isti jezik kao u 2. Solunjanima 2 i Otkrivenju 13: “znakove i čudesa da bi prevarili”. Dvadeset četvrto poglavlje Evanđelja po Mateju bavi se istim predmetom kojim se bave i ti raniji tekstovi, velikom prijevarom na svršetku. Uloga je tog teksta da naglasi da će *prijevara na svršetku biti tako silna i neodoljiva da će čak i Božji vjerni narod time biti uzdrman*.

Ono što mene uzbuđuje dok proučavam Novi zavjet jest zajednička nit u svim novozavjetnim tekstovima koji se odnose na svršetak. Jezik teksta o lažnim znakovima i čudima iz Mateja 24 podsjeća nas na 2. Solunjanima 2 i Otkrivenje 13. Jezik teksta o lažnim mesijama i lažnim prorocima podsjeća nas i na morsku zvijer i na zemaljsku zvijer. Sve te veze, opet, upućuju nas na posljednji tekst koji raspravlja o velikoj prijevari na svršetku. “Uto opazih gdje iz usta *Zmaja*, iz usta *Zvijeri* i iz usta *lažnog Proroka* izlaze tri nečista duha kao žabe.” (Otkrivenje 16,13)

Tko su zmaj, zvijer i lažni prorok? To je lažno trojstvo iz Otkrivenja 13. “Zvijer” se odnosi na morsku zvijer, a “lažni Prorok” na zemaljsku zvijer (vidi također Otkrivenje 19,20). Iz usta svake od tih spodoba izlazi zli duh koji izgleda kao žaba.

“NESVETO” TROJSTVO U OTKRIVENJU

Otkrivenje 13	Otkrivenje 16,13	
zmaj	zmaj	—————→ žaba
morska zvijer	zvijer	—————→ žaba
zemaljska zvijer	lažni prorok	—————→ žaba

Zašto baš žabe? Pozadina teksta u Otkrivenju 16 u potpunosti je utemeljena na zlima kojima je bio pogođen stari Egipat neposredno prije izlaska izraelskog naroda iz te zemlje. Jedno od tih zala bile su žabe koje su se pojavljivale na svim mjestima i na svakom koraku. Ali zašto bi od svih zala kojima je bio pogođen Egipat, baš žabe na ovom mjestu privukle našu pozornost?

Kad je Mojsije prvi put izišao pred faraona, punomoć koju je imao od Boga bila je dokazana time što je njegov brat Aron bacio svoj štap, a ovaj se pretvorio u zmiju (Izlazak 7,8-10). Ako je faraon bio čovjek kakva je većina od nas, možemo pretpostaviti da je skočio čitav metar uvis i, dok su mu se koljena tresla, stao na naslone svojeg prijestolja i viknuo: “Izbacite to odavde!” Međutim, faraonovi vračevi se zbog toga nisu uznemirili. I oni su bacili svoje štapove koji su se također pretvorili u zmiје (Izlazak 7,11.12).

Faraonu je laknulo (redak 13) zato što je i njegova strana raspolagala magijskim silama. Tada su Mojsije i Aron ponovno izišli i u novom čudu pretvorili vode Egipta u krv (redci 14-21). Faraon se naljutio, ali su njegovi vračevi oponašali i to čudo. Faraonu je ponovno laknulo (redak 22 i 23). Poslije toga Mojsije i Aron prizivaju na Egipat zlo sa žabama (Izlazak 8,1-6). I ovom prilikom faraonovi vračevi ponavljaju “majstoriju” (redak 7).

Iako su zla koja su dolazila od Boga uvijek bila uvjerljivija od faraonovih dvorskih vračeva, te različite imitacije služile su faraonu kao izgovor da odbaci pozive koje mu je Bog upućivao. Međutim, ispostavilo se da je zlo sa žabama bilo posljednje koje su faraonovi vračevi uspjeli oponašati (redci 18 i 19). *Žabe su bile posljednja prijevara uoči izlaska iz Egipta. Zbog toga se spominju žabe i u Otkrivenju 16,13. One su znak da se poruka iz Otkrivenja 16 odnosi na posljednju prijevaru u povijesti Zemlje.*

U Otkrivenju 16,14 čitamo da su te žabe “dusi zloduha [demoni]” (JB). Za Grke su “demoni” bili bića moćnija od ljudi, ali slabija od bogova. Demoni su u Novome zavjetu aktivni na strani zla, isto koliko su i Božji anđeli aktivni na strani dobra. Prema tome, spomenute tri žabe su demonske kopije trojice dobrih anđela iz Otkrivenja 14,6-12. Obje skupine anđela imaju zadatak koji se odnosi na cijeli svijet (redak 6; 16,14), tako što jedna trojka poziva svijet da se pokloni Bogu, a druga pokušava stanovnike svijeta okupiti oko služenja nesvetom trojstvu.

“To su dusi zloduha [demoni] što čine znamenja, a pođuše sabrati kraljeve svega svijeta na rat za Dan veliki Boga Svevladara.” (redak 14 – JB)

Tri anđela širom svijeta govore u prilog pravome Bogu, dok druga tri anđela, također širom svijeta, govore u prilog demonskom trojstvu. *Na kraju će to biti Trojstvo protiv trojstva i trojica anđela protiv trojice anđela. Na svršetku vremena pojavljuje se ne samo oponašanje Božanstva, nego i oponašanje Božje vijesti za posljednje vrijeme.*

Mnogi adventisti se osjećaju razmjerno sigurnima u odnosu na prijevaru na svršetku, smatrajući da imaju posebne unutarnje informacije koje će spriječiti prijevaru. Međutim, naše dosadašnje proučavanje u ovom poglavlju

kaže nam da situacija nije tako jednostavna, a bojim se da postaje još nepovoljnija. “Skupiše ih na mjesto koje se hebrejski zove Harmagedon.” (redak 16)

Prije nekoliko godina imao sam ugodnu prednost da istražujem i napišem članak o Harmagedonu za biblijski rječnik *Anchor*. Od mene se očekivalo da proučim sve što je napisano o Harmagedonu i da čitateljima pružim brzi pregled mogućih značenja. U tom poslu došao sam do zaključka da se u svjetlu biblijskih dokaza riječ “Harmagedon” može najbolje razumjeti ako se u obzir uzmu dvije hebrejske riječi koje znače “planina Megido”.

Problem je u tome što nigdje na svijetu nema planine pod imenom Megido. Megido je bio grad na maloj uzvisici na rubu doline Jezrael. Nad prostorom na kojem se nalazio grad Megido uzdizao se lanac planina pod imenom Karmel. Karmel je planina Megido u istom smislu u kojem je Popocatepetl planina Mexico Cityja. Gora Karmel je planina koju je promatrač mogao vidjeti iz svih dijelova grada, iako sâm Megido nije bio u planinskom predjelu.

Takoder je značajan podatak za Otkrivenje da je gora Karmel bila mjesto gdje se odigrao veliki starozavjetni obračun između Ilije i Baalovih proroka (1. o kraljevima 18,16-46). Tom je prigodom Bog uslišao Ilijinu molitvu i spustio vatru s neba na žrtvenik da jednom zbunjenom narodu pokaže tko je stvarno pravi Bog. Spominjanje gore Karmel u Otkrivenju podsjeća na obračun između pravog Boga i jedne starozavjetne imitacije.

Prema Otkrivenju, iskustvo s gore Karmel ponovit će se na svršetku vremena. Još jednom će doći do obračuna između pravog Boga i imitacije koja vodi na stranputicu. Međutim, između Ilijinog obračuna s Baalom i konačnog sudara među rivalima za prijestolje postoji krupna razlika. *Vatra koja silazi s neba na svršetku vremena neće oz-*

načiti identitet pravoga Boga. Naprotiv, poslužit će za davanje potpore lažnom trojstvu. Vatra će, izrazimo se tako, pasti na pogrešan žrtvenik. Vatru s neba na zemlju donijet će lažni Ilija i lažna trojica anđela (Otkrivenje 13,13.14). Svi dokazi ljudskih osjetila govorit će toga dana da je lažno trojstvo zapravo pravi Bog.²⁷

Svjetovni ljudi su već unaprijed pripremljeni za takvu obmanu. Svjetovna osoba nije ateist, nego netko tko ili nema vremena za Boga ili nije svjestan Božje aktivne prisutnosti u svakidašnjem životu. Vjerovanja svjetovnih ljudi koncentriraju se na ono što se može vidjeti, čuti, okusiti, dodirnuti ili omirisati. Međutim, Otkrivenje poručuje da će u završnoj krizi zemaljske povijesti biti prevareni upravo oni koji se oslanjaju na svojih pet osjetila. Bit će to bitka između dva sustava istine – jednog koji će biti znanstveno potvrđen, i drugog koji je potvrđen jedino na osnovi Biblije. “Već sam vam rekao sada, prije nego se dogodi, da vjerujete kad se dogodi.” (Ivan 14,29)

Eto zašto je poruka Otkrivenja toliko važna za današnje vrijeme. Nije sve uvijek onako kako izgleda. Ljudi trebaju znati da će *oni koji se oslanjaju samo na svoja osjetila biti prevareni*. Ljudi trebaju znati da izvan pet osjetila postoji uzvišenija realnost koja se može okusiti u Kristu. Viša realnost vjere opaža se uz pomoć Pisma, dakle, ne može se normalno opažati samo uz pomoć osjetila. Iskustvo na gori Karmel ponovit će se na svršetku u znak potpore lažnom trojstvu. Tom prilikom će vam svi dokazi

²⁷ Tko želi dublje proniknuti u značenje Harmagedona možda će željeti proučiti članak iz 1980. godine autora Williama Sheae u publikaciji *Andrews University Seminary Studies*, u kojem je on veoma opširno i detaljno izložio ovdje iznesen stav. Moj članak o Harmagedonu u *Anchor Bible Dictionary* također može biti zanimljiv čitatelju.

vaših očiju i ušiju sugerirati da niste bili u pravu što ste slijedili Bibliju.

Kako će izgledati eshatološko iskustvo na gori Karmel? Naravno, neću tvrditi da će na doslovnu goru Karmel u Palestini sići doslovna vatra. Velika prijevara bit će neusporедivo lukavija od spomenute. Osim toga, Biblija nije sasvim jasna što se tiče oblika eshatološke prijevare. Međutim, tekst u Mateju 24 nagovještava mogući scenarij. “Ako vam tko tada rekne: ‘Slušaj! Mesija je ovdje ili ondje’ – ne vjerujte, jer će se pojaviti lažne mesije i lažni proroci te će činiti tolike čudesne znakove da bi zaveli, kad bi bilo moguće, i same izabranike. Eto, kazah vam unaprijed! Zato, reknu li vam: ‘Eno ga u pustinji!’ – nemojte izlaziti! *‘Eno ga u tajnim odajama!’* – nemojte vjerovati. Jer će dolazak Sina Čovječjega biti *sličan munji što sijevne na istoku i rasvijetli sve do zapada.*” (redci 23-27)

Ovo je posljednja noćna mora. Budite se iz nemirnog sna koji vam je nekako neobjašnjivo bio poremećen zvukovima teških udara tijekom noći. Provirujete iza zavjese u dnevnoj sobi na ulicu i nesvjesno ustuknete, obuzeti užasom. “Corvetta” iz 1991. godine, crna, sa svjetlučavim naljepnicama na poklopcu preletjela je preko rubnika na drugoj strani ulice, zanjela se preko travnjaka i uništila najveći dio Charlijevih šampionskih petunija, da bi se zatim zabila u zid između njegovog i Homerovog ulaza u garažu. Homer se nalazi vani i razgleda olupinu i štetu na zidu. Nema nikakvog traga od Charlija ili bilo koga od putnika iz corvette, koja je previše razbijena da bi se itko mogao ispetljati iz njezine olupine.

Pogled duž ulice, gore i dolje, pokazuje da je to samo jedna od više takvih nesreća u vašoj četvrti. Kako se oko olupina okuplja sve više i više susjeda, primjećujete s određenom dozom zabrinutosti da među njima nema onih “novorođenih”. Prisjećate se kako je Charlie pričao o taj-

nom “uznesenju” u kojem iščezavaju svi novorođeni kršćani ostavljajući za sobom kaos. Sjećate se kako vam je govorio da pratite na televiziji Jimmyja Swaggarta i Pata Robertsona, ali vi nikako da to učinite.

Sada je situacija drugačija. Uključujete televizor i tražite kanal Kršćanskih komunikacija. U istom trenutku postaje vam jasno da se dogodilo nešto vrlo ozbiljno. Na ekranu je kaos. Ljudi se kreću bez reda, gore-dolje, povremeno se zaustavljaju da međusobno popričaju. Konačno jedan od njih prilazi centralnom pultu za vijesti i drhtavim vas glasom obavještava da se očigledno dogodilo “uznesenje”. Jimmy Swaggart pjeva jednu od svojih najpopularnijih pjesama da bi iznenada, usred pjesme, nestao s ekrana, zajedno sa znatnim brojem svojih vjernika. Pat Robertson nestaje usred propovijedi. (Ovakav događaj unio bi život u mnoge dosadne propovijedi!) Avioni se sudaraju u zraku, a u njima nema ni pilota ni kopilota. Oral Roberts se nalazio u svojoj kuli za molitvu kada je nestao. Cijeli svijet je zastao!

Bi li ovakav događaj privukao vašu pozornost? Biste li se čudili kad bi se ispostavilo da je sve što ste čitali u ovoj knjizi bilo samo jedna velika pogreška? Bi li vam bilo žao što niste proveli malo više vremena u proučavanju Biblije i malo manje vremena u gledanju sapunica i najnovijih kviz-emisija?

Naravno, gornji scenarij je samo ilustracija. Prijevara posljednjeg vremena vjerojatno će biti znatno profinjenija i ozbiljnija od toga, ali se nadam da možete osjetiti silinu dezorijentacije kojom će biti nabijeno eshatološko iskustvo gore Karmel.

Svijet pun ljudi koji se oslanjaju na svojih pet osjetila doživjet će silna djela, čudesa i znamenja, pripremljena da uvjere sve ljude da trebaju prihvatiti imitaciju pravo-ga Boga.

Kakav bi to Bog dopustio tako opasnu prijevaru da zbog nje u strahu drhte čak i pripadnici Njegovog naroda? Odgovor se nalazi u 2. Solunjanima 2,9-12: “Dolazak Bezbožnika bit će, dakako, uz suradnju sotone, popraćen svakovrsnim silnim djelima, varavim čudesnim znakovima i svakovrsnim pokvarenim zavodenjem, namijenjenim onima koji propadaju za kaznu što nisu prihvatili ljubav prema istini da bi se tako spasili.” (redci 9 i 10)

Tko biva prevaren? Ne bilo tko, nego oni koji *ne vole istinu*. “Zato im Bog šalje djelotvornu zabludu da vjeruju laži.” (redak 11)

Ovo su nevjerovatne riječi. Da sam ih ja napisao, nitko mi ne bi vjerovao. Ali one stoje u Bibliji. Bog šalje ljudima prijevaru – Sotonino djelovanje (prema 9. retku) – da bi povjerovali laži. S kakvim se to Bogom ovdje družimo? “Da budu osuđeni svi koji nisu vjerovali u istinu, već pristali uz nepravdu.” (redak 12)

Svrha prijevaru (iz Božje perspektive) jest da jasno odredi na kojoj strani u odnosu na istinu o Bogu stoji svatko živ na Zemlji u vrijeme svršetka. Na Zemlji danas imamo tri klase ljudi. U jednoj skupini su ljudi koji vole istinu i koji neće biti prevareni bez obzira na to što se dogodilo. Druga skupina su ljudi koji mrze istinu. Međutim, oni koji vole istinu i koji je mrze nalaze se u manjini. Treća skupina ljudi je u većini, koji niti vole niti mrze istinu, nisu se htjeli opredijeliti i zato se nalaze na ničijoj zemlji.

Božja namjera u dopuštanju velike prijevaru na svršetku je, prema Pavlu, u sljedećem: “Vrijeme je da napustite ničiju zemlju. Vrijeme je da se opredijelite na jednu ili drugu stranu.” Okolnosti na Zemlji uređene su tako da se odluka mora donijeti bez pogovora. Svi ljudi završavaju na jednoj ili na drugoj strani. Kada dođe kraj, svatko tko živi na Zemlji već će za sobom imati čvrstu odluku o tome voli li istinu ili nepravdu.

Kad bismo ozbiljno shvatili Pavla, Ivana i Mateja što se tiče velike prijevare na svršetku, bi li to nešto promijenilo u našem današnjem načinu života? Vjerujem da bi promijenilo. Prije svega, proučavali bismo Bibliju onako kako je nikada prije nismo proučavali. Naš obvezama ispunjen i iscjepkan način života često nas sprečava da upoznemo Knjigu onoliko koliko bismo mogli. Više se ne bismo zadovoljavali onim kako su nas učili, i osjećali bismo sve jaču potrebu da razumijemo Bibliju za sebe osobno. *Kada se pojavi prijevara, tada neće biti dovoljan podat-tak da smo pročitali tu knjigu. Tada će biti potrebno poznavanje Biblije za sebe osobno.*

Oni koji ozbiljno shvate biblijsku sliku svršetka, isto-dobno će udruživati proučavanje Biblije s molitvom, ka-ko to nikada dotad nisu radili. Ako sam nešto naučio u životu, to je da moram biti vrlo oprezan što se tiče po-vjerenja u vlastita opažanja, čak i kada proučavam Bibliju. Moguće je biblijske tekstove tako povezivati da dokažu gotovo sve što bi netko želio. Kada proučavamo Bibliju, moramo se moliti za duha nepovjerenja u sebe, kako ne bismo ishitreno pomislili da smo svojom sposobnošću zapažanja razumjeli određeni tekst. *Velike prijevare ko-je nam predstoje trebale bi nas poučiti da budemo opre-zni sa svakom "istinom" koja u velikoj mjeri zvuči ona-ko kako mi obično razmišljamo.*

Srećom, radosna je vijest da Biblija opisuje prijevaru na svršetku. Većina suvremenih prijevoda izostavlja važnu pojedinost u svojoj formulaciji teksta u 2. Solunjanima 2,10 [koja je u prijevodu Kršćanske sadašnjosti naglaše-na]: "... propadaju za kaznu što nisu *prihvatili* ljubav prema istini da bi se tako spasili."

Mislim da je to radosna vijest. Kad bih vam rekao: "Bilo bi bolje da zavolite istinu jer ćete u protivnom biti pre-vareni", jako bih vas razočarao. Možda biste zaključili kako

morate “poraditi” na ljubavi prema istini, a što ako bi bilo potrebno dva tjedna, dva mjeseca, ili dvije godine da ste knete bar malo ljubavi prema istini? Što ako u tome uopće ne biste uspjeli?

Međutim, tekst u 2. Solunjanima 2,10 ne poručuje nam takvo što. Tamo stoji da oni koji bivaju prevareni na svršetku vremena odbijaju *primiti* ljubav prema istini. Ljubav prema istini možete dobiti kao dar. Ako ljubav prema istini želite dobiti odmah, možete je dobiti kao dar i to je radosna vijest. *Za svršetak možete već sada biti spremni.* Ne morate znati kada će to biti, zato što već sada možete dobiti ljubav prema istini. Možete se moliti otprilike ovako: “Gospodine, daj mi ljubavi prema istini bez obzira na cijenu.”

To je teška molitva jer ako se tako budete molili, ne samo što ćete primiti ljubav prema istini, nego ćete to i platiti. Ljubav prema istini može vas stajati radnog mjesta, obitelji, ugleda. Ja ne znam kakva bi to bila cijena u vašem životu, ali to nije molitva koju treba uputiti Bogu olako. Međutim, ako se budete tako molili, dobit ćete ono što ste tražili budući da Bog neće dopustiti da takva molitva ostane nezamijećena. I tako, kada primite Božji dar ljubavi prema istini, kada budete posjedovali usrdnu želju da upoznate Boga i tvorite Njegovu volju, možete biti uvjereni da prijevara na svršetku neće imati vlast nad vama.

Središnje pitanje u završnoj krizi

Postoji li nešto jednostavno na osnovi čega će pripadnici Božjeg naroda, kada se na kraju svijet suoči s posljednjom prijevarom, moći reći na čijoj se strani nalaze? Govoreći o središnjem pitanju u završnoj krizi, adventisti su po tradiciji upućivali na predmet subote/nedjelje. Adventisti su skloni stavu da oni koji svetkuju subotu neće biti prevareni kada dođe kraj.

Međutim, mlađi adventisti u sve većoj mjeri odbacuju taj tradicionalni stav iz dva glavna razloga. Prije svega, riječ “subota” čak se i ne pojavljuje u Otkrivenju. Kako bi svetkovanje subote moglo biti središnje pitanje u završnoj krizi ako se ta riječ čak i ne pojavljuje u ovoj knjizi?

Drugo, pitanje subote/nedjelje uopće nema toliko značenje u današnjem svijetu. Kad biste nekoj osobi svjetovnih pogleda rekli: “Trebate ići u crkvu subotom, a ne nedjeljom”, ona bi vjerojatno odgovorila: “Kakvi su to ljudi koji raspravljaju o takvoj gluposti? Zašto bih ja uopće razmišljao o odlaženju u crkvu?”

U vezi s tim, mnogi adventisti se pitaju je li naš naglasak na pitanju subote/nedjelje možda samo recidiv iskustva crkve s pitanjem državnog nedjeljnog zakona, o kojem se raspravljalo u američkom Kongresu 1890-ih godina. A sada, stotinu godina poslije, američke savezne države sve više *uklanjaju* nedjeljne zakone iz svojih ustava, dok se se-

kularno stanovništvo sve više ruga takvim temama. Je li moguće da je ambijent 1890-ih godina učinio da su adventisti pogrešno čitali Otkrivenje? Je li dan bogoslužja doista središnje pitanje svršetka, ili to adventisti žive u hermeneutičkoj zemlji mašte?

Glavni predmet Otkrivenja 13 i 14

Najbolje mjesto za početak davanja odgovora na takva pitanja jest vraćanje na tekst u Otkrivenju 12,17: "Tada, obuzet gnjevom protiv Žene, Zmaj ode da vodi rat protiv ostalih iz njezina potomstva, protiv onih koji vrše Božje zapovijedi i čuvaju Isusovo svjedočanstvo."

Ovaj redak govori o dva prepoznatljiva obilježja ostatka u vrijeme svršetka. On vrši Božje zapovijedi i čuva Isusovo svjedočanstvo. Odjek tih obilježja nalazimo u Otkrivenju 14,12: "Na tome se temelji postojanost svetih koji čuvaju Božje zapovijedi i vjeru u Isusa [ostaju vjerni Isusu]."

U oba teksta ostatak u vrijeme svršetka sastoji se od naroda čiji su pripadnici poslušni Božjim zapovijedima. Ovo obilježje ostatka podrazumijeva da će zapovijedi na određeni način biti sporno pitanje između Božjeg vjernog naroda i onih koji su prevareni. Ali budući da su mnoge zapovijedi općeprihvaćene (kao što je zakon protiv krađe), logično je pitati svodi li Otkrivenje točku sukoba možda na jednu ili više određenih zapovijedi.

O tome se, zapravo, i radi. Sukob između zmaja i ostatka usredotočuje se na jednu riječ koja se u Otkrivenju 13 i 14 pojavljuje u mnogo navrata – bogoštovlje (klanjanje, glagol: klanjati se). U Otkrivenju 13,3.4 čitamo: "Ljudi se *pokloniše* Zmaju što je Zvijeri predao vlast, a *pokloniše* se i zvijeri." Osmi redak: "I *poklonit će joj se* svi stanovnici zemlje." U 12. retku čitamo kako su se stanovnici Zemlje

prisiljeni *pokloniti* prvoj zvijeri, dok su se u 15. retku prisiljeni pokloniti kipu zvijeri. I tako se to nastavlja (usporedi Otkrivenje 14,6.9-11).

Osam puta u 13. i 14. poglavlju skreće se pozornost na klanjanje. To je ključna riječ u cijelom odsjeku knjige. *Na svršetku vremena pojavljuje se sudbonosno pitanje istinskog bogoštovlja*. To nije nikakva novost. U samom početku braća Kajin i Abel podijelili su se oko pitanja prav(iln)og oblika obožavanja Boga (Postanak 4,3-9). Sudbinsko pitanje na gori Karmel bilo je obožavanje (1. o kraljevima 18,16-46). Kad je Sotona kušao Isusa u pustinji, ključno pitanje bilo je klanjanje/bogoštovlje (Matej 4,8-10). Usmjerava li naglasak na bogoštovlje našu pozornost na određene zapovijedi? To je izvan svake sumnje. Prve četiri zapovijedi – takozvana prva ploča Zakona – neposredno se bave našim odnosom prema Bogu i bogoštovlju.

Prema tome, ne bi nas trebalo iznenaditi što nesveto trojstvo opisano u Otkrivenju 13 ne samo što nudi imitaciju Osoba Božanstva, nego i imitaciju prve zapovijedi. Prva zapovijed kaže: "Nemoj imati drugih bogova uz mene", dok morska zvijer zauzima Božje mjesto primanjem znakova obožavanja (redci 4 i 8). Druga zapovijed upozorava protiv klanjanja kipovima ili slikama, odnosno ikonama, a zemaljska zvijer podiže kip i traži da mu se ljudi klanjaju (redci 14 i 15). Treća zapovijed kaže: "Ne uzimaj uzalud [ne zloupotrebljavaj] imena Jahve, Boga svoga", dok morska zvijer na svojim glavama ima ispisana hulna imena (redci 1.5.6). Četvrta zapovijed kaže: "Sjeti se da svetkuješ dan subotni." Drevne ploče ugovora (ugovorni dokumenti) bile su zapečaćene pečatom vlasništva i vlasti.²⁸

²⁸ Meredith Kline, *Treaty of the Great King*, str. 18,19; Dennis McCarthy, *Treaty and Covenant*, str. 114, bilješka 27.

Budući da Deset zapovijedi po obliku podsjećaju na stare ploče ugovora, ne bismo se trebali posebno iznenaditi što i one u svojem središtu imaju pečat vlasništva i vlasti, zapovijed o suboti. "Ta i Jahve je šest dana stvarao nebo, zemlju i more i sve što je u njima, a sedmoga je dana počnuo. Stoga je Jahve blagoslovio i posvetio dan subotni." (Izlazak 20,11) Ovo je jedino mjesto u Deset zapovijedi gdje se navodi temelj Božjeg vlasništva (On je Stvoritelj).

Taj pojam pečata značajan je i u Otkrivenju. Sto četrdeset i četiri tisuće spašenih zapečaćeni su na svojim čelima (Otkrivenje 14,1; usporedi 7,3.4; Izlazak 31,13.17). Nesveto trojstvo nudi i imitaciju pečata, žig zvijeri (Otkrivenje 13,16.17). Na taj su način sve četiri zapovijedi na prvoj ploči Zakona izložene napadu nesvetog trojstva iz Otkrivenja 13. *Prva ploča Zakona u središtu je bitke između zmaja i ostatka.*

Naglasak na prve četiri zapovijedi ističe se i na druge načine u Otkrivenju 13 i 14. Sljedbenici zvijeri bivaju obilježeni na čelu ili na ruci. To nas podsjeća na tekst u hebrejskoj Bibliji, koji mnogi Židovi smatraju najvažnijim: "Čuj, Izraele: Jahve je Bog naš, Jahve je jedan! Zato ljubi Jahvu, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom!" (Ponovljeni zakon 6,4.5)

Isus je te riječi smatrao najjezgrovitijim sažetkom prve ploče Zakona (vidi Matej 22,37-40). Ako ljubite Boga svim svojim srcem, tada nećete služiti drugim bogovima, nećete postavljati idole, nećete sramotiti Njegovo ime i nećete Mu služiti u neki drugi dan. U tom svjetlu poslušajmo riječi iz Ponovljenog zakona 6,8: "Priveži ih [zapovijedi] na svoju *ruku* za znak, i neka ti budu kao zapis *među očima*!" Nema sumnje, žig zvijeri je namjerna imitacija prve ploče Zakona.

Sljedeći element koji upućuje na prvu ploču Zakona može se naći u Otkrivenju 14,6.7. Taj tekst motivira na

poslušnost na isti način kao i prva ploča Zakona. Što je motivacija? To su poticaji da učinimo nešto što se od nas traži. Moja supruga i ja potrošili smo gotovo deset godina učeći djecu da budu samostalna u obavljanju svojih fizioloških potreba. Ljudi su nam predlagali svakojače motivacije kojima bismo naveli svoje mališane da rade ono što od njih očekujemo. Primjer pozitivne motivacije koju su nam predlagali bili su ukusni krekeri. "Učiniš li to [pravu stvar], dobit ćeš ovo!" Primjer negativne motivacije bila je kuhača. "Učiniš li to [pogrešnu stvar], dobit ćeš ovo!" Nepotrebno je reći da sebe danas smatram neusporedivo slabijim stručnjakom za učenje djece samostalnosti u obavljanju svojih fizioloških potreba nego u vrijeme kad ih još nisam imao.

Prvi motiv za držanje zapovijedi odnosi se na spase-nje, i to je pozitivna motivacija. "Budući da sam te ja izveo iz egipatskog ropstva, zašto bi poželio služiti nekome drugom?" (vidi Izlazak 20,1-3) Druga motivacija je više negativna, a zasnovana je na kazni. "Budući da sam ja Bog koji kažnjava idolopoklonike, ove zapovijedi trebaš ozbiljno shvatiti!" (vidi retke 4-6) Svi roditelji su u ovoj ili onoj prigodi morali uporabiti takvu vrstu motivacije. Treći motiv nalazi se u četvrtoj zapovijedi. "Ta i Jahve je šest dana stvarao nebo, zemlju i more." (redak 11) Ta je motivacija zasnovana na stvaranju. "Budući da sam te ja stvorio, znam što je najbolje za tebe."

Tekst u Otkrivenju 14,6.7 stavlja tu istu motivaciju u kontekst svršetka. Prvi anđeo ima "neprolaznu radosnu vijest" (redak 6), motivaciju zasnovanu na spasenju. On istodobno i upozorava da "je došao čas njegova Suda" (redak 7). Prema tome, vijest prvog anđela sadrži istu motivaciju kao i prva ploča Zakona. Stoga nam tekst Otkrivenja 13 i 14 nudi više indicija da je odnos prema prvoj ploči Zakona primarno pitanje na svršetku vremena.

Napravit ću za trenutak jednu digresiju. U 7. poglavlju ove knjige napomenuo sam da adventisti često ostavljaju dojam manje brižnih i manje moralnih ljudi od prosječne svjetovne osobe. Mi možemo biti više zainteresirani da uštedimo kunu nego za dobro osobe s kojom obavljamo određeni posao. Kada adventisti zataje u pogledu moralnosti i odnosa među ljudima, to obično objašnjavamo ovakvim riječima: "Sotona ulaže veći trud da stvori dojam da su u Božjem narodu loši ljudi. On se ne mora toliko truditi oko onih koji ne služe Bogu." Možda je to istina. Međutim, za to može postojati i dodatno objašnjenje.

U Otkrivenju ključno pitanje u vezi sa svršetkom odnosi se na prvu ploču Zakona. Oni koji očekuju Isusov dolazak vodit će računa o pravom služenju Bogu. S druge strane, bitno pitanje za svršetak vremena u Evandelju po Mateju također je *druga* ploča Zakona. Oni koji očekuju Isusov dolazak, vodit će brigu o ljudima. Oni će s drugima postupati na način kako je Isus postupao s njima. Matejev naglasak je više etičke, dok je u Otkrivenju teološke naravi. Razlog za ovu razliku je sâm kontekst. U Mateju su riječi upućene učenicima. Za njih je probna istina bila pitanje kako postupaju s ljudima. Vijest u Otkrivenju 14 namijenjena je svijetu. Sudbonosna istina za svijet na svršetku odnosi se na čovjekov temeljni odnos s Bogom.

Prema tome, kada adventisti u Bibliji traže upute za svoj rad, prvo mjesto na koje će se obratiti neće biti Matej, nego Otkrivenje, osobito tekst u Otkrivenju 14,6-12, o kojem govorimo u ovom poglavlju. Središnji naglasak adventnog pokreta je, dakle, izravna odanost Bogu, umjesto onog više etičkog naglaska u Mateju. Oba naglaska su nesumnjivo od izuzetnog značenja. Međutim, oni koji poznaju adventistički evandeoski rad, znaju da etički aspekt Novoga zavjeta ima mnogo skromniju primjenu u

usporedbi s našim naglaskom na subotu, žig zvijeri, desetinu i druge aspekte našeg neposrednog odnosa s Bogom. Zar je onda čudno što neki adventisti odaju dojam da bi im lakše bilo varati u poslu i zlostavljati bračnog druga ili djecu, nego pojesti komad svinjetine? Zar je moguće da su, kao narod, adventisti “probnu istinu” (prva ploča Zakona) iznosili svijetu tako dugo da su previdjeli “probnu istinu” za sebe same (druga ploča Zakona)?

Subota u Otkrivenju 14

Sada kada se vraćamo glavnoj misli poglavlja, jasno nam je da je *za svijet na svršetku ključan njegov stav prema prvoj ploči Zakona*. Međutim, je li moguće otići i korak dalje i reći da je u određenom smislu zapovijed o suboti *vrhunsko* pitanje u završnoj krizi? Vjerujem da jest. Međutim, da bismo demonstrirali središnju ulogu zapovijedi o suboti, bit će potrebno ukratko izložiti odnos Otkrivenja prema Starome zavjetu.

Iako je Otkrivenje puno pozivanja na Stari zavjet, ono ga nikada ne citira, nego to samo čini ovdje riječju, tamo frazom. Utvrđivanje na koje se starozavjetne tekstove autor poziva na određenom mjestu u tekstu, složen je predmet o kojem sam opširno govorio u jednoj ranijoj knjizi.²⁹ Na samo nekoliko mjesta u Otkrivenju možemo naći četiri, pet ili šest riječi koje su usporedive sa starozavjetnim izvorom. To su, naravno, neke od najjasnijih aluzija u Otkrivenju na Stari zavjet. Jedno od tih mjesta je posljednji dio Otkrivenja 14,7: “Poklonite se Stvoritelju neba i zemlje, mora i izvora voda!”

²⁹ *Decoding Revelation's Trumpets*, Andrews University Seminary Doctoral Dissertation Series (Berrien Springs, Mich.: Andrews University Press, 1988.), knjiga 11.

Kakav to starozavjetni predložak imamo ovdje na umu? U mojem studijskom grčkom tekstu (United Bible Societies, treće izdanje), koji sasvim pouzdano nije podešen prema adventizmu, informacija na margini upućuje da je spomenuta rečenica aluzija na Izlazak 20,11, na četvrtu zapovijed.

Kakvo je značenje ovog citata? Riječ “klanjati se” (u ovom ili onom gramatičkom obliku) sedam puta se u 13. i 14. poglavlju primjenjuje na nesveto trojstvo. “I pokloniše se Zmaju”. “I pokloniše se Zvijeri.” “... ne poklone kipu Zvijeri.” Samo na jednom mjestu u cijelom tom odsjeku upućuje se poziv na klanjanje pravome Bogu. Ako je pravo bogoštovlje nasuprot lažnom središnje pitanje na svršetku, *ovo (Otkrivenje 14,7) je središnji tekst ovog odsjeka, a možda i cijele knjige. Kada Otkrivenje konačno odluči pozvati ljude da se poklone pravome Bogu, ono to čini u kontekstu četvrte zapovijedi, zapovijedi o suboti. Prema tome, autor Otkrivenja je u posebnom smislu prikazao subotu kao ključno pitanje završne krize.*

U oba teksta (Otkrivenje 14,7 i Izlazak 20,8-11), poziv na klanjanje/obožavanje događa se u kontekstu stvaranja. Jedan od najjačih razloga za klanjanje Bogu (obožavanje Boga) jest činjenica da nas je On stvorio (to je ujedno i tema Otkrivenja 4,9-11). Kao znak sjećanja na stvaranje, subota neprekidno upućuje na Boga kao predmet obožavanja. Prema tome, središnje pitanje u završnoj krizi nije ograničeno na subotu, ali je subota sastavni dio tog pitanja.

Važnost subote

Kome je važno što je mislio Ivan, pisac Otkrivenja? Njegovo nadahnuto mišljenje ne rješava pitanje relevantnosti. Ima li u predmetu subote nečeg što zaslužuje da se

iznese cijelome svijetu usprkos činjenici da – kako se čini – nije baš tako blizak današnjem prosječnom čovjeku? Kakav bi to razlog naveo Boga da izdvoji baš takvo pitanje i postavi ga kao središnju točku tijekom krize svršetka? Naveo bih za to tri razloga.

Jedan od njih je što je, ako se pravilno shvati, subota idealan odgovor na Evandjelje. Evandjelje nam priopćava da nam je Isus Krist priskrbio nešto što mi ne bismo mogli učiniti sami za sebe – pravi odnos s Bogom (Rimljanima 3,21-24). Samo je Bog svet (Otkrivenje 15,4), a ipak, zahvaljujući Njegovim silnim djelima u Kristu, Njegov narod može stajati opravdan pred Njim – vjerom danas, a viđenjem na svršetku (redci 2-4; usporedi 12,11). Iako nas Biblija poziva da služimo Bogu i jedni drugima (Matej 25,31-46), mi savršenom Kristovom djelu ne možemo dodati ništa što bi nas učinilo pravima pred Bogom. Jedini prikladan odgovor na to savršeno djelo jest duh pokajanja, koji počiva u Njegovom ostvarenom djelu.

Subota je idealan odgovor na Evandjelje zato što je utemeljena na načelu odmora nakon završenog djela. Kao što je u prvom stvaranju Bog radio, a onda se odmarao, u novom stvaranju Isus je izvršio svoje djelo savršene pravde, umro na križu (objavivši “Svrši se”), a zatim počivao u grobu u subotu. Kada ljudi kao pojedinci otkriju Evandjelje osobno za sebe, subota im može biti stalni podsjetnik na odmor od beskrajne borbe da se dostigne određeno mjerilo. Tako je prirodno i ljudski pokušavati zaraditi vlastito spasenje i zato nam je potreban redovni podsjetnik na činjenicu da je prvi posao kršćanina da se odmara na način kako je to Krist činio.

“Prema tome, preostaje narodu Božjemu neki subotni počinak. Jer tko je ušao u počinak njegov, i sam je počينو od djela svojih, kao i Bog od svojih. Žurimo se dakle ući u onaj počinak.” (Hebrejima 4,9-11)

Drugi razlog što subotnja zapovijed postaje središte pozornosti na svršetku jest što je ona idealan način provjere istinske odanosti ljudi Bogu. Zapovijed o suboti razlikuje se od ostalih devet zapovijedi. Sve druge zapovijedi imaju svoj određeni temelj u razumu i vlastitom interesu. Konačno, načela druge ploče Zakona (odnos prema drugim ljudima) temelj su vladavine u većini zemalja svijeta. “Ne ubij” logična je zapovijed za svakoga tko ne želi biti ubijen. “Ne kradi” ima smisla za svakoga tko želi zaštititi svoju teško zarađenu imovinu. Ako se ispostavi da se služim lažima, drugim ljudima će biti teško da budu poštteni u ophođenju sa mnom. Ovakve zapovijedi su logične, ali sadrže i određenu mjeru osobnog interesa. Isto se odnosi i na prve tri zapovijedi, koje se bave našim odnosom prema Bogu. Ako je Bog ono što tvrdi da jest, nerazumno je obožavati nekoga drugog ili kakvog beživotnog idola. Stoga nema nikakvog smisla huliti na Njegovo ime.

Jedini dio Deset zapovijedi koji nije “logičan” jest zapovijed o obožavanju Boga u subotu, a ne neki drugi dan. Takvoj zapovijedi do te mjere nedostaje logika i dimenzija osobnog interesa da je svjetovnim ljudima sasvim zanemariva. Konačno, nitko nije znanstvenim putem uspio dokazati koja je razlika između subote i bilo kojeg drugog dana tjedna. Sunce sja i kiša pada u uobičajenim količinama. Zemlja se okreće oko svoje osi i oko Sunca. Jedina razlika između subote i drugih dana jest u tome što je razliku načinio sâm Bog. Svetkovati subotu znači držati Boga za riječ, usprkos tome što naših pet osjetila ne mogu registrirati nikakav dokaz da je to logično.

Upravo ta “irelevantnost”, nelogičnost, čini subotu idealnim ispitom odanosti u vrijeme svršetka. Tamo gdje je prisutan vlastiti interes, ne može biti stvarne odanosti. Kada bih ja rekao: “Želim se uvjeriti koliko si mi odan.

Ostavio sam 100.000 kuna u grmu u blizini tvoje kuće. Ako si mi istinski odan, ustat ćeš odmah, uzeti tih 100.000 kuna i potrošiti ih na sebe.” Bi li to bio dobar ispit odanosti? Smatram da ne bi. Većina od vas sa zadovoljstvom bi učinila ono što sam vam rekao, čak ako me i ne podnosite! Zašto? Zato što je to u vašem vlastitom interesu.

Pravi ispit odanosti nastaje kada ne postoji nikakav osobni interes. Bog jednostavno kaže: “Učini to zato što ja to od tebe tražim.” Ispit subote podsjeća me na onaj prvi ispit u Edenskom vrtu – plod s drveta. Siguran sam da je bio ukusan, a vjerojatno i vrlo hranjiv. Jedini razlog da se ne jede bio je zato što je Bog tako rekao.

U vrijeme svršetka subota postaje idealni ispit da bi se vidjelo služimo li Bogu zbog toga tko je On ili zbog nečega što od Njega dobivamo. Kada se subota svetkuje po cijenu gubitka radnog mjesta, obitelji ili čak samog života, svemir će znati da Bogu Njegov narod služi cijelim srcem. A i sâm Božji narod postat će svjestan pune cijene odanosti.

Konačno, vjerujem u važnost subote u vrijeme svršetka zato što je ona dio cjeline koju nazivamo slijedenjem Isusa cijelim srcem. Dok je živio na Zemlji, Isus nikada nije svetkovao nedjelju, već subotu. Ostavio nam je primjer svetkovanja subote. *Želimo li slijediti Isusa cijelim srcem, učinit ćemo to i svetkovanjem subote.* Osim toga, mi znamo da Njegovo savršeno svetkovanje subote pokriva naše nehotične neuspjehe u pokušaju da dostignemo ideal počivanja u Njegovom ostvarenom djelu.

Nakon svega ovoga, vjerojatno bih trebao uputiti i neka upozorenja u vezi s izlaganjem ove poruke sekularnom svijetu. Iako će subota u vrijeme svršetka postati čak bolno relevantna/bitna, ta relevantnost će biti sve samo ne očigledna za one koji nisu uložili napor u proučavanje Biblije kakvo smo mi imali u ovoj knjizi.

Kad sam u jednoj svojoj ranijoj knjizi istaknuo pitanje subote i nedjelje u prvi plan u našim odnosima sa sekularnim ljudima, rekao sam da će to obično značiti gubitak kredibiliteta koji možda imamo kod njih.³⁰ Poznavanje pitanja subote i nedjelje nije neposredna, goruća potreba u svjetovnom okruženju. Međutim, kako ljudi izgrađuju svoje razumijevanje Svetog pisma i poštovanje prema njemu, obično počinju graditi i odgovarajuću spremnost da idu za Bogom kamo god ih On vodio. Nikada nisam upoznao svjetovne ljude koji su zastali i odbili svetkovati subotu ako su do tog trenutka upoznali i zavoljeli Boga u kontekstu živog, aktivnog odnosa s nekim adventistom ili Adventističkom crkvom.

Prema tome, Biblija nam kaže da je subotnja zapovijed u Otkrivenju 14,7 namjerna protuteža prijevarama opisanim u prethodnom poglavlju. Te prijevare su toliko okrutne da možda sva naša osjetila dokazuju da je nesveto trojstvo u pravu, a da Božji narod griješi. *U vrijeme velike prijevare, jedan prividno proizvoljni ispit odanosti kakav je ovaj izložen u Otkrivenju, imat će posebnu snagu. Bogu će biti poslušni jedino oni koji su u cijelosti predani Njemu i Njegovim zapovijedima, usprkos dokazima koji dolaze od njihovih osjetila.*

U vrijeme kada se svijet raspada i kada pušu svi vjetrovi nauka, puna odanost Bogu pokazat će se kao jedini razuman način življenja.

³⁰ Za one koji žele temeljitu raspravu o pitanjima koja se tiču adventističke vjere u sekularnom svijetu, vidi moju knjigu *Present Truth in the Real World* (Boise, Idaho: Pacific Press Publishing Association, 1993.).

Posljednja bitka u povijesti Zemlje

U 10. poglavlju ukratko smo se dotaknuli tumačenja o Harmagedonu, koje se dovodi u vezu s posljednjom bitkom u povijesti Zemlje. U ovom ćemo poglavlju detaljnije proučiti veliku bitku na kraju povijesti svijeta. Odličan tekst za početak našeg proučavanja o završnoj bitci nalazi se u Otkrivenju 16,12: “A šesti [anđeo] izli svoju čašu na veliku rijeku Eufrat. Tada presahnu njezina voda da bude omogućen prolaz kraljevima s Istoka.”

Ovo je šesti u nizu od sedam anđela koji puštaju zla na Zemlju izlijevanjem čaša s tekućinom. U ovom konkretnom slučaju “zlo” kao da nema neki poseban domet budući da se isušivanje rijeke teško može usporediti s “ljutim ranama”, suncem koje “pali vatrom” i “golemom tučom” težine velikog TV-prijamnika (redci 2.8.21). Međutim, događaji u Otkrivenju nisu uvijek takvi kakvi izgledaju na prvi pogled. Šesto zlo doista je strašno.

Rijeka Eufrat

Rijeka Eufrat je tekla kroz stari Babilon i dijelila ga na dva dijela. Što prikazuje rijeka Eufrat? Postoji više mogućih tumačenja. Među najočitijima je da rijeka Eufrat u Otkrivenju 16,12 znači samu tu rijeku. U to vjeruje naj-

manje jedna osoba koju poznajem. Taj čovjek je 80-ih godina u *Newsweeku* zapazio satelitske fotografije koje su pokazivale Iranke kako kopaju rovove u području rijeke Eufrat i zaključio da će se proročanstvo iz Otkrivenja 16,12 ispuniti s iranskim napadom na današnji Irak.

Drugo je tumačenje iznio Uriah Smith, koji je smatrao da rijeka Eufrat simbolički prikazuje teritorij kroz koji protječe. Tako je za njega rijeka Eufrat u ovom tekstu prikazivala Tursku budući da se turska država, u vrijeme kada je on pisao, prostirala na teritoriju kroz koji protječe rijeka Eufrat. U naše vrijeme najveći dio rijeke Eufrat teče kroz državu Irak. Zato su današnji zagovornici tog stava skloni tvrdnji da bi "isušivanje Eufrata" moglo značiti uništenje Iraka.

Međutim, postoji još jedno moguće tumačenje. Jedan od najboljih načina za razumijevanje teških pojmova u Otkrivenju jest ispitati kako su oni uporabljeni na drugim mjestima u knjizi. Jer ako nam autor Otkrivenja točno kaže što prikazuje rijeka Eufrat, zar bismo objašnjenje trebali tražiti na nekom drugom mjestu? Smatram da ne bismo. Sedamnaesto poglavlje Otkrivenja pruža nam širi uvid u značenje izraza "rijeka Eufrat". "Potom jedan od sedam anđela koji su držali sedam čaša dođe k meni i reče mi: 'Dodi da ti pokažem sud nad velikom Bludnicom koja sjedi na mnogim vodama.'" (redak 1)

Jedan od sedam anđela s čašama dolazi do Ivana i nešto mu objašnjava. Govori mu o "velikoj Bludnici" koja sjedi na mnogim vodama.

A sada se pitajmo: Koji od sedam anđela donosi zlo na vodu? Kao što smo vidjeli, šesto zlo odnosi se na rijeku Eufrat. Međutim, to nije jedino zlo koje se odnosi na vodu. Drugo zlo pogađa more (Otkrivenje 16,3). Treće pogađa rijeke i "izvore vodene" (redak 4). Prema tome, tri od sedam zala imaju veze s vodom.

Koji se od ova tri anđela što donose zla obraća Ivanu u 17. poglavlju? Prema 5. retku, ime bludnice je “Babilon”. To znači da se izraz “mnoge vode” na kojima sjedi bludnica odnosi na rijeku Eufrat. Ovu vezu dodatno potvrđuje prorok Jeremija u 51,12.13, kada Babilon izričito opisuje kao grad koji počiva na “velikoj vodi”. Zapazimo sada tekst u Otkrivenju 17,15: “Vode što si ih vidio – proslijedi mi anđeo – gdje sjedi Bludnica, to su puci i mnoštva, narodi i jezici.”

Što prikazuje rijeka Eufrat u Otkrivenju 16,12? Rijeku Eufrat? Ne. Možda neku pojedinačnu državu, kao Irak ili Tursku? Ne. Ona prikazuje sve narode svijeta. *Rijeka Eufrat je simbol građanskih, političkih i svjetovnih sila ovoga svijeta.*

Babilon, nasuprot tome, prikazuje nešto drugo, a ne političke sile ovoga svijeta. Bludnica Babilon, prema opisu, obučena je u odjeću kakvu je nosio veliki svećenik u starozavjetnom Izraelu (Otkrivenje 17,4.5; Izlazak 28,39). On(a) također dijeli i sudbinu koja je zbog prostitucije snašla kćer jednog svećenika (Otkrivenje 17,16; Levitski zakonik 21,9).³¹ *Bludnica Babilon nedvosmisleno prikazuje vjersku silu na kraju vremena, koja je neprijatelj Janjetu i njegovim “pozvanima, izabranima, i vjernima”* (Otkrivenje 17,14).

Počinjete li shvaćati da bi šesto zlo moglo imati veće značenje nego što je izgledalo na prvi pogled? Ako bismo se bavili isušivanjem rijeke čije je korito u vrijeme kasnog ljeta često suho, “zlo” neće značiti ništa veliko. Ali ako rijeku Eufrat simbolički vidimo kao političke sile ovoga

³¹ U Izraelu je uobičajena kazna za otvoreni seksualni prijestup bila smrt kamenovanjem (Ivan 8,3-5; Ponovljeni zakon 22,20-24). Međutim, ako je žena uhvaćena u nemoralu bila svećenička kći, nju je trebalo spaliti ognjem (Levitski zakonik 21,9).

svijeta, isušivanje tog Eufrata postaje veoma važan događaj u povijesti planeta. Postupak koji smo upravo primijenili pokazuje da Otkrivenje često tumači vlastite simbole ako imamo dovoljno strpljenja za pominjivo istraživanje.

Isušivanje rijeke

Je li nam poznat trenutak u povijesti kada je rijeka Eufrat bila isušena i kada su se istodobno pojavili kraljevi s istoka? Godine 539. prije Krista kralj Kir izvršio je opsadu Babilona, grada koji je u svoje vrijeme bio doslovno neosvojiv.

Zidovi su bili tako čvrsti da bi frontalni napad bio ravan samoubojstvu. Ni izgladnjivanjem stanovnika grada opsadom ne bi se postigao cilj, budući da se Babilon bez opskrbljivanja izvana mogao hraniti najmanje 20 godina. A onda je Kir došao na sjajnu ideju. Tok rijeke Eufrat skrenut će u veliku dolinu – isušit će je, a onda će kroz otvore u zidu za rijeku ući i napasti grad iznutra!

Je li moguće da je autor Otkrivenja znao za događaj s kraljem Kirom onako kako ga mi danas znamo? Očigledno da jest. Izvještaj o Kirovom vojnom pohodu i osvajanju Babilona središnja je tema tri starozavjetna teksta, od kojih dva jasno spominju isušivanje rijeke Eufrat. Jedan od tekstova nalazi se u Jeremiji 50 i 51. “Ovako govori Jahve nad Vojskama: ‘Potlačeni su sinovi Izraelovi, zajedno sa sinovima Judinim. Oni što ih zarobiše, drže ih čvrsto i neće da ih puste. Ali, moćan je njihov Otkupitelj, ime mu Jahve nad Vojskama. On će obraniti parnicu njihovu – zemlji mir donijeti i smesti pučanstvo Babilona.’” (Jeremija 50,33.34)

Prema tekstu u Jeremiji 50, Bog priprema zavjeru protiv Babilona. Zašto? Zato što je tlačio Njegov narod. “Mač na Kaldejce – riječ je Jahvina – na pučanstvo Babilona, na

knezove i mudrace njegove! Mač na brbljavce njegove, neka polude! Mač na njegove ratnike, neka se prestrave! Mač na njegove konje i bojna kola i na svu gomilu posred njega: nek postanu kao žene! Mač na njihove riznice; nek ih opljačkaju! *Mač na vode njihove, neka presahnu!* Jer to je zemlja idola, zaludiše ih kipovi, strašila njihova.” (redci 35-38)

Ovaj tekst navodi nam dodatne razloge zbog kojih Babilon treba biti uništen – zbog svojeg idolopoklonstva. Uništenje Babilona ostvaruje se čitavim nizom kaznenih mjera, čiji je vrhunac isušivanje njegovih voda! Isušivanje Eufrata događa se paralelno s uništenjem svih vojnika, lažnih proroka, uglednika, mudrih ljudi, konja i kola u Babilonu. Drugim riječima, *isušivanjem rijeke uništena je snaga Babilona. To se besprijekorno uklapa u tekst u Otkrivenju 17,15. Rijeka Eufrat prikazuje sve ljude i njihove građanske vlasti koji daju potporu vjerskoj vlasti Babilona. Prema tome, isušivanje rijeke vodi uništenju Babilona.*

Zašto Bog uništava Babilon? Iz dva razloga: zato što je Babilon mučio Njegov narod i zbog idolopoklonstva Babilona. Oba su razloga ujedno i karakteristike Babilona posljednjeg vremena, tako da između povijesti drevnog grada i izvještaja u Otkrivenju postoji namjerna povezanost. Slušajmo dalje što govori prorok Jeremija: “Zato ovako govori Jahve: ‘Gle, ja ću braniti parnicu tvoju i krvavo te osvetiti. *Sasušit ću more njegovo i presahnut ću izvore njegove.* Babilon će biti hrpa ruševina, brlog čagljima, užas i ruglo, kraj nenastanjen.’” (Jeremija 51,36.37) I ovom prilikom se sud nad Babilonom dovodi u vezu s isušivanjem njegovih voda.

U Izaiji 44 i 45 nalazimo paralelno proročanstvo o uništenju Babilona: “Ja sam Jahve koji sam sve stvorio, koji ... potvrđujem riječ sluge svojega, ispunjam naum svojih

glasnika. Ja govorim Jeruzalemu: 'Naseli se!' I gradovima judejskim: 'Sagradite se!' Iz razvalina ja ih podižem. Ja govorim moru: '*Presahni! Presušujem ti rijeke.*' Ja govorim Kiru: 'Pastiru moj!' I on će sve želje moje ispuniti govoreći Jeruzalemu: 'Sagradi se!' i Hramu: 'Utemelji se!'" (Izaija 44,24-28)

Ovdje nalazimo dva nova razloga za razorenje Babilona: (1) obnova i ponovno naseljavanje Jeruzalema i (2) obnavljanje hrama koji je Babilon razorio davne 586. godine prije Krista (Jeremija 51,11). Činom razorenja hrama Babilon je drsko pokazao svoje nepoštovanje prema samom Bogu. "Ovako govori Jahve o Kiru, *pomazaniku* svome: 'Primih ga za desnicu da pred njim oborim narode i raspašem bokove kraljevima, da rastvorim pred njim vratnice, da mu nijedna vrata ne budu zatvorena.'" (Izaija 45,1)

Zanimljiv usputni podatak u povodu ovog velikog starozavjetnog događaja jesu zidovi i vrata koje su Babilonci imali i unutar grada, duž riječne obale. Međutim, očito je da su u noći kad je Kirova vojska ušla kroz korito rijeke, gradska vrata bila otvorena. Babilonski vojnici su bili pijani zbog Baltazarove velike gozbe (Daniel 5). Bio je to dio Božjeg unaprijed pripremljenog plana.

Tko je bio Kir? "Radi sluge svog Jakova i Izraela, svog izabranika, po imenu ja te pozvah, imenovah te premda me znao [priznavao] nisi." (Izaija 45,4)

Je li se Kir klanjao pravome Bogu? Nije. Pa ipak, Bog mu je dodijelio počasnu titulu. Kakva je to titula? Opisan je kao "mesija". Hebrejska riječ koja je u Izaiji 45,1 prevedena s "pomazanik" označava mesiju. Taj izraz se u Starom zavjetu koristi samo dvaput za budućeg izbavitelja. Jedno od tih mjesta nalazi se ovdje, u Izaiji 45, a drugo u Danielu 9,26, gdje se tekst odnosi na Isusa Krista. Kako je Bog mogao nazvati mesijom neznabožačkog kralja koji ga, uz to, nije ni priznavao? Odgovor je vrlo jedno-

stavan: Bog je odlučio uporabiti Kira da izbavi Njegov narod. Bog je tolerantniji od nas.

Povijesno ispunjenje proročanstava iz Izaije i Jeremije bilo je precizno. Točno u pretkazano vrijeme Kir je došao kao osvajač s istoka pokoravajući narode oko Babilona, opkolio Babilon, isušio njegovu rijeku i stavio točku na babilonsko svjetsko carstvo, izdajući naredbu da se Božjem narodu omogući povratak u Palestinu kako bi izgradio novi Jeruzalem.

Druga polovina Otkrivenja zasniva se na "padu Babilona" iz proročanstava Izaije i Jeremije. Bog u Otkrivenju šalje svojeg eshatološkog Kira da isuši eshatološki Eufrat, kako bi svoj eshatološki Izrael izbavio od Babilona posljednjeg vremena i omogućio mu da se nastani u Novom Jeruzalemu. Kao što uvijek biva u Bibliji, kraj se opisuje jezikom prorokove prošlosti; u ovom slučaju, starozavjetnim jezikom pada Babilona.

Kraljevi s istoka

Dosad bi već trebalo biti očito da će svatko tko Otkrivenje pokuša razumjeti bez temeljitog poznavanja Staroga zavjeta ustanoviti da je knjigu praktično nemoguće razumjeti. Isto se odnosi i na novozavjetnu pozadinu Otkrivenja. Ova knjiga nije otkrivenje Srednjeg istoka ili Europske ekonomske zajednice; ne, *to je otkrivenje Isusa Krista*. Ona je dio novozavjetnog svjedočanstva o Kristu. Znajući to, mi njezina proročanstva nećemo moći u potpunosti razumjeti dok Krista ne budemo vidjeli jasnije nego što smo Ga gledali prije. To se posebno odnosi na Otkrivenje 16,12.

Tko su "kraljevi s Istoka"? Izraz "istok" [izlazak sunca] u Novom zavjetu koristi se na dva načina. Jedno značenje odnosi se samo na smjer i drugi je način da se kaže

“istok”, “istočno”. Međutim, izraz se, s druge strane, koristi kao simbol za Isusa Krista, Onoga koji dolazi s istoka. “Po dubokoj milosti Boga našega, po kojoj nas je pohodio *istok* s visine.” (Luka 1,78 – DK)

U ovom tekstu “istok” je proročanstvo o Isusovom prvom dolasku. Zaharija se raduje rođenju svojeg sina Ivana Krstitelja, zato što zna da i Mesija, ako je već Ivan tu, mora doći odmah za njim, pa ga naziva “istokom”, “suncem koje izlazi”. Istok je ujedno i smjer odakle Božji narod treba očekivati Isusov drugi dolazak. “Jer će *dolazak Sina Čovječjega* biti sličan munji što sijevne na *istoku* i rasvijetli sve do zapada.” (Matej 24,27)

U Otkrivenju 7,2 anđeo koji zapečaćuje “uzlazi od istoka”. U skladu s ovim, Novi zavjet izlazak sunca dovodi u vezu s Isusom Kristom. U Otkrivenju 16,12, prema tome, kraljevi “s Istoka” odnose se na Krista i sile dobra, koje će osloboditi Božji narod od Babilona posljednjeg vremena.

Ovo je dalje naglašeno u Otkrivenju 17,14, gdje se obrađuje tema o šestom zlu: “Ovi će ratovati protiv Janjeta, ali će ih Janje zajedno sa svojim pozvanima, izabranima i vjernima pobijediti, jer je on Gospodar gospodara i Kralj kraljeva.” Ovaj tekst ističe da je Isus Kralj kraljeva. U Otkrivenju 16,12 s istoka dolaze mnogi kraljevi. Međutim, tko su ti drugi kraljevi? Odgovor nalazimo u Otkrivenju 17,14: “... zajedno sa svojim pozvanima, izabranima i vjernima.” Izrazi “pozvani”, “izabrani” i “vjerni” u Novom zavjetu dosljedno se koriste za opis onih koji vjeruju u Isusa.³² Je li prikladno “kraljevima” nazvati vjernike? U Otkrivenju vidimo da jest (Otkrivenje 1,5.6; 5,9.10).

³² “Pozvani” – Rimljanima 1,6.7; 8,28; 1. Korinćanima 1,2.24; “izabrani” – Rimljanima 16,13; 1. Petrova 2,4.9; “vjerni” – 1. Korinćanima 4,2.17; Efežanima 1,1; Kološanima 1,2; Otkrivenje 2,10.

U Svetome pismu anđeli se nikada ne nazivaju kraljevima, a ni u staroj hebrejskoj literaturi. Prema tome, kraljevi s istoka su Krist i Njegov vjerni narod.³³

Božji narod je izrijeком spomenut u sredini teksta koji opisuje okupljanje na harmagedonsku bitku (Otkrivenje 16,13-16). “Dolazim kao lopov. Blago onomu koji bdije i čuva svoje haljine da ne bi išao go i da se ne bi vidjela njegova sramota!” (redak 15)

Vjerni sljedbenici Janjeta u vrijeme svršetka jesu oni koji ostaju budni i čuvaju svoje haljine. “Bdjeti” (*ho gregoron*) identičan je izraz onome koji se koristi u Mateju 24. U Otkrivenju, kao i u Mateju, Božji narod posljednjeg vremena jesu oni koji bdiju, koji sa svojom braćom i sestrama postupaju onako kako je s njima postupao Krist. *Novozavjetne eshatološke tekstove povezuje zajednička nit. Krist i Njegov narod uvijek su u središtu zbivanja, čak i onda kada tekst opisuje djelovanje zla.*

Prema tome, na samom svršetku zemaljske povijesti među svetima će nastati globalna³⁴ konfederacija ili savez. U Otkrivenju se oni nazivaju mnogim imenima. Oni su “kraljevi s Istoka” (Otkrivenje 16,12), “pozvani, izabrani i vjerni” sljedbenici Janjeta (Otkrivenje 17,14), “koji bdije i čuva svoje haljine ” (Otkrivenje 16,15), “ostali [ostatak]” (Otkrivenje 12,17), “sto četrdeset četiri tisuće”

³³ Postoji prividan nesklad između tvrdnji prema kojima se pripadnici Božjeg naroda ubrajaju u “kraljeve s Istoka”, s jedne strane, i da “kraljevi s Istoka” oslobađaju Božji narod od Babilona posljednjeg vremena, s druge. Moj nekadašnji profesor Douglas Waterhouse znao je reći: “Biblijske tipologije nikada ne stoje na sve četiri noge.” Promatrano iz zemaljske perspektive, Božji narod treba na dramatičan način biti izbavljen iz Babilona, a iz nebeske perspektive Božji narod je dio duhovne vojske koja pobjeđuje Babilon.

³⁴ Odnosi se na cijeli svijet, engl. *worldwide*, i bit će u ovom smislu često korištena u tekstu.

(Otkrivenje 1,1-5; 7,1-8) i “golemo mnoštvo” (Otkrivenje 7,9-17; 19,1.2). Sve ovo su samo različiti načini opisivanja jedinstvenog Božjeg naroda na kraju vremena.³⁵ Oni vjerojatno neće biti vidljivo organizirani, ali su jasno određeni opisom svojeg ponašanja.

Duhovna bitka

Harmagedonska bitka ne odnosi se toliko na tenkove, avione i topništvo, koliko na bitku za um svakog ljudskog bića na Zemlji (Otkrivenje 14,7; 16,15). To je bitka između dva trojstva, u kojoj svako od njih angažira po jedan trio anđela da pridobije ljudska bića na svoju stranu u tom sukobu (Otkrivenje 14,6-12; 16,13.14). U stvarnom smislu Harmagedon će značiti svršetak rata koji je trajao tijekom cijele povijesti kršćanstva. Najjasniji opis toga rata nalazimo u Pavlovoj poslanici Korinćanima: “Iako, naime, živimo u tijelu, ne borimo se na tjelesan način.” (2. Korinćanima 10,3.4)

Kakvo je oružje ovoga svijeta? Puške AK-47, tenkovi ubojice A-10, lovci F-15 i tenkovi M1A1, to je oružje ovoga svijeta. Ratovanje do kojeg je kršćanima najviše stalo ne vodi se oružjem ovoga svijeta. “Naše borbeno oružje nije tjelesno. Naprotiv, ono je božanski jako za rušenje utvrda. Mi obaramo mudrovanja i svaku oholost koja se diže protiv priznanja Boga, i zarobljujemo svaki razum da se pokorava Kristu.” (redci 4 i 5)

³⁵ Bez obzira na to smatramo li da su 144.000 i “golemo mnoštvo” iz Otkrivenja 7 dvije različite skupine ili dva načina opisivanja iste skupine, to nema utjecaja na ovu tvrdnju. Obje skupine su predstavljene kao odgovor na pitanje iz Otkrivenja 6,17: “Jer dođe veliki dan njihove srdžbe! Tko može opstati?” Bez obzira na to tvore li jednu ili dvije skupine, obje skupine iz Otkrivenja 7 dio su sveopćeg saveza svetih na svršetku povijesti Zemlje.

Jeste li se danas morali boriti sa svojim mislima? O tome je riječ kada govorimo o borbi, ratovanju na kraju zemaljske povijesti. To je bitka za um. Borba protiv lažnih ideja, bitka protiv sile neprijatelja, bitka za samosvladavanje. U toj će se borbi na Božjoj strani naći ljudi iz svakog naroda, puka, jezika i plemena, globalni, sveopći savez svetih.

Kao što smo već vidjeli nekoliko poglavlja ranije, velika borba na svršetku imat će krajnje osobne implikacije. Svako ljudsko biće na Zemlji bit će dovedeno pred odluku kojom će trojstvu pristupiti – pravom ili pak onom lažnom. Jedan od aspekata nauka Otkrivenja koji vodi najvećem otrežnjenju jest tvrdnja da se odluka ne može odgađati u beskraj. Doći će vrijeme kada anđeli više neće zadržavati vjetrove. Bit će prekasno za zapečaćenje (Otkrivenje 7,1-3). Bit će prekasno da slušamo objavljivanje tajni Evandjelja (Otkrivenje 10,7). U nebeskom hramu više neće biti posrednika (Otkrivenje 15,5-8). Nepravedni i pogani ostaju nepravedni i pogani (Otkrivenje 22,11). Zapazimo da se taj završetak ljudskog vremena milosti za ljude dosljedno prikazuje kao nešto što se događa *prije* kraja. Iz ljudske perspektive, sudbina svakog ljudskog bića na Zemlji bit će zapečaćena, a ipak će se život nastaviti još neko vrijeme. Većina ljudi u tom trenutku neće biti svjesna zbivanja tog jezivog čina.

Prema tome, biblijska slika kraja poziva nas na odgovornost. Naše odluke i postupci i te kako su važni za konačnu sliku, a mi nećemo uvijek imati novu, još jednu priliku za odluku.

Podsjetit ću vas na kratku priču iznesenu u prvom poglavlju ove knjige. Jednom je neki učenik prišao rabinu i upitao ga: “Kad ću se pomiriti s Bogom?”

Rabin je odgovorio: “U dan kad budeš umirao.”

Učenik je uzvratio: “Ali kada ću umrijeti?”

“Nitko to ne zna. I zato Božja riječ kaže: ‘Danas ako glas mu čujete, ne budite srca tvrda’”, rekao je rabin.

Kraj sadašnjeg svijeta

Kakve će biti sile koje će ustati protiv Kristove konfederacije svetaca posljednjih dana? Tekst u Otkrivenju 16,13.14 govori o postojanju dvije skupine sila zla, prikazanih bezbožnim trojstvom s jedne strane, i kraljevima zemaljskim, s druge: “Uto opazih gdje iz usta Zmaja, iz usta Zvijeri i iz usta lažnog Proroka izlaze tri nečista duha kao žabe. To su, uistinu, proročki duhovi koji proizvode znakove i koji odlaze kraljevima cijeloga svijeta da ih skupe za rat velikoga Dana Boga, Svemogućega.”

Na jednoj strani vidimo zmaja, zvijer i lažnog proroka – bezbožno trojstvo. Budući da je Babilon sačinjen iz tri dijela (redak 19), nesveto trojstvo je skup tri duhovne sile, ujedinjene u svjetsku religijsku konfederaciju, također nazvanu Babilon. *Babilon i nesveto, bezbožno trojstvo dva su različita načina na koje se opisuje svjetski vjerski savez koji će se na svršetku vremena suprotstaviti Božjem ostatku.*

Druga velika neprijateljska sila o kojoj je riječ u Otkrivenju 16,14, opisana je kao “kraljevi cijeloga svijeta”. Njih treba poistovjetiti s rijekom Eufrat iz 12. retka (usporedi Otkrivenje 17,15). *Kraljevi cijeloga svijeta su, dakle, suprotstavljeni kraljevima “s Istoka”, koji u Otkrivenju 17,14 prikazuju Krista i Njegov narod. Kraljevi cijeloga svijeta (ili rijeka Eufrat) prikazuju svjetski politi-*

čki i ekonomski savez koji djeluje kao potpora eshatološkom Babilonu.

Tekst implicira da se vjerski savez stvara prvi i da primjenjuje uvjeravanje po metodi “žâbâ”, kako bi za Harnagedon okupio političke i ekonomske sile ovoga svijeta. Vjerski savez se u 16. poglavlju prikazuje demonskim trojstvom i velikim gradom Babilonom (usporedi Otkrivenje 16,19; 17,18), dok je politički i ekonomski savez prikazan rijekom Eufkrat i kraljevima cijeloga svijeta (usporedi “poganski gradovi”, u Otkrivenju 16,19). *Djelovanjem trojice anđela-demonâ, građanske i političke sile svijeta ujedinijuju se radi izvršavanja zapovijedi eshatološkog Babilona.*

Sedamnaesto poglavlje Otkrivenja dalje razrađuje predmet velike bitke na kraju povijesti svijeta. U redcima od 1 do 3 opisuje se “velika Bludnica” koja sjedi “na mnogim vodama”, a potom na “skrletnoj Zvijeri”. Budući da je velikoj bludnici ime Babilon (redak 5), ona je nedvosmisleno pandan “bezbožnom” trojstvu iz 13. i 16. poglavlja. Budući da je crvena (“skrletna”) zvijer na kojoj sjedi bludnica paralela “mnogim vodama” iz Otkrivenja 17,1, zvijer služi i kao opis za svjetovne sile ovoga svijeta koje će na kraju povijesti Zemlje biti pod vlašću Babilona.

Prema tome, zvijer iz Otkrivenja 17 razlikuje se od zvijeri opisanih u 13. poglavlju, koje su dio bludnice Babilona (Otkrivenje 16,13-19). Zvijeri iz Otkrivenja 13 djeluju u vrijeme svršetka kao dio velikog vjerskog saveza, suprotstavljenog Janjetu i onima koji su s Njim. Te zvijeri su u jednom trenutku povijesti možda djelovale kao svjetovne sile, ali su u vrijeme svršetka stale na stranu lažnog vjerskog saveza.

Zvijer iz 17. poglavlja pruža u vrijeme svršetka potporu ovome savezu u ime građanskih i svjetovnih sila svijeta.

U Otkrivenju 17,10 zvijer se kronološki opisuje kao pripadnik niza od sedam “kraljeva”, ali koja je istodobno i “osmi” kralj. Tako zaključujemo da je zvijer oduvijek postojala (kao što su, u nekom obliku, oduvijek postojale i svjetovne, političke sile ovoga svijeta), ali je u 17. poglavlju ona opisana u kontekstu svojih aktivnosti na kraju povijesti. Ovaj slikoviti opis u 12. i 13. retku odlazi korak dalje: “Deset rogova koje si vidio, to je deset kraljeva koji još nisu vladali, ali će primiti kraljevsku vlast, samo za jedan sat, skupa sa Zvijeri. Ovi su svi složni da predadnu Zvijeri i svoju silu i svoju vlast.”

Iako je deset rogova dio zvijeri kao cjeline, oni se na određeni način izdvajaju od ostalih svjetovnih sila na kraju povijesti. Oni svoju sudbinu u jednom trenutku udružuju sa sudbinom zvijeri, međutim, u konačnoj bitci političke sile svijeta ostvaruju potpuno i sveopće jedinstvo. Zvijer i deset rogova pridružuju se Babilonu u njegovom velikom eshatološkom napadu na Božji pozvani i izabrani narod (Otkrivenje 16,12; 17,15). Otuda tekst u Otkrivenju 17,1-5.9-13 prikazuje istu situaciju kao i tekst u Otkrivenju 16,13.14 – spajanje dvaju svjetskih saveza, vjerskog i političkog.

Dakle, svijet će se na kraju, prema Otkrivenju, svrstati u tri velike skupine: (1) jednu koja stoji na strani pravo-ga Boga; (2) drugu koja će smatrati da se ciljevi ovoga svijeta najbolje postižu u okviru jedinstva političke i ekonomske moći, ako hoćete “novog svjetskog poretka”, i (3) onu koja se poistovjećuje s vjerskim Babilonom i ciljevima vjerskog saveza. Druga i treća skupina suprotstavlja se Bogu i Njegovom narodu ostatka, ali na različite načine. Raznoliki simboli i izrazi kojima se opisuju spomenuta tri saveza mogu se sažeti na sljedeći način:

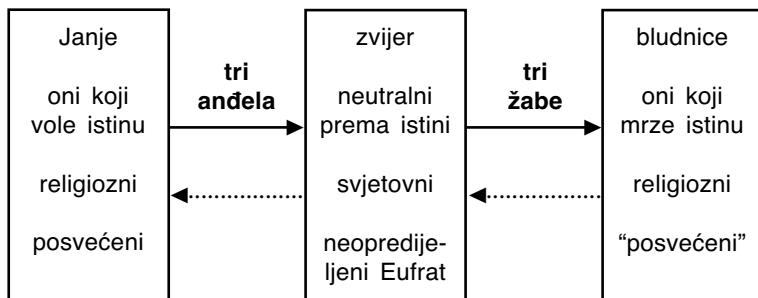
ŠTO BIBLIJA KAŽE O VREMENU SVRŠETKA

Sveti	Građanski	Vjerski
Krist	Eufrat	bezbožno trojstvo
pozvani	kraljevi ovog svijeta	bludnica Babilon
izabrani	mnoge vode	grad Babilon
vjerni	zemaljski kraljevi	grad veliki
budni	zemaljski stanovnici	
obučeni	zvijer	
ostatak	10 rogova	
144.000	poganski gradovi	
veliko mnoštvo	“osmi”	

Velika bitka na svršetku vremena u stvarnosti je bitka oko stanovnika svijeta i građanskih vlasti koje njima vladaju (srednji stupac u priloženoj tablici). Kako je istaknuto u 2. Solunjanima 2,10-12, na kraju će postojati tri vrste ljudi – oni koji ljube istinu (nazvani izabranima), oni koji mrze istinu (Babilon) i neopredijeljeni (sekularni svijet) koji niti vole, niti mrze istinu. Trojica anđela prilaze tom svijetu neopredijeljenih da bi ih doveli Janjetu (Otkrivenje 14,6-12), dok svijetu neopredijeljenih odlaze i tri žabe s namjerom da ih privedu Babilonu (Otkrivenje 16,13.14), čime na pozornicu stupa lažno janje (Otkrivenje 13). Za kratko vrijeme većina neopredijeljenih pridružuje se Babilonu, suprotstavljajući se Božjem vjernom ostatku (Otkrivenje 17).

Prema tome, prije Harmagedona dolazi do dvostrukog okupljanja. Dva vjerska saveza sukobljavaju se oko neopredijeljene većine, prikazane slikom građanskih i sekularnih sila ovoga svijeta. Savez Janjeta poziva na odanost pravom Trojstvu objavljivanjem vijesti trojice anđela (Otkrivenje 14,6-12), dok savez Bludnice poziva na odanost lažnom trojstvu objavljivanjem poruka triju žaba (Otkrivenje 16,13.14). U kratkom razdoblju neposredno prije

DVOSTRUKO OKUPLJANJE

svršetka vremena, svaki pojedinac na Zemlji pristupa jednoj ili drugoj skupini. Na taj se način postavlja pozornica za završnu bitku.

Strelice s punim crtama u gornjoj shemi prikazuju dva poziva na predaju i odanost koji se upućuju neopredijeljenoj većini svjetskog stanovništva i njegovim vlastima. Strelice s točkastim crtama, međutim, prikazuju ljude kao pojedince, koji se opredjeljuju za jednu ili drugu stranu. Pripadnici vlasti staju uz bludnicu.

Razlika između dva velika saveza zla ogleda se i u tome što se žig zvijeri može primiti na dva mjesta: na čelo ili na ruku (Otkrivenje 13,16.17). Žig stavljen na čelo, podrazumijeva opredjeljenje za vjerski savez. Ljudi koji primaju žig na ruku nisu opredijeljeni umom i srcem, nego se prvima pridružuju samo iz sebičnog ekonomskog probitka ili zbog brige za osobnu sigurnost (redak 15). Ti ljudi sa žigom na ruci služe vjerskom savezu nadajući se da će dostići svjetovne i ekonomske ciljeve političkih sila svijeta.

Ujedinjeni svijet

Na koji način dolazi do potpore svjetovnog saveza vjerskom? Sredstvo uvjeravanja u Otkrivenju 17,2 nije prikazano slikom demonskih žaba, nego slikom nedopuštene seksualnosti. Između eshatološkog Babilona i političkih i ekonomskih sila ovoga svijeta nastaje intimni odnos, odnos okarakteriziran kao blud. Ta dva saveza su u Otkrivenju u izrazitom kontrastu prema skupini od 144.000, onima koji se nisu “okaljali sa ženama, djevicama” (Otkrivenje 14,3.4) i “zaručnici” iz Otkrivenja 19,7.8.

ISHOD DVOSTRUKOG OKUPLJANJA	
savez svetih	savez zla
	glava
	vjerski
	bludnica
zaručnica	
	ruka
	svjetovni
	zvijer

Za vrlo kratko vrijeme – jedini put u povijesti – vjerske i građanske vlasti svijeta bit će potpuno ujedinjene. Također će za vrlo kratko vrijeme svekolika pozornost svijeta biti usredotočena na malobrojne rasute sljedbenike Janjeta. Međutim, bez obzira na to što su sljedbenici Janjeta malobrojni i rasuti, On im svu svoju golemu silu stavlja na raspolaganje. “Ovi će ratovati protiv Janjeta, ali će ih Janje zajedno sa svojim pozvanima, izabranima i vjernima pobijediti, jer je ono Gospodar gošpodara i Kralj kraljeva.” (Otkrivenje 17,14)

Tko će objaviti rat Janjetu? Građanske i svjetovne sile ovoga svijeta, ovdje prikazane rogovima i zvijeri (redci

12.13). Zašto ratuju protiv Janjeta? Zato što su se pokorile vlasti vjerskog Babilona (redci 1-3). Iako će po ljudskim mjerilima Božji ostatak posljednjeg vremena biti najslabija sila na Zemlji, ovaj tekst potvrđuje da će oni na kraju biti pobjednici. Istinska pobjeda ne postiže se oružjem ovoga svijeta (2. Korinćanima 10,3-5).

Današnji svijet i svršetak

Živimo u svijetu u kojem kao da sve veće nejedinstvo postaje gotovo pravilo (Bosna, Somalija, Irak, Los Angeles). Kakva bi vrsta uvjeravanja bila potrebna za međusobno približavanje političkih i ekonomskih sila svijeta? Što će navesti sve vjerske sile svijeta – katolike, protestante, muslimane, budiste itd. – da se međusobno slože? Što će biti potrebno da se cijeli svijet, i vjerski i sekularni, ujedini oko zajedničke misije? Prilično je teško, čini se, zamisliti jedinstvo koje bi obuhvatilo cijeli svijet onako kako to prikazuje Otkrivenje. Zamislimo američkog predsjednika i Saddama Husseina kako u novom svjetskom poretku pružaju ruke Izraelcima. Zamislimo bosanske Muslimane, Hrvate i Srbe kako zajednički sudjeluju u vjerskoj službi. Sve to izgleda pomalo teško pojmljivo. Međutim, proučavanje Otkrivenja jasno nam pokazuje da stvari neće uvijek biti onakve kakve su sada. *Jednoga dana, nitko ne zna koliko brzo, nekoliko čimbenika izazvat će naglo slamanje otpora vrlo različitih, skoro nespojivih entiteta u svijetu, stvarajući tako uvjete za njihovu međusobnu suradnju.*

Prije svega, tekst u Otkrivenju 16,13 govori o tri žabe – demonskim duhovima – kao o posrednicima koji “kraljeve cijeloga svijeta” pridružuju bezbožnom trojstvu. Sotona će (uz Božje dopuštenje) uporabiti moć *spiritizma* da međusobno približi skupine koje su prirodno neuskla-

dive. Ellen White je to napomenula još prije stotinu godina u knjizi *Velika borba* (str. 473.474). Zahvaljujući sili spiritizma, na neki način bit će omogućeno stvaranje zajedništva čak i među religijama čije su pristaše danas smrtni neprijatelji. Nema sumnje da će Sotonino predstavljanje u liku Krista na eshatološkoj gori Karmelu, biti u prvom planu tog velikog ekumenskog okupljanja religija.

Možda se obrisi tog vjerskog ujedinjavanja mogu zapaziti u karizmatском pokretu koji je kršćane različitih predznaka spontano privukao jedne drugima. Iako treba voditi računa da se ne borimo protiv jedinstva u Duhu koje će na kraju nastati unutar Božjeg pozvanog i izabranog naroda, moramo biti svjesni da će duhovna moć triju žaba ukloniti granice koje odvajaju vjerske zajednice i denominacije. Neodoljiva moć žaba je tako velika da će osvjeđivati ljude protivno njihovom znanju i volji. Stoga će u vrijeme svršetka biti više lažnih “pedesetnica”. Božji narod mora biti sposoban osjetiti razliku.

Takozvani pokret new age manje je neodređen, manje neproziran nego djelovanje tih žaba na svršetku vremena. Pokret new age posebno je značajan stoga što je u njegovoj pozadini vrsta spiritizma usklađiva sa stilom života i metodom razmišljanja svjetovnih ljudi. To je zbivanje golemih razmjera. Prije trideset godina većina svjetovnih ljudi ne bi “ni mrtva” ušla u sobu za spiritističke seanse. Ali danas, djelomično zahvaljujući utjecaju istočnjačkih religija na poslijeratnu, takozvanu “baby-boom” generaciju u Americi, više nema velikog jaza između sekularizma i spiritizma. Pretkazanja Otkrivenja više se ne smatraju čudnima kada je o ovome riječ.

Drugo značajno sredstvo ujedinjavanja opisano je u Otkrivenju 17,2 riječju “blud”. Ljudi se obično upuštaju u preljubnički odnos zato što se svatko nada da će od toga na neki način imati koristi. Prema tome, Babilon i

“zemaljski kraljevi” udružuju se iz obostranog koristoljublja. Kakvog koristoljublja? Prije svega, tekstovi u Otkrivenju 13,15-17 i 18,9-19 ukazuju na ekonomske temelje stvaranja jedinstva zla na svršetku vremena. Globalni *ekonomski kolaps* mogao bi postati snažan poticaj za stvaranje jedinstva između religijskih i sekularnih sila.

Završni događaji zemaljske povijesti su, prema riječima Novoga zavjeta, praćeni *moralnim i etičkim slomom* društva. Pavao upozorava na teška vremena koja će nastati kada legitimaciju društveno prihvaćenih pojava dobiju najrazličitije vrste nemorala (1. Timoteju 4,1-5; 2. Timoteju 3,1-5). Protiv Babilona se u Otkrivenju izriču optužbe zbog svih vrsta huljenja, kao i nemoralnog i nepristojnog ponašanja (Otkrivenje 13,1-10; 14,8; 16,5.6; 17,2; 18,1-8; 19,2). Opći osjećaj da je izgubljen jedini temelj pravednog i pravičnog društva potaknut će mnoge da poduzmu korake k jedinstvu u pitanjima svjetskih problema. Mnogi glasovi su, uključujući i sekularne, u sve većoj mjeri zabrinuti za moralne i etičke temelje zapadnog društva. Posebno poslanice upućene Timoteju zvuče gotovo kao da su citirane iz nekog tek nedavno objavljenog dnevnog lista. “Ali ovo znaj: u posljednje će doba nastati teška vremena, jer će ljudi biti samozivi, lakomi, umišljeni, oholi, psovači, nepokorni roditeljima, nezahvalni, bezvjernici, bez ljubavi, nepomirljivi, klevetnici, razuzdani, neotesani, neprijatelji dobra, izdajnici, naprasiti, bahati, ljubitelji požude mjesto ljubitelji Boga.” (2. Timoteju 3,1-4)

Iako meni ne izgleda da je Otkrivenje baš izričito u tom pogledu, različiti komentatori tvrde da tekstovi u Otkrivenju, kao oni u 6,12-14; 8,7-12 i 16,1-8, govore o *velikim ekološkim katastrofama* u vrijeme kada se svijet bude približavao svome kraju.³⁶ Iako o tome i dalje nema znan-

³⁶ U budućim publikacijama namjeravam pojasniti zašto ne sma-

stvenog konsenzusa,³⁷ tijekom posljednjih 25 godina vlada opće uvjerenje da se ekosustav planeta Zemlje počinje rušiti. Kada bi ljudi počeli vjerovati da je ovaj planet ušao u svoju smrtnu agoniju, to bi političkim i ekonomskim silama ovoga svijeta poslužilo kao snažan motiv da se približe jedni drugima. Kao i u slučaju karizmatičkog pokreta, u ovakvim procesima bilo bi mnogo toga što bi trebalo pozdraviti. Međutim, Otkrivenje nas upozorava da ekološku razboritost pozdravljamo očiju otvorenih za moguće eshatološke implikacije.

Ekonomski, moralni i ekološki kolapsi bi, smatram, neizbježno vodili k ozbiljnom *kršenju, slomu zakona i reda*. I ovo postaje prilično lako razumljivo. Nedavno sam gledao specijalni izvještaj kompanije CNN o gradu koji je u razdoblju od dvije godine prešao put od jedne provalne krađe do 170 provalnih krađa godišnje. Bio je to mali grad u američkoj saveznoj državi Georgiji, koji se nikada dotada nije suočio s nekim ozbiljnijim zločinom. Kriminal koji se događa u visoko urbaniziranim američkim gradskim sredinama postaje sve vidljiviji i u seoskim područjima Amerike. Kada se provincijska Amerika počne brinuti zbog kriminala u velikom stilu, povici i zahvatjima za djelovanjem podižu se vrlo brzo. Kada se ljudi

tram da tekst o trubama upućuje na buduće ekološke katastrofe, jer mi prostor to ovdje ne dopušta. Ipak, vidi moju raspravu "Seals and Trumpets: Some Current Discussions" u *Symposium on Revelation*, knj. 1, sv. 6, str. 183–198, radi dobivanja nekih preliminarnih dokaza. Zla iz Otkrivenja 16,1-8 izgleda da se događaju poslije svršetka vremena milosti, pa tako neće biti faktor u dvostrukom okupljanju, ako ne predstavljaju vrhunac postupne eskalacije ekološkog kolapsa.

³⁷ Postoji dokaz da "efekt staklenika" i "ozonske rupe", na primjer, mogu biti posljedica cikličnih procesa, a ne postupni kolaps ekosustava planeta Zemlje.

različitih profila i obrazovanja ujedine oko potrebe za zakonom i redom, vlade svih vrsta i oblika obično to prihvaćaju kao punomoć za neke svoje rigorozne poteze.

Živimo u uzbudljivim vremenima. Sjećam se vremena kada sam 1980. godine, kao i mnogi drugi ljudi, uočio značenje pokreta Solidarnost u Poljskoj. Budući da mi je Otkrivenje pokazalo da će jednoga dana političke i sekularne sile ovoga svijeta izraziti privrženost velikom vjerskom savezu, smatrao sam da komunizam, onakav kakvog smo poznavali, mora pasti prije svršetka vremena zato što se protivio bilo kakvom obliku vjerske dominacije i što bi na političko jedinstvo pristao samo pod svojim uvjetima. Na jednom evanđeoskom predavanju rekao sam da je pokret Solidarnost prva najava pada komunizma. Međutim, budući da želim biti do kraja pošten, nikada nisam pomišljao da će pad komunizma doći onako brzo kao što se to zbilo. Događaji iz 1989. godine ostavili su me apsolutno bez daha.

Ipak, nije nužno da se jedan dogovor između Regana i pape (ili bilo koga drugog) uzme kao polazna točka za pad komunizma u Istočnoj Europi. U svijetu aktivno djeluju sile koje su izvan kontrole bilo koje moći ili skupine nositelja moći. Osnovni katalizator pada komunizma zapravo je bio početak računalne ere. Bili mi toga svjesni ili ne, računalna ili informatička era iz temelja mijenja način na koji ljudi misle i uče. (Promatrate li svoje tinejdžere?)

Svijet komunizma nisu srušili ni Gorbačov, ni Regan, ni papa; učinila je to računalna era. U svakom slučaju, Gorbačov je jasno shvatio da bez slobodnog protoka informacija preko mreže malih računala Sovjetski Savez više neće moći računati s konkurentnošću u ekonomskoj ili vojnoj sferi. Međutim, totalitarne države počivaju na potrebi kontrole tokova informacija, kada samo malobrojni znaju

što se stvarno događa. Tako je Sovjetski Savez morao birati između oslobađanja svojih stanovnika radi održavanja koraka sa Zapadom i očuvanja uzdi protiv slobodnog izražavanja, a time i vraćanja u položaj nerazvijene zemlje. Iako Gorbačovljeve i Jeljcinove reforme još uvijek nisu donijele priželjkivane rezultate, scenarij Otkrivenja – trostruki eshatološki savez – više se ne smatra posebno čudnim. Vratimo se knjizi Otkrivenja. Koji će biti konačni ishod velike bitke na kraju povijesti? Koja je prava srž isušivanja rijeke Eufrat? “Ali će Zvijer skupa sa deset rogova koje si vidio zamrziti Bludnicu, opustošiti je i svući do gola, meso joj pojesti, a nju spaliti vatrom, jer im je Bog nadahnuo srce da ostvare njegovu zamisao, da svi budu složni i predadnu svoju kraljevsku vlast Zvijeri dok se ne ispune Božje riječi.” (Otkrivenje 17,16.17)

Drugi dio ovog teksta ponavlja tvrdnju iz 2. Solunjanima 2,11. Bog u potpunosti vlada situacijom, pa i snagama neprijatelja na svršetku vremena. Upravo je Bog taj koji dopušta udruživanje tih sila. Upravo Bog dopušta da rogovi svoju vlast predaju zvijeri i da zvijer služi Babilonu. Međutim, što se događa kada Bog povuče danu punomoć? Građanske sile svijeta odmah se okreću protiv Babilona i uništavaju ga.

Završni razvoj događaja

Prema tekstu u Otkrivenju 17,16, do isušivanja rijeke Eufrat (Otkrivenje 16,12) dolazi kada Bog povuče suglasnost za kratkotrajno jedinstvo ovoga svijeta u posljednjim danima i misli sekularnih političkih sila ovoga svijeta okrene protiv Babilona. Ta promjena se u 16. poglavlju prikazuje kao isušivanje rijeke. Kao što je stari Babilon pao nakon isušivanja rijeke Eufrat, tako će pasti i eshatološki Babilon kada ostane bez svog izvora potpore.

Sedamnaesto poglavlje Otkrivenja priča istu priču, samo što je izmijenjen scenarij odnosa između grada i rijeke u nedopuštenu seksualnu vezu. Što se često događa prilikom nedopuštene seksualne veze? Oslobođanje seksualne energije, posebno ako je riječ o devijantnom odnosu (kao u silovanjima ili prostituciji), ima sklonost k preokretu stava – strast se može pretvoriti u mržnju (usporedi 2. Samuelova 13,1-22). Veza iz Otkrivenja 17,2 vodi u mržnju opisanu u 16. retku. *Iako u posljednjim danima nastaje kratkotrajno jedinstvo između vjerskog i svjetovnog saveza, dolazi do promjene stava na strani svjetovnih sila, koje se podižu na Babilon i uništavaju ga prije kraja povijesti Zemlje.*

Ovaj trenutak se jasno opisuje u knjizi *Velika borba* iako se ne spominje konkretan biblijski tekst. Ellen White piše o globalnom političko-vjerskom jedinstvu koje je odlučilo uništiti Božji vjerni narod, okupljen u malim molitvenim skupinama po cijeloj Zemlji. Ali kada u naznačeno vrijeme policijske snage svijeta pokušaju izvršiti plan tog saveza, Bog intervenira na čudesan način (str. 635,636 u izvorniku). U tom trenutku biva raskrinkana velika prijevara posljednjeg vremena. "Ljudi uviđaju da su prevareni. Međusobno se optužuju za to što su dovedeni do propasti; ipak, svi zajedno se udružuju u najgorčnijoj osudi svećenika. ... 'Izgubljeni smo', viču tom prilikom, 'a vi ste uzrok našoj propasti', i tada se podižu na lažne pastire. I baš oni koji su im se nekada najviše divili, izreći će im najružasnija prokletstva. Baš one ruke koje su ih nekada krunile lovorovim vijencima, podići će se da ih unište. Mačevi koji su bili pripremljeni da ubijaju pripadnike Božjeg naroda, sada se koriste za uništavanje njegovih neprijatelja" (str. 655,656 u izvorniku).

Međusobni utjecaj naroda i njihovih vjerskih vođa poznat nam je iz proučavanja Otkrivenja. Scenarij koji nam

izlaže knjiga *Velika borba* u savršenom je skladu s pravilno shvaćenim scenarijem iz teksta u Otkrivenju 16 i 17.

Dopustite mi da ukratko uklonim mogući nesporazum. Površnim čitanjem teksta u Otkrivenju 16,12-14 mogli bismo steći dojam da do isušivanja Eufrata u 12. retku dolazi prije nastanka eshatološkog ujedinjenja iz 14. retka. Međutim, u redcima 12-14 Ivan prvo sažima zaključak, a onda se vraća unatrag da bi prikazao kako je došlo do tih zbivanja. Šesto zlo će učiniti kraj jedinstvu zlih sila. Zbog toga znamo da je ujedinjavanje zapravo prethodilo 12. retku. Trinaesti redak nam daje razloge za isušivanje Eufrata. Tri žabe okupljaju zemaljske kraljeve radi davanja potpore Babilonu. Isušivanje rijeke pokazuje da se kraljevi ponovno raspršuju.

Možda bi bilo uputno i korisno da u zaključku ukratko sažmemo redoslijed posljednjih događaja u povijesti Zemlje do mjere u kojoj se to može utvrditi na osnovi same knjige Otkrivenja. Ovaj pregled je više uopćen nego određen. Međutim, kako smo vidjeli u uvodu 1. i 2. poglavlja, više je štete nego koristi od toga da se pokušava biti određeniji nego što tekst dopušta.

1. Doći će do globalnog objavljivanja Evandjelja, dakle po cijelome svijetu (Otkrivenje 14,6.7; 7,1-4; 18,1), što će dovesti do okupljanja Božjeg ostatka, broja od 144.000 (Otkrivenje 12,17; 14,1-5).

2. Doći će, također na globalnoj razini, do objavljivanja lažnog evandjelja (Otkrivenje 9,14-16; 16,13.14), velike prijevare nesvetog trojstva (Otkrivenje 13). Iz toga proistječe ujedinjavanje vjerskih i svjetovnih sila svijeta u ciljevima (Otkrivenje 17,1-3.12.13). Iako ta dva objavljivanja u Otkrivenju teku usporedo, propovijedanje istinitog Evandjelja postavlja pozornicu za djelovanje prijeva-

re, prema tekstovima iz Mateja 24 i 2. Solunjanima 2.

3. Svijet biva doveden do kritičnog trenutka konačne odluke (Otkrivenje 18,4; 16,15.16; 13,13.14; usporedi 2. Solunjanima 2,10-12), eshatološkog događaja na gori Karmelu. Postupak donošenja odluke trajao je dugo (2. Korinćanima 10,3-5), ali u Otkrivenju 16 i 17 dolazi do kulminacije.

4. Pripadnici Božjeg ostatka bivaju izdvojeni radi uništenja (Otkrivenje 12,17; 13,15-17), zato što se ne priklanjaju zahtjevima globalne unije svjetovnih i vjerskih vlasti.

5. Prestanak vremena milosti nastaje za cijeli svijet (Otkrivenje 10,6.7; 15,5-8; 22,11). Ljudi više nemaju priliku mijenjati strane niti će to željeti. Točan trenutak prestanka vremena milosti u vezi s četvrtom i šestom točkom, u Otkrivenju nije izričito naznačen.

6. Pripadnici ostatka izloženi su napadu ekonomskim bojkotom i smrtnim presudama (Otkrivenje 17,14; 13,15-17; 12,17).

7. Bog intervenira i razjedinjuje sile koje se suprotstavljaju Njegovom narodu (Otkrivenje 16,12; 17,17).

8. Potom se svjetovne sile podižu na one koji su odgovorni za veliku prijevaru (Otkrivenje 16,12; 17,16).

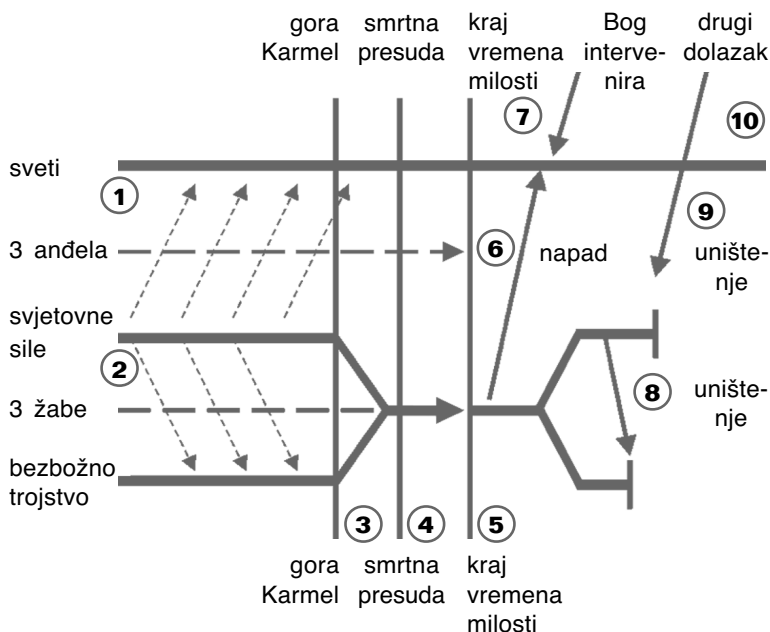
9. Završni čin uništenja vrši Janje prilikom drugog dolaska (Otkrivenje 17,14; 19,11-21).

10. Janje okuplja svete kako bi zauvijek ostali s Njim. (Tekst u Ivanu 14,1-3 upućuje na Nebo kao mjesto gdje će oni boraviti; to mjesto u Otkrivenju nije izričito naznačeno.)

Radi čitatelja koji najbolje uče uz pomoć vizualnog prikaza, pripremio sam sljedeći slabašni pokušaj da grafički prikažem gornji redoslijed događaja.

ŠTO BIBLIJA KAŽE O VREMENU SVRŠETKA

REDOSLIJED ZAVRŠNIH DOGAĐAJA U OTKRIVENJU

Najbolja vijest od svih jest da svršetak opisan u Bibliji nije “bezdan besmisla” koji sudbina nasumce izaziva pomoću nekog asteroida ili možda ludaka s napravom koja donosi kraj postojanja. Povijest ne završava beznadnim ili užasom ispunjenim plaćem, nego Osobom koju možemo poznavati i cijeniti već sada i koja u tim danima može sačuvati one koji je ljube (Otkrivenje 14,13). Biblija prikazuje svršetak kao niz zastrašujućih događaja. Ipak, ti događaji su u vlasti Onoga koji se istinski brine za čovječanstvo, Onoga koji ljudski rod voli toliko da je bio voljan umrijeti za njega (Otkrivenje 5,5-12). Kada dođe, On će svladati tlačitelje i svima koji su s Njim, “pozvanima,

izabranima i vjernima” (Otkrivenje 17,14; 19,11-21) donijeti pravdu i mir. On je Kralj kraljeva i Gospodar gospodara (Otkrivenje 19,16). “Da, dođi, Gospodine Isuse!”

Zaključak

Kakav je naš današnji stav u odnosu na prikaz svršetka vremena koji nalazimo u Otkrivenju? Skorašnji događaji se sve više i više razvijaju u smjeru pretkazanom u posljednjoj knjizi Svetoga pisma. Znači li to da ispunjenje mora biti već tu, na pragu, budući da je komunizam uklo-njen? *Jesmo li prešli tu tanku crtu koja za godinu-dvije vodi u neopoziv i brzi svršetak svega što postoji?*

Možda, ali ja u to nisam siguran. *Na putu potpunog i konačnog ispunjenja novozavjetnog scenarija svršetka povijesti još uvijek stoji više krupnih prepreka.* Glavna i najočitija prepreka globalnom, političkom i duhovnom jedinstvu je široko prisutan *militantni islam*, vjera koja se strasno suprotstavlja sekularnom materijalizmu Zapada kao i bilo kakvom obliku vjerskog ekumenizma. Vrlo je teško zamisliti uključivanje islama u događaje iz Otkrivenja 17, osim ako u njemu ne dođe do neke radikalne promjene ili ako na neki način ne bude onemogućen. Islam je vjerski pandan neprijateljskom stavu komunizma i prema sekularnom Zapadu i prema popularnim religijama. Što bi se trebalo dogoditi u muslimanskim državama svijeta pa da se u njima javi vrsta otvorenosti prema Evandelju, i pravom i lažnom, koju sada neočekivano pokazuju bivše komunističke zemlje? Vrijeme će pokazati.

Druga krupna prepreka eshatološkom jedinstvu prorečena u Otkrivenju 17 je uporni *sekularizam* zapadnih demokracija. Problemom sekularnog izazova vjeri opširno se bavim u svojoj ranijoj knjizi *Sadašnja istina u*

današnjem svijetu (Present Truth in the Real World). Bez obzira na to što su, pravno gledano, sekularne demokracije tolerantne prema religiji, prisutno je izrazito socijalno neodobravanje većine oblika vjerskog izražavanja na javnom mjestu. Sekularni mediji dominiraju u svim raspravama o državnim i međunarodnim ciljevima. Iako u ovom trenutku nema pravnih prepreka za *blagi* oblik državnog nedjeljnog zakona, malo je vjerojatno da bi američki narod tolerirao proreligijsko zakonodavstvo bez zamašnih promjena u sadašnjoj sekularnoj klimi.

Treća prepreka vjerskom i političkom ujedinjenju na globalnoj razini je *informatička orijentacija računalnog doba*. Bez obzira na to što je hladni rat prošlost i što u pregovorima među najznačajnijim državama svijeta postoje nova pravila pristojnosti, naše informatičko doba potiče kreativnost, različitosti, individualizam i stavljanje u prednji plan etničkih i socijalnih razlika. Libanonci, "Bosanci" i Somalijci ovog svijeta u vrlo su naglašenoj suprotnosti viđenju "novog svjetskog poretka". Europska ekonomska zajednica ubrzano se udaljava od ideje potpunog europskog ujedinjenja. Sjevernoameričko udruženje za slobodnu trgovinu (NAFTA) izloženo je sve jačim pritiscima u tri zemlje članice. Drugim riječima, trend je u ovom trenutku udaljavanje, a ne približavanje svjetskom jedinstvu.

Posljednja krupna prepreka ispunjenju scenarija iz Otkrivenja 17 je *nesposobnost crkve* da izvrši osmišljen i značajan utjecaj na suvremeno društvo. Posebno u sekularnim zapadnim zemljama, pitanja karakteristična za kršćane gotovo su potpuno strana svakidašnjem iskustvu prosječne osobe na ulici.³⁸ Ta okolnost je tako izražena da

³⁸ Čitatelja ponovno upućujem na svoju knjigu *Sadašnja istina u današnjem svijetu*, radi šire obrade tih točaka u drugačijem kontekstu.

mnogi ozbiljni, posvećeni adventisti i na "lijevom" i na "desnom" krilu Crkve tragaju za radikalnim novim smjerovima adventističke vjere u nadi da će pronaći način da zadobiju pozornost društva.

Kako sve ovo trebamo shvatiti i što poduzeti? S jedne strane, slika svijeta se nikada nije toliko približila navodima iz Otkrivenja kao danas. S druge strane, zaključujemo da na putu njihovog neposrednog ispunjenja stoje krupne prepreke. *Imaju li kršćani sposobnost/snagu da održe zdrav osjećaj očekivanja neizbježnog kraja ne upadajući u klopke određivanja "dana i sata" Kristovog dolaska, nametanja krivnje i vrlo opasnog kultizma, kao što se to događalo u Münsteru, Jonestownu i Wacou? S druge strane, mogu li kršćani biti u potpunosti svjesni brojnih prepreka koje stoje na putu neposrednog ispunjenja proročanstava o svršetku vremena a da ne padnu u zamku ravnodušnosti i postupnog udaljavanja od Boga?*

Smatram da nam ovo kratko istraživanje biblijskih poruka o svršetku vremena može pomoći da ne gubimo prisebnost u bilo kojem smislu kad govorimo o ovoj temi. Poruka ove knjige može se sažeti u šest točaka praktičnog, uobičajenog reagiranja na tvrdnje o svršetku vremena, tvrdnje koje postaju sve žešće i bučnije.

1. Ne reagirajte na lažne uzbune. Još od vremena kada je Pavao pisao Solunjanima, Crkvu su lažne uzbune uzneмирivale i razočaravale. Vrijeme u kojem mi danas živimo nije izuzetak. Ne osporavam iskrenost ili predanost onih koji istražuju vremenske komponente eshatoloških događaja. I ja dijelim njihovo mišljenje i zabrinutost zbog nespremnosti Božjeg naroda za veoma značajne događaje koji predstoje. Također sam zabrinut zbog onih koji sebe nazivaju kršćanima, ili čak adventistima, a žive kao da Krist možda nikada neće doći. Međutim, brinu me i dva ozbiljna

problema u vezi s većinom pokušaja izračunavanja blizine kraja.

Prvo, pokušaji izračunavanja kraja, koliko god bili dobronamjerni i iskreni, stoje nasuprot uputama Svetoga pisma. Čuveni biblijski tekstovi o vremenu svršetka nikada se ne usredotočuju na određivanje kraja, kada bi se što trebalo dogoditi, nego na dimenziju *neprekidne* spremnosti (Matej 24,42; Djela 1,7; 1. Solunjanima 5,1-6). Oni koji pokazuju da su spremni za svršetak neće biti poznati po svojim proračunima, nego po svojoj strpljivoj ustrajnosti (Matej 24,13; Marko 13,13; Otkrivenje 14,12) i po svojoj vjernosti u svakidašnjem "hodu" s Bogom (Matej 24,42–25,46; Luka 12,35-40; 18,1-8; 21,34-36; Otkrivenje 3,18; 7,14; 12,11; 14,13; 16,15; 19,7.8). Maštoviti ljudi uvijek su uspijevali pronaći načine kombiniranja ovog ili onog teksta i njegovog ugrađivanja u dokaz vlastite teorije. Ipak, pozivam vam da se uvjerite da *nitko tko iskrena srca čita Novi zavjet* (vidi 2. poglavlje knjige) *neće naći ništa što bi ga pokrenulo da putem proračuna određuje vrijeme kraja*. Vrlo je naporno pretvarati Bibliju u knjigu iz koje se može utvrditi vrijeme Isusovog dolaska. *Najavljivati kraj povijesti svijeta na temelju ratova, glasova o ratovima, potresa, gladi, side i matematičkih proračuna znači zapravo odvrćati ljude od središnje poruke Novoga zavjeta o svršetku vremena*.

Drugo, objavljivanje apsolutne blizine kraja vodi stvaranju efekta suprotnog od onog koji je bio namjeravan. *Oni koji neprestano uzvikuju: "Kraj je na pragu", ili "Proročanstvo samo što se nije ispunilo", morat će preuzeti velik dio odgovornosti za to što će mnogi na kraju gotovo potpuno prestati pokazivati zanimanje. Kada prođu datumi i kada se promijene sadašnja zbivanja, ljudi će davati cinične primjedbe o onima koji razmišljaju o svršetku vremena*. Oni koji ostaju u crkvi, sve više i

više se protive propovijedima o svršetku vremena. Još gore od toga, mnogi potpuno napuštaju crkvu zaključujući da je proučavanje Biblije aktivnost za ekscentrike i šarlatane.

Prava je ironija što mnogi koji pokušavaju prodrmati zaspalu Crkvu postupaju baš na način koji je i izazvao stanje učmalosti. Nije čudno što je zbog jubilarne 1994. godine u nekim pentekostnim i adventističkim crkvama došlo do sličnog opadanja oduševljenja među onima koji su taj jubilej ozbiljno shvaćali. (Rekavši ovo, ne isključujem mogućnost da Isus dode određene godine, ili da se baš te godine mogu zbiti značajni događaji vezani za Njegov dolazak. Neizbježno je da netko jednoga dana čak i navede točan datum, makar iz pogrešnih pobuda. Međutim, kalkulacije vezane uz jubilarnu 1994. godinu nisu se temeljile na zdravom pristupu Bibliji.)

Bilo bi mudro sasvim ozbiljno shvatiti riječi iz pera Ellen White, napisane prije više od 100 godina: “Vremena i sate’ Bog je ostavio u svojoj vlasti. Zašto nam Bog nije dao da to znamo? – Zato što s tim znanjem, da nam ga je dao, ne bismo pravilno postupili. *Na osnovi takvog znanja u našem narodu bi nastalo stanje koje bi u velikoj mjeri unazadilo Božje djelo pripremanja jednog naroda da opstane u onaj veliki dan koji će doći. Mi se ne trebamo hraniti uzbuđenjem oko određivanja vremena.* Ne trebamo biti zaokupljeni spekulacijama u vezi s danom i satom koje Bog nije otkrio. Isus je svojim učenicima rekao da bdiju, ali ne u neko određeno vrijeme. Njegovi sljedbenici trebaju se ponašati kao oni koji očekuju naredbe svojeg Zapovjednika; trebaju bdjeti, čekati, moliti se i raditi idući u susret vremenu Gospodnjeg dolaska. Ipak, *nitko neće moći točno pretkazati* kada će to vrijeme nastupiti, budući da ‘o danu tome i satu nitko ne zna’. *Nećeš moći reći hoće li On doći za jednu, dvije ili pet godina, ali ne trebaš ni prestati misliti na Njegov*

dolazak polazeći od toga da se možda neće dogoditi ni za deset ili dvadeset godina." (SM, knjiga 1, str. 189; usporedi str. 188)

Ako su te riječi točne, kršćani nikada u ovom životu neće s apsolutnom sigurnošću moći ukazati na neko određeno vrijeme Kristovog ponovnog dolaska. Spremnost za svršetak povijesti svijeta mora se uvijek temeljiti na nečem drugom, a ne na neposrednoj blizini kraja.

2. *Ne budite previše određeni i ne iznosite više pojedinosti o svršetku vremena nego što to čini Biblija.* Prirodno je da čovjek iz radoznalosti pokušava unaprijed razraditi svaku pojedinost budućnosti, kad god je to moguće. Pronalaženje knjige koja tvrdi da pouzdano govori o budućnosti, opravdano "budi iskru" naše radoznalosti. To nas neće odvesti na stranputicu sve dok ostajemo u granicama onoga što kaže Biblija. Međutim, studiozni pokušaji izračunavanja kraja vremena upozoravaju nas da pre naglašavanje i zlouporaba onoga što Biblija kaže može biti isto tako opasno kao da Bibliju u cijelosti ignoriramo.

Biblija nije pisana 1990-ih godina (2. poglavlje knjige). To je knjiga kojom je Bog pristupao ljudima tamo gdje su se oni nalazili. Biblija se našim sadašnjim iskustvom i životom ne bavi onako neposredno kako bismo željeli. Zato je najsigurnije da njezinu izvornu svrhu prihvatimo ozbiljno, kako smo se i trudili u ovoj knjizi. Jedini način da o svršetku vremena razmišljamo ne gubeći glavu, jest mnogo čitati Bibliju uopće, posebno obraćajući pozornost na jasne tekstove, koliko god takav pristup izgledao neprivlačan. *Metode i pristupi proučavanju Biblije koje prije svega pokreću aktualni događaji ili osobno nerazumijevanje, ne uzdižu Pismo, čak ako se pritom Biblija neprestano citira.*

3. *Optuživanje i izvergavanje sramu ne donosi korisne rezultate.* Mnogi su uvjereni da je potrebno slikovito

i često prikazivati grijehе Crkve i svijeta koji bi mogli biti razlog odgađanja Gospodnjeg dolaska. Oni kao da vjeruju da će, ako budu grmjeli protiv grijehа Crkve, uspjeti posramiti mnoge i tako ih probuditi da ozbiljnije shvate svoje kršćanske dužnosti. Ovom knjigom bit će razočarani adventisti koji igraju ovu igru optuživanja i izvrgavanja sramu.

Biblija nas uči da događaje na svršetku vremena Bog drži u svojoj vlasti (2. Solunjanima 2,11; Otkrivenje 17,17). *On je potpuno mjerodavan da reformira ili ukori Crkvu kad je to potrebno* (Otkrivenje 3,19). *Vidljivo razdvajanje vjernih i nevjernih događa se tek na kraju, prilikom drugog dolaska* (Matej 13,37-43; usporedi 13,47-50; 25,31-33). *Ne bi trebalo očekivati da prije svršetka vremena dostignemo razinu apsolutno čistog, vidljivog tijela vjernika na Zemlji*. Do drugog Kristovog dolaska vjernici možda mogu donekle razlučiti tko je dobar a tko nije, ali je jedino Bog nadležan i jedini može suditi. Dotad će uvijek biti slučajeva kada će vjernici morati sud prepustiti Bogu.

Psihološke i duhovne negativnosti igre optuživanja i izvrgavanja sramu zaslužuju da se o njima napiše cijela knjiga. Iako je u ovom vremenu jedna takva knjiga prijeko potrebna, takav zadatak morao bih prepustiti nekome tko je za to kvalificiraniji.³⁹ Teologija optuživanja i izvrgava-

³⁹ Zainteresirani za šire proučavanje duhovnih i psiholoških implikacija teologija optužbi i izvrgavanja sramu mogu, ako žele, proučiti sljedeće knjige – iako ne prihvaćam sve pojedinosti u bilo kojoj od njih: Carol Cannon, *Never Good Enough: How to Break the Cycle of Codependence and Addiction for the Next Generation* (Boise, Idaho: Pacific Press Pub. Assn., 1993.); Steve Artuburn and Jack Felton, *Toxic Faith: Understanding and Overcoming Religious Addiction* (Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1991.); Earl R. Henslin, *The Way Out of the Wilderness: Learn How Bible Heroes With Feet of Clay Are Models for Your Recovery* (Nashville:

nja sramu pogoduje negiranju stvarnosti grijeha u životu propovjednika, i to tako snažno da će ista osoba koja poziva na savršenstvo i osuđuje grijeh u crkvi često imati prikrivene probleme na različitim planovima, kao što su zlostavljanje bračnog druga, žestoki izljevi bijesa, "bijeće laži" i pornografija. *Propovijedanje protiv tuđih grijeha može ublažiti svijest o vlastitim propustima.*

Mnogo je tvrdnji u takozvanoj perfekcionistačkoj literaturi desnog krila s kojima se slažem. Kada je riječ o toj literaturi, plaši me spoznaja da autori rijetko imaju osjećaj osobne ranjivosti kad je riječ o sili grijeha. Osobina je grešnog čovjeka da grijehe drugih vidi jasnije od vlastitih. Samo radikalno obraćenje može pomoći ljudima da shvate stvarnu dubinu vlastite izopačenosti. Obraćeni ljudi prastaju zato što znaju koliko je njima samima oprošteno. Obraćeni ljudi vole zato što znaju koliko je ljubavi njima poklonjeno. S druge strane, neobraćeni, izgubljeni ljudi ne žele se kajati, ne prastaju i imaju nekorektan stav prema drugim grešnicima (Matej 24,48-50). *Mislím čak da su adventisti načinili vegetarijanski ekvivalent doktrine o vječno gorućem paklu! Pošlo nam je za rukom da stvorimo svu tu masu krivnje – a bez ikakvih dokaza!*

Postoji nešto možda još značajnije što valja istaknuti, da teologija optuživanja i izvrgavanja sramu ne daje korisne rezultate. Oni koji se neprestano bave vlastitim propustima, skloni su tome da budu samo gori, a ne bolji, dok se drugima koji se koncentriraju na tuđe grijehe lako može dogoditi da žive u udobnom negiranju vlastitih propusta. Mnogi su mi priznali kako ih je

Thomas Nelson Publishers, 1991.); Paul Tournier, *Guilt and Grace*, engleski prijevod (New York: Harper and Row, 1962.); knjige iz psihologije koje je izdala Minirth-Meier Clinic.

ozračje perfekcionizma u okviru teologije optuživanja i izvrgavanja sramu dovelo gotovo do duhovne propasti. Znali su u sebi da nešto vrlo ozbiljno škripi, ali su ih sramota i lažna krivnja omeli u pokušajima da djeluju u skladu s poticajima Duha. Ironija je što propovijedanje o savršenstvu može donijeti rezultate suprotne od očekivanih.

“Što se više približavate Isusu, to ćete grešniji izgledati u svojim očima; pogled će vam biti jasniji pa ćete vidjeti oštru i jasnu razliku između svojega nesavršenstva i Njegovе savršene naravi. To će biti dokaz da su Sotonine opsjene izgubile svoju snagu, i da oživljujući utjecaj Božjega Duha djeluje u vama.

Nikakva duboko ukorijenjena ljubav prema Isusu ne može stanovati u srcu koje još nije shvatilo svoju grešnost. Duša koja je preobražena Kristovom milošću divit će se Njegovom božanskom karakteru, ali ako još ne vidimo svoju moralnu izopačenost, to je nepogrešiv dokaz da nismo spoznali Kristovu ljepotu i Njegovo savršenstvo.” (*Put Kristu*, str. 64,65 – izdanje 2008.)

Što bliže prilazite Isusu, to jasnije vidite nedostatke vlastitog karaktera i manje ste skloni da kao krivce za odgađanje Njegovog dolaska navodite tuđe propuste i nedostatke. S druge strane, ovo mi govori da je duh kritike i iznalaženja tuđih nedostataka jedan od najsigurnijih znakova duhovnog nazadovanja. Srećom, postoji bolji put za pozivanje na spremnost za svršetak vremena.

4. *Zavoljeti Isusa*. Odgovor na problem otupjelosti i nezainteresiranosti kršćana nije glasno govoriti o neposrednoj blizini kraja, niti se specijalizirati za otkrivanje grijeha i propusta adventista. Novi zavjet daje potpuno drugačiji pristup izgrađivanju i održavanju ozračja željnog iščekivanja Isusovog ponovnog dolaska. Novozavjetni pisci su bili uvjereni da je s dolaskom Mesije svima koji vjeruju u Isusa dana i slika Neba. To nije znanstvena fantas-

tika. Oni koji su u Kristu stječu dojam da su dobili obećanje nebeske baštine dok još žive na ovom svijetu (Efežanima 1,13.14).

Oni koji danas vjerom osjećaju okus nebeskog iskustva, nikada neće izgubiti osjećaj iščekivanja Isusovog ponovnog dolaska. *Ako svakoga dana "okusite" Njega i sile budućeg doba, želja da još više dobijete od Njega bit će stalna, bez obzira na to koliko će vremena proteći do drugog dolaska. Međutim, ako je vaša čežnja za Njegovim ponovnim dolaskom uvjetovana određenim datumom, čežnja će trajati samo do tog vremena. Kada datum prođe, s njim obično prolazi i čežnja.* Novoza-vjetna nada u drugi dolazak ne temelji se na vremenskom utvrđivanju svršetka, nego na uvjerenju da vječni život s Kristom postaje stvarnost već danas zahvaljujući vjeri. Oni koji su okusili radosti Neba u Kristu, neprekidno će očekivati još veće radosti prilikom Njegovog ponovnog dolaska.

Moj pokojni prijatelj Samuele Bacchiocchi o našem iščekivanju svršetka govorio je kao o "vremenu zaljubljenih". Kada su dvije osobe koje se iskreno vole razdvojene, odgađanje iščekivanog ponovnog susreta ne prigušuje njihovu čežnju, već se čežnja da vide jedno drugo još više rasplamsava. (Vidi: Samuele Bacchiocchi: *Advent Hope for Human Hopelessness* [Berrien Springs, Mich.: Biblical Perspectives, 1986.], str. 105–107.) Ključ održavanja snage gorljivog iščekivanja Kristovog ponovnog dolaska jest zavoljeti Krista bez odgađanja. Oni koji Krista u ovom trenutku poznaju kao bliskog prijatelja, nikada se neće zadovoljavati samo odnosom u okviru vjere i čeznut će za tim da Ga upoznaju licem k licu. Izrazimo li to novozavjetnim rječnikom, ako ste "okusili" "jamčevinu", "predujem" za svoju nebesku baštinu, nećete nikada prestati iščekivati dan kada će vam cijela baština biti stavljena na raspo-

laganje! I to će biti neusporedivo više od svega dobrog i vrijednog što ste dosad iskusili i doživjeli.

“Na kratkoći vremena se ustrajava kao poticaju da težimo pravdi i sklopimo prijateljstvo s Kristom. Ali ta pobuda nije najbolja jer razvija sebičnost. Treba li nam pred očima držati strahote Božjeg velikog dana kako bismo iz straha bili prisiljeni raditi ono što treba? Tako ne bi trebalo biti. Isus je privlačan.” (E. G. White, RH, 2. kolovoza 1881.)

Zašto ljudi postavljaju datume, gube gorljivost iščekivanja ili igraju igru optuživanja i izvrgavanja sramu? Zašto? Zato što nemaju onakav odnos s Kristom o kakvom govori Novi zavjet. Ako osjećate neprestanu potrebu za uzbuđenjem postavljanja datuma i za spekulacijama u vezi s aktualnim zbivanjima, ja bih vas, umjesto na to, uputio na Isusa koji može ispuniti prazninu bez sporednih efekata! Ako grijesi i smeće koje vas okružuje stalno privlače vaše oči, pozivam vas da svoj pogled podignete, odvratite od smeća i usmjerite ga na Isusa, čija je “ljupkost” dovoljno privlačna da zadrži vašu pozornost za cijeli ljudski vijek! Osjećate li se pritisnuti brigama ovog života ili ste izgubili “okus” Kristovog ponovnog dolaska, pozivam vas da opet obnovite svoj odnos s Njim. Ako smatrate da je svršetak vremena samo za ekscentrike i šarlatane, pozivam vas da ponovno razmislite. Gotovo četvrtina Novoga zavjeta na ovaj ili onaj način bavi se vremenom svršetka. Ne može se nazvati vjernošću Bibliji to što ignoriramo njezin nauk o svršetku vremena ili živimo tako kao da taj svršetak uopće nije važan. Ne dopustite da vas postavljajući datuma i optuživači spriječe da dođete do svoje baštine.

5. *Potreban nam je razborit, zdrav pristup suvremenim zbivanjima.* Kad se dogodi nešto spektakularno kao potres u San Franciscu 1989. godine, teško je ne obratiti

pozornost na one koji pretkazuju propast, postavljaju datume i optužuju za grijeh. Elementarne katastrofe imaju tako snažno djelovanje da je gotovo instinktivna reakcija ljudskih bića da im pripišu kozmičko značenje. Kako bi Isus želio da se postavimo prema spektakularnim aktualnim događajima?

Nekoliko dana nakon potresa u San Franciscu 1989. godine, telefonom me je nazvao jedan adventistički pastor. Napomenuo je kako se smatra dužnim da svojem vjerništvu propovijeda o dubljem značenju potresa, ali je ujedno želio ostati vjeran biblijskim tekstovima. Želio je da mu kažem što bih ja rekao kada bih propovijedao o potresu u San Franciscu.

Iznio sam mu sadržaj 7. poglavlja ove knjige. Napomenuo sam da glad, pomori, potresi, ratovi i glasovi o ratovima u Mateja 24 nisu navedeni kao znaci svršetka. Naprotiv, to su "znaci vremena", događaji koji će se zbivati tijekom razdoblja od Isusove zemaljske službe do svršetka vremena. Isus nije želio da oni koji promatraju takve događaje počnu izračunavati njihovo značenje za utvrđivanje vremena svršetka. Ne, od onih koji vide ratove, potrese i glad, tražio je *da bdiju*.

Suvremeni događaji ne trebaju pokretati na optužbe ili spekulacije, već služiti kao podsjetnici na Isusove riječi. Kada naiđu događaji koji Zemlju potresaju iz temelja, za nas je to ohrabrenje, poticaj da se sjetimo onoga što je Isus rekao u Mateju 24 i 25. Ratovi, glad i potresi trebaju nam služiti kao poticaj za obnavljanje našeg odnosa s Isusom, kako bismo s drugim ljudima postupali onako kako je On postupio s nama. Kada se netko usredotoči na određivanje datuma svršetka, to je znak da gubi iz vida samu svrhu biblijskih proročanstava.

S druge strane, nemojmo upasti u klopku zlog sluge koji je rekao: "Neće moj Gospodar još zadugo doći." Ne-

prekidno odigravanje spektakularnih događaja i izjalovljivanje mnogih suludih pretkazivanja mogli bi nas navesti da se pitamo hoće li svršetak ikada doći. Tako bismo mogli postati zaokupljeni ovim životom zanemarujući pripremu za budućnost.

Podsjetio bih vas na predivnu ravnotežu u riječima citiranim u ranijem dijelu ovog poglavlja: "Nećeš moći reći hoće li On doći za jednu, dvije ili pet godina, ali ne trebaš ni prestati misliti na Njegov dolazak polazeći od toga da se možda neće dogoditi ni za deset ili dvadeset godina."

Točno je da mi ne znamo kada će Isus doći. Ipak, ne smijemo učiniti pogrešku i misliti kako svršetak mora biti vrlo daleko. Kad sam pretkazao da bi se pokret Solidarnosti mogao uzeti kao nagovještaj sloma komunizma, nisam ni sanjao da bi Berlinski zid mogao biti srušen za mojeg života, a pogotovo ne za života moga oca. Svijet komunizma iz 1989. godine sa svojim duboko ukorijenjenim ateizmom izgledao je s ljudske točke gledišta neoboriv. Ipak, već nakon šest mjeseci ta politička struktura se srušila i njegovi narodi pokazali su glad za Evanđeljem kakva se u povijesti kršćanstva rijetko mogla vidjeti.

Bog iz 1989. godine još uvijek živi. Načini na koje sekularizam i islam gledaju na svijet mogu se ubrzo pokazati lomnim i krhkim, kao i komunistička perspektiva. Nama sumnje, pokret new age i neviđeni rast nekih evangeličkih crkava bude nadu da će ljudi sa sekularnim stavovima postati otvoreniji za vjersku misao i osjećaje. I tako, kada "zvijer iz zemlje" učini da oganj side s neba, bez obzira na to kakav će biti oblik te prijevare, ostat će vrlo malo onih koji ne vjeruju. Tada će biti u pitanju samo to u što su ljudi odlučili vjerovati.

Isto informatičko doba koje u ovom trenutku svijet, umjesto k jedinstvu, pokreće k različitostima, također pru-

ža sredstva, mogućnosti i načine za brzo širenje Evanđelja kada zbivanja na njega privuku pozornost ljudi. Skorašnja iskustva iz nekadašnjeg Sovjetskog Saveza pokazuju da uz pomoć događaja i okolnosti Bog Evanđelje može “progurati” u prvi plan. Prema Otkrivenju, završni događaji usmjerit će pozornost cijeloga svijeta na ostatak. Tada će moćno izlivanje Duha (Otkrivenje 18,1-4) koje pokreće trojicu anđela (14,6-12) brzim korakom povesti povijest svijeta k njezinom epilogu. Nijedna od krupnih prepreka koje danas stoje na putu ispunjenja Otkrivenja ne može dugo opstati.

Razborit, zdrav pristup suvremenim zbivanjima neprestano će pratiti aktualne događaje u svjetlu stvarnosti Pisma. Sadašnja zbivanja trebala bi nas poticati na stalnu spremnost i osjećaj odgovornosti prema Onome koji je umro za nas.

6. *Već sada možete biti spremni.* Ovo je bila osnovna misao, ideja vodilja prvog poglavlja ove knjige i zato nema potrebe o tome puno govoriti sada. Neprestana spremnost i strpljiva ustrajnost nesumnjivo su središnje teme Novoga zavjeta.

“Neka vam bokovi budu opasani a svjetiljke zapaljene! I budite slični onima što čekaju svoga gospodara kad se vraća sa svadbe, da mu odmah otvore čim dođe i pokuca. Blago slugama koje gospodar, kada dođe, nađe gdje bdiju! Zaista, kažem vam, sam će se pripasati, a njih posaditi za stol te ih dvoriti. – I dođe li u drugu ili treću noćnu stražu, blago njima ako ih tako nađe! Ovo upamtite: kad bi znao domaćin u koji će čas doći lopov, ne bi dopustio da mu kuću prokopa! Zato i vi budite pripravnici, jer će Sin Čovječji doći u čas kad se ne nadate!” (Luka 12,35-40)

Kada će doći Sin Čovječji? *Na suvremenoj sceni nema ničega što bi nam pružilo apsolutnu sigurnost da je*

svršetak neposredno pred nama – ili pak u dalekoj budućnosti. Naš je zadatak da budemo uvijek spremni zahvaljujući proučavanju Biblije, molitvi i uz odgovarajuću mjeru nepovjerenja u vlastitu mudrost. Ovo su uzbudljiva vremena. Imajući na umu poruke Biblije o svršetku povijesti svijeta, bilo bi mudro da vrlo pažljivo pratimo predstojeće događaje.

“Dakle: bdijte, jer ne znate u koji dan dolazi vaš Gospodin!” (Matej 24,42)

Kazalo

Uvod	5
------------	---

Prvi dio

KAKO IZGUBITI GLAVU

1. Kada će biti kraj?	15
2. Dešifriranje budućnosti	34

Drugi dio

STARI ZAVJET, RANI JUDAIZAM I SVRŠETAK

3. Davna prošlost i svršetak	53
4. Starozavjetni proroci i svršetak svijeta	70
5. Svršetak između dvaju Zavjeta	85

Treći dio

NOVI ZAVJET I SVRŠETAK

6. Svršetak je na pragu	97
7. Svrha proroštva	111
8. Pavao i svršetak	124

Četvrti dio

OTKRIVENJE I SVRŠETAK

9. Uvod u Otkrivenje od 12. do 22. poglavlja	137
10. Nije uvijek onako kako izgleda	143
11. Središnje pitanje u završnoj krizi	159

12. Posljednja bitka u povijesti Zemlje	171
13. Kraj sadašnjeg svijeta	183
Zaključak	200